SEDAT EROĞLU

Komün Bilgeliği

bir alternatif çağrısı

Kibele

Komün Bilgeliği | SEDAT EROĞLU

Kibele Yayınları: 29
Felsefe Dizisi: 5 (Toplumsal Proje)

Komün Bilgeliği
Sedat Eroğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Uğur Yağmurdereli
Editör: Yayın Kolektifi
(Gün Zileli, Şule Ayaz, Can Başkent)
Sayfa Düzeni: Ayhan Çınar
Kapak Fotoğrafı: Özgür Apak
Kapak Tasarımı: Ömer Örnek

Bu kitabın yayın hakları, Kibele Yayınları'na aittir;
Yayıncı izni olmaksızın, kısmen de olsa çoğaltılamaz.
İsim belirtilerek, tanıtım amacıyla kısa alıntılar yapılabilir.

Baskı-Cilt
Barış Matbaa Mücellit Ali Laçin
Davutpaşa Caddesi, Güven San. Sit., C Blok, No: 291
Topkapı – İstanbul
Tel: 0212 674 85 28 – Faks: 0212 674 85 29

Birinci Baskı: Ekim 2011
ISBN: 978-9944-339-50-6

KİBELE YAYINLARI
Rıhtım Caddesi, Tayyareci Sami Sokak,
Demirli İş Merkezi, No: 18, Kat: 4
Kadıköy – İstanbul
Tel/Faks: 0216 450 65 00
www.kibelegrup.com – kibele@kibelegrup.com

Özgürlük gönüllülerine...

KOMÜN BİLGELİĞİ

Bir Alternatif Çağrısı

Sedat Eroğlu

Kibele

2011

Yayın Kolektifi

Bu kitap, Yayın Kolektifi'nin önerisi ile basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... ***XI***

1. BÖLÜM ***1***

BÜYÜK TUZAĞI AŞMAK ***1***

ARAYIŞLAR 3

MARKSİZM ve ÜTOPYA 6

KUANTUM FİZİĞİNİN FELSEFEYE KATKILARI 15

BÜYÜK TUZAĞI AŞMAK 21

KATI KARAKTER YAPISININ, GÜDÜMLÜ ZİHNİN ve BAĞIMLILIKLARIN AŞILMASI 34

STRATEJİ 42

2. BÖLÜM ***47***

GENEL PERSPEKTİFLER ***47***

TABİATIN KORUNMASI 49

ŞİDDET 50

DÜRÜSTLÜK 52

KONTROL GÜDÜSÜ 53

AŞK 54

BİLİM 55

TARİH ve MİTOLOJİ 60

TANRI ve DİN 61

ÖZENTİ ve AŞAĞILIK KOMPLEKSİ 64

AVRUPA MERKEZCİLİK 66

BİR İŞKENCE METODU OLARAK TÖREN, TOPLANTI ve NUTUK 70

SLOGANLAR 71

LİDERLİK 73

3. BÖLÜM ***75***

BİR ALTERNATİF TASLAĞI ***75***

BİR ALTERNATİF TASLAĞI 77

KOMÜN BİLGELİĞİ 77
PROJE HAKKI 84
GRUP KURMA ve BENZERLERLE BERABER YAŞAMA HAKKI 86
GÖNÜLLÜLÜK PRENSİBİ ve AYRILMA HAKKI 89
İNZİVAYA ÇEKİLME ve SEYAHAT HAKKI 91
MÜLKİYET 92
KONUT HAKKI 92
SAHİP OLMA YERİNE KULLANMA 97
PARA 98
BELLİ PERİYOTLARLA PARANIN SIFIRLANMASI 99
REFAH 101
MAAŞ ve ÜCRET 102
KÜÇÜK ESNAFLIK ve TİCARET 103
KOMÜNAL İŞLETMELER 105
ÜRETİM 107
MODEL ÜRETİM–SERİ ÜRETİM ve NİTELİK SORUNU 111
VERGİ 113
ENERJİ 113
MESLEKLER 114
DÜZENLİ ORDU ve SAVUNMA İHTİYACININ KARŞILANMASI 115
SİYASETÇİLER, SİYASET KURUMLARI ve SEÇİMLER 118
MEMURLAR ve BÜROKRATLAR 118
HUKUK 119
SUÇ, CEZA, MAHKEMELER, CEZAEVLERİ 120
İÇ GÜVENLİK 121
EĞİTİM 122
SAĞLIK 126
AİLE 128
SİGARA, ALKOL, UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDELER 130
YABANCILAR ve ZİYARETÇİLER 131

KOMÜN BİLGELİĞİ

Bir Alternatif Çağrısı

Bu kitabın oluşumuna sözleriyle yahut da suskunluklarıyla katkıda bulunan herkese teşekkürler.

Sedat Eroğlu

1968'de doğdu. 1980'e kadar memleketi Dersim-Pülümür'de yaşadı. Cunta'dan sonra, Ekim ayında ailesiyle İstanbul'a taşındı.

Lise yıllarında anti-otoriter eğilimleri güçlü bir sosyalist yönelim içerisine girdi. 1986'dan itibaren İstanbul Üniversitesi yıllarında öğrenci eylemliliklerine ve politik faaliyetlere katıldı. İçerisinde bulunduğu grupların otoriter, fanatik ve entrikacı nitelikleriyle yaşadığı sorunlar yüzünden çoğunlukla birey olarak mücadelesini sürdürdü. 1994 yılı sonunda Kürt savaşının yükseldiği, köylerin yakılıp boşaltıldığı ortamda yasadışı silahlı örgüt üyesi olmak iddiasıyla yargılandığı dönemde yurtdışına çıktı ve 12 yıl süreyle dönemedi.

Çocukluğundan beri şiir yazmakta olan yazar, savunma sanatları, jimnastik, yoga ve arkeoloji eğitimleri gördü.

Halen Köln'de yaşamaktadır. Bir oğlu (Sercem), bir kızı (Sıla) vardır. Oyunlar... Hayaller... adlı bir romandan sonra, Komün Bilgeliği yazarın ikinci kitap çalışmasıdır.

Ayrıca özel olarak değerlendirme ve önerilerinden dolayı Gün Zileli, Seyfi Cengiz, Yücel Kossazt ve Nidal Hawari'ye, teknik konularda sunduğu desteğinden ötürü ve Hasan'ın tablosunu da fotoğrafladığı için Mehmet Purma'ya, Yayın kolektifi bünyesinde dosyamı okuyarak raporlar hazırladıkları için Şule Ayaz (kolektifin zıplayan sevgili fasulyesi ve bu kitabın kapak modelidir Şule) ve Can Başkent'e, yüreklendirici ve yürekten mesajından ötürü İmece Evi'nden İsmail Yenigün'e, tozlu kilerini karıştırarak bana kitaplar bulan ve de arka kapakta kullandığımız tablonun yaratıcısı Hasan Şahin'e, sayfa düzenlemesini yapan Ayhan Çınar'a, kapak çalışmasında güzel bir ortak iş çıkaran Ömer Örnek ve İz Sürücü Özgür Apak'a, yıllar sonra çıkıp gelerek kitabın bir ucundan içtenlikle tutan Belma Karatoka'ya, özenli ilgilerinden dolayı Ayşe Erbil, Hülya Tarman ve Ceren Cevahir Gündoğan'a, kitabın başlığı ve kapak için mail grubundan görüş bildiren herkese ve de Yayın kolektifi'ni bugüne taşıyan bütün katılımcılarına şükranlarımı sunarım. Her birinize ayrı ayrı mimmettarım. İyi ki varsınız. Sayenizde daha kitap çıkmadan komünal deneyimlerimiz başlamış oldu.

Önsöz

Yıllar içerisinde yaptığım bire bir gözlemlerde, mevcut sisteme karşı yürütülen mücadelede samimi ve fedakâr pek çok arkadaşın, aslında alternatif olarak nasıl bir toplumsal- bireysel yaşam arzuladıklarına yönelik gerçek cevaplara, daha kötüsü de herhangi bir kaygıya sahip olmadığını fark ettim. Böyle olunca, özellikle de mücadele ortamlarının dışına çıkan insanlarda, zamanla kapitalist rasyonellerin ağır basması gibi bir durum ortaya çıkıyor. Böylece benzer "idealleri" paylaştığımı düşündüğüm pek çoklarıyla, aslında "dünyalarımızın" pek de benzer olmadığını anladım. Bu yanılgıların bir sebebi de, bu tür konuların sohbet ve tartışma konusu yapılmaması, bazen de lüks olarak algılanması gibi geliyor bana. Bu çalışmayla, yani bir tür "kişisel manifesto" yla, en başta artık bu tür yanlış anlaşılmaları en aza indirmeyi, neyi nasıl istediğimi net olarak deklere etmeyi, gerektiğinde mesafe koyabilmeyi hedefliyorum. Asıl sorunu, son tahlilde "bilinç sorunu" olarak algıladığım içindir ki böylesi bir netleşmeyi elzem olarak görüyorum. Bir başka amacım ise, metinde de vurguladığım gibi, tartışmaya görece somut bir zemin yaratmak ve giderek bu arayışımda benzerlerimle buluşabilmek, bu buluşmanın zeminini, bizi yanılsamalardan özgürleştirebilecek tarzda oluşturabilmektir. Bu hedefin bir gereği olarak çalışmaya, belki de naiflik düzeyine varacak bir açıklık ve samimiyet hâkimdir. Bunun amacı

da, ne kadar samimi olunduğunun ispatı değil, fakat bir tedbirdir. Amaç işin özünden çok şekillerle uğraşmak, gerçekten değişmek ve iyileştirmekten çok vakit geçirmek isteyen, güvensizlik, samimiyetsizlik ve kuyrukçuluktan muzdarip kişilerin manevra alanını daraltmaktır. Gerçek anlamda yeni ve özgür bir hayat gündemi olmayan kişilerle tartışmaya hiç ama hiç niyetim yok. Bu tür kişiler özünde mevcut durumdan bir biçimde memnundurlar. Yerine göre muhalif, hatta radikal bir şekilde "alternatif" alanlar, onlar için gerçekte egolarının tatmin araçları olmaktan öteye bir anlam ifade etmemektedir. Onlar egolarının kanatlarında bensiz de diledikleri gibi seyredebilirler elbette.

Bu çalışmaya bir devam niteliğinde ve "nasıl başlayabiliriz? kapsamında "kiminle ve nasıl?" Sorularına da daha somut yanıtlar aramayı düşünüyorum. Bu kapsamda, muhtemel yolları ve engelleri, özellikle de iyi niyetli dahi olsalar, bireylerdeki muhtemel ve sık karşılaşılan kişilik sorunlarını ayrıntılarıyla tartışacağım. Özellikle hastalıklı ilişkilerde işlevsellikleri ve ortaya çıkmalarının "makul", anlaşılır sebepleri olsa da, savunma mekanizmaları, tecrübe tuzaklarına ve hayal kırıklıklarına dayalı blokajlar, yansıtmalar, boşluk doldurmalar, doyurulmamış arzuların- isteklerin yönlendiricilikleri ve bağımlılıklar ekseninde ve somut insanlar ve durumlar üzerinde şekillenen bir çalışma olacak. Bu alana, belki de bazı hataları yapmayı göze alarak da olsa girmek zorundayım. Çünkü bilinçdışı motivasyonların ve etkileşimlerin göz ardı edildiği hiçbir yaklaşımın gerçekçi ve kapsayıcı olacağı kanısında değilim. Öncelikle makul insanlarla hareket etmek gerekiyor. Bireyin, "makul insan" düzeyine ulaşması, bilincin yükselerek bilinçaltı -dışı içeriklerle baş etmeye başlamasıyla büyük ölçüde koşutluk içerisindedir. Yani bir komün girişimi bir yanıyla da psikanaliz ve psikoterapiyi de kapsamalıdır.

İnsan faktörünün olduğu hiçbir yerde, hiçbir şey "tıkır tıkır" işlemeyecektir. İnsanlıktan da istifa edemeyeceğimize göre belli riskler göze alınacaktır. Alınmalıdır. Burada gidilen "istikamet" önemlidir. İnsanların birlikte yürüyebilmelerinin asgari koşulu da yönlerinin aynı olmasıdır. Yani düşe kalka da olsa, belli bir yönde, belli bir çaba gereklidir. Çünkü çaba yoksa umut da yoktur.

Tasarlanan, arzulanan toplumsal varoluş somut bir ülkeyi ve o ülke insanlarını hedeflemiyor. Öncelikle bu anlamda anonim başlamayı uygun gördüm. Her hangi bir yer, lokal ya da global. Ancak devam çalışması somut bir alan ve somut, tanıdığım insanlar üzerinden olacaktır. Ortalama insan, özellikle de eğitimliler bugünkü yapısı sonucu, bu tarzdaki soyutlamalardan kaçınmakta, hep var olanla bağlantı kurma ve bunları da verili rasyoneller, en azından otoritesi tescilli bir metodoloji üzerinden tartışmaya eğilim göstermektedir. Bu anlamda önünüzdeki metin, bütün sadeliğine rağmen, aslında biraz da bu yüzden, okunması ve hazmedilmesi biraz zor bir metin gibi algılanabilir. Öyledir de, çünkü insanın zihinsel "bağırsakları" getirildiği haliyle "yamyamlaşmıştır." Ve bu kirli haliyle yalınlığı hazmedememektedir. Aklı biraz da koşullar gereği dalavereden başka bir şeye çalışmayan bir zihni, sadeliğe, doğrudanlığa çekmek kolay mesele değildir. Ayrıca bu metin, alışık olduğu biçimlerde çağrışımlar ve kıyaslamalarla mantık yürüten bağımlı ve güdümlü zihne bir meydan okumadır. Evet, böyle bir tarz benim açımdan bir risktir. Böyle bir riski göğüslemek ve bu tarzda ısrar etmek zorundayım. Aksi taktirde amaçlarımla çelişmiş ve aslında hiçbir şey yapmamış olurum. Aslında bu önsöz ve metnin belli bölümleri içeriğiyle alışıldık olandan aşkın olana geçişi sağlayacak bir köprü olarak tasarlandı. Yani zihinleri tanıdık oldukları tartışmalardan yakalayıp, onların ötesine çekebilmek için.

Enerji derken, son dönemlerde alınıp satılan bir meta, fetiş ve iktidar objesi olarak çeşitli tüccar tarikat şeyhleri ve soytarıları tarafından insanların sömürülmesinde kullanılan (onların gerçekten böyle bir yeteneklerinin var olup olmamasından bağımsız olarak.) şeyler akla gelebilir. Burada kullanılan anlamda enerji, daha çok zihinsel- psikolojik alandaki etkileşimleri ifade içindir. Günlük dilde kullanılan, "belli bir 'mod'da olmak" terimi bu tür durumları tasavvur için belli bir anlayış verebilir. Bu terimin biyoenerji, biyoplazmik alanlar ya da elektro manyetizma gibi daha teknik kullanım alanları da vardır ve bazı yerlerde böylesi anlamlarda da kullanılmıştır Gene "ruh"dan söz edilirken de (din konusu hariç), daha çok mental- psişik bir özün dışavurumu kastedilmektedir. Ama hiçbir durumda, bunlara doğaüstü bir anlam verildiği düşünülmemelidir.

Böyle bir çalışmaya başlama fikri 2001- 2 yıllarında oluştu. 2003 yılında 3 sayfalık bir giriş yazdım ve öyle kaldı. Bu çalışmaya ise 2009 yılının ocak ayında Köln'de başladım. Metin asıl olarak gene aynı ay içerisinde bitti. Yeni toplumla ilgili esas fikirler günde 3- 4 saat süren üç haftalık bir yoğunlaşmanın ürünleridir. En basit soruyla başladım. Ben ne istiyorum? Nasıl bir toplumda, hangi koşullarda mutlu olurum? Bununla beraber, hangi koşullar böyle bir toplumu destekler, hangileri engel oluştururlar? Bu temel soruları merkeze alarak konu başlıkları oluşturdum. Herhangi bir konuyu alıp, "bu nasıl olmalı?" sorusuna kendimce yanıtlar aradım. Verili paradigmalara ve teorilere bilinçli bir mesafe koymaya çalıştım ve gerçek ihtiyaçlarımı ve özlemlerimi okumaya irdelemeye odaklandım. Bu süreçte kitap karıştırmadım, zaten pek ilgi duymadığım görsel ve yazılı medyadansa tamamen uzak durdum. Deyim yerindeyse heybemdekileri kullandım. Dışarıdayken ya da yatarken aklıma gelenleri not aldığım bir defterim vardı. Neredeyse yaptığım tek şey, uygun soruları formüle etmek ve konsant-

re olarak masaya oturmaktan ibaretti. Tıkandığım noktalarda bir ağırlık ve yorgunluk hissediyordum. Böyle durumlarda yatıyordum ve uyandığıma çoğunlukla düğümler çözülmüş oluyordu. 3. bölümün tamamına yakını, 2. bölümün çoğunluğu ve 1. bölümünse bir kısmı o zaman oluşmuştu. Kitaptaki alıntıların ve onlarla ilgili yorumların tamamına yakını ise metne sonradan girdiler. Gene metni dinlenmeye bıraktığım sonraki dönemlerde ilk dönemde oluşturduğum bazı kavramların, daha oturmuş ve kullanımda olan karşılıkları olduklarını fark ederek bunları 2010 yazında değiştirdim.

Metnin ortaya çıkan ilk halini yorum almak amacıyla birkaç kişiye ilettim. Hemen hemen hiçbir dikkate değer karşılık alamadım. Yazıya aynı yılın yaz aylarına kadar bir daha el sürmedim. Doğrusu biraz da hayal kırıklığına uğramıştım. Yazının konusunu duyan hemen herkes ilgisizlik gösteriyordu. Aslında bütün bunlar tezlerimin bir bölümünü doğrulayan şeylerdi. Ama gene de yalnız kalmak kötüydü. 2009 yılı ağustos ayında İstanbul'da anarşist çevirmen- yazarlardan birine, onunla bir ortak tanıdık aracılığı ile buluşarak metni elden verdim. Bu arada yazıya bir hafta kadar bir kontrol ve düzeltme çalışması yapmıştım. Yazar- çevirmen anarşist arkadaş, o gün görüşlerini bildirme sözü verdiği halde geri dönmedi... Elektronik olarak gönderdiğim bir başka 'ilgili şahıs'da tepki vermedi. Acaba çok boş işlerle mi uğraşıyordum? Aralıkta Köln'e geri döndüm. İş güç derken gene büyük bir mesafe girdi araya. Bu arada Gün Zileli'nin anıları elime geçti. Bir solukta okudum. Samimiyetinden etkilendim. Haziran ayında Gün ağabeye göndermek üzere metne yeniden oturup gözden geçirdim. Ve bu haliyle Gün Zileli'ye gönderdim. Sağ olsun Gün Zileli onunla ilgili önsezilerimi doğruladı ve hızla cevap verdi. Meramımı daha derli toplu anlatacağım bir önsözün kaleme alınışını da o tavsiye etti.

Zileli silah ve para konusunda, bunların tamamen ortadan kalkmadıkları sürece yeniden hâkimiyetlerini kuracaklarını vurguluyor. Bu konuda ona verdiğim yanıtı olduğu gibi buraya aktarıyorum:

"Silah ve para konusunda ki kaygılarını yerinde buluyorum. 'Yeniden hâkimiyeti kurma' tehlikesi gerçekten de var. Silah konusunu 'meşru müdafaa' ile sınırlı tutmaya çalıştım ve savunma ihtiyacı çerçevesinde ele aldım. Asıl sorun ise bu ihtiyacın bir ihtiyaç olmaktan çıkmasıyla çözümlenebilir. Yani saldırganlığın ortadan kalkmasını sağlayacak, belki de insan evrimi ile ilgili gelişmelerle. Silahlara toptan ve hemen şimdi veda biraz ütopik gibi. En azından gezegen ölçeğinde uygulamalara kadar. Ayrıca bu konuda bireysel olarak, beslenmeye kadar, şiddeti dışlama, hayvanları öldürmeme ve cesetlerini yememeye kadar da öneriler yaptım. Yine de somut, değişik önerilere açığım."

"Para meselesine gelince; önerim bir geçiş önerisidir. Paranın tamamen kaldırılmasını mümkün kılacak, bürokrasi ve onun olumsuz sonuçlarına yol açmayacak başkaca önerileri tartışmaya açığım. Zaten bunu da yazıda belirttim. Uygulama toplumu, alanı büyüdükçe bürokrasi tehlikesi (devlet) daha da büyürmüş gibi geliyor bana." (Burada kastedilen para yerine karne- kupon gibi uygulamalardır.)

Burada tartıştığımız sorun siyasal devrimlerin temel handikabı olan mevcut kurumların ele geçirilip devralınması, hatta savunulması durumudur. Ama dikkat etmek gerekir, paranın belli koşullarda kullanılması kapitalist sistemdeki ekonomik ve finansal kurumların devralınacağı anlamına gelmez. Zaten para bu taslak kapsamında daha çok "komün dışı anonim yaşam" için düşünülmüştür. Uygun ölçekteki komünlerde parasız yaşam, ya da gerekiyorsa başka mübadele araçları, paylaşım

biçimleri ve örneğin "zaman kağıtları" "emek kredi sistemleri" gibi bilinen pek çok yöntem pekala mümkündür. Gene belli koşullarda savunma amaçlı silah kullanımı da düzenli ordunun, polisin, savaş endüstrisinin devralınacağı anlamına gelmemelidir. En başta bu devrimin öncelikli stratejisi ele geçirmek değil yaratmaktır.

Savunma amaçlı silah bulundurmaktan hemen vazgeçmek, arkadyavari cennetimsi bir yaşam ne yazık ki yakın gelecekte mümkün görülmüyor. Bu konuda pek çok acı deneyim de vardır. Paris Komünü'nün sonuna ilişkin Kropotkin'in sözleri açıktır: "Komün kendisini savunacak savaşçılara sahip olmadığı için yenilmiştir." (Ekmeğin Fethi) Örneklerden birisi de eski Dersim'dir. Dersim dilinde *"zagoné kırmanciye vırene"*, (eski Dersim-Kırmanc Ülkesi- düzeni) diye bilinen, Dersim aşiret-Kızılbaş komününün sonunu getiren gelişmelerden birisini bir Dersim türküsü anlatıyor.

Tükçe'ye çevirisinden Bra Xıdır'a kulak verelim. Özgür ve kucaklar dolusu yemişler sunan sevgili toprakların, gerektiği gibi savunulmadığı için nasıl da küstüğünü, kışla ve karakollarla dolu bir hapishaneye çevrildiğini anlatıyor.

Üzerimize öyle bir körlük çöktü
öyle bir körlük ki
götürüp silahlarımızı teslim ettik
işte o zaman, tam da o zaman
bize küstüler Dersim'in bütün kutsalları
onlar ki bize kucaklar dolusu elmalar verirlerdi
daha gönülleri kırılmamışken.

sonra katledip güneşin altında bıraktılar bizi
uzak diyarlara sürdüler
ve kalanlarımıza,
bize kurdular
kışla ve karakollar"

Kitabın öne sürdüğü toplumsal yapılanmanın ana öğelerinden olan, "grup kurma ve benzerleriyle beraber yaşama hakkı", "cemaat" tarzı bir örgütlenmeyi çağrıştırabilir. Bu çok da yanlış bir çağrışım değildir. Zaten yüzyıllardır birçok ülkede toplumlar, birbirlerine komşu cemaatler şeklinde var olagelmişlerdir. Önemli olan bu tarihsel- toplumsal yapılanmaların, "aidiyet köleliklerinin" beslendikleri, birey iradelerinin iğdiş edildiği, geçişkenlikleri olmayan, kapalı ve fanatik yapılar olarak değil de, gönüllülüklere ve bilinçli tercihlere dayalı ve bugünkünün tersine, iktidar yönelimini (partileşmeyi) gereksiz kılacak yaşam alanları, ana amaçlara uyumluluk zemininde birbirlerine bağlanmış federatif, kasıtlı bir yapının aktif öğeleri olarak yepyeni bir anlayışla gündemleştirilmeleridir. Bu insan yöneliminin temel öğelerinden birine de uygundur. "İnsan grubunu arar." Burada önemli bir nokta da cemaatlerin varlığının ve belli koşullarda desteklenmesinin "cemaatçilik" anlamına gelmeyeceğidir.

Metindeki belli başlıklar toplumsal yapılanmayla ilgili somut öneriler içermekle beraber, diğerleri daha soyut konularda tutum belirleme amaçlıdır. Bunları sistematik olarak düzenlemeye çalıştım ama gene de iç içe geçen konular tam bir ayrışmaya izin vermedi. Bazı önerme ve yaklaşım tarzları, benim tanıdığım ya da tanımadığım düşünür ve yazarlarınki-

lerle benzeşebilir hatta yer yer ayniyetler de bulunabilir. Bunlar doğaldır. Örneğin "Şarkiyatçılık" konusunun enine boyuna incelendiğini biliyorum. Sağlık, bilimsel metod, bağımlılıklar, din konuları, enerji de öyle.

Bu çalışmada ulaştığım önermeler, esasta çocukluktan beri sürdürdüğüm kendi arayışlarımın ürünleridir. Yapmaya çalıştığım şey değişmez kalıplar oluşturmak değil, ama insan doğasından yükselen özgürlük, mutluluk, harmoni, refah gibi talepleri destekleyebilecek ve uygulanabilme olanaklarını kendi içerisinde az çok taşıyabilen önermelere dayanan bir projedir. Elbette bu çalışma şu anki birikimimi yansıtacaktır. Niyetim bu konuda dinamik bir süreç yaratılmasına katkıda bulunmaktır. Projeyi oluşturacak önermelerin her birinin, benzer amaçları, benzer niyetlerle gerçekleştirme doğrultusunda olmak koşuluyla, daha yetkinleriyle değiştirilmesi, ya da boşluklarının, eksikliklerinin doldurulması arzu edilen bir şeydir. Zaten kişisel olarak da, gücüm oranında bu projeyi yenilemeyi, yetkinleştirmeyi, üzerinde yeniden ve yeniden çalışmayı gerekli görüyorum. Bu çabada yalnız kalmamayı umuyorum. Ama burada yanlış anla(şıl)maların her türlüsü ile rutin biçimde karşılaşmakta olan birisi olarak, şu absürt uyarıyı da yapma gereği duyuyorum. "Önermelerin daha yetkinleriyle değiştirilebimesi"nden kastım, elbette somut olarak bu yazıların alınıp değiştirilebilmesi değildir. Yazıların değiştirilebilmesi hakkı, doğaldır ki sadece yazarına aittir. Buradaki kastım; benzer kaygıları, amaçları taşıyan insanlarla yoğun bir iletişim içerisinde, bireysel ya da kolektif olarak daha yetkin çalışmaların ortaya çıkartılabilmesidir.

Dört başı mamur, her şeyi kapsayan ve mükemmel bir projeyi, bir kişinin yaratacağını hiç kimse beklememelidir. Aslında bu gerekli ve iyi bir şey de değildir. Ayrıca tanımlar ve önermeler yapılırken, ideallerin kavramlar dünyasına ve

bu ikisinin de dinamik yaşama bire bir asla uymayacağının bilincinde olunmalıdır. Yani katı, yaşamayan ve doktriner bir yaklaşımdan çok, temel prensipler ve isteklerle, bunların uygulanma olanakları üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Evren oluşum içerisindedir, insan oluşum içerisindedir. Bir bütünsellikten bahsederken, bununla da oluşum içerisinde, derinden ve devingen bir bütünsellikten bahsediyoruz, donmuş bir resimden değil. Bütünselliğin bu sınırlanılmamışlığı hayati önemdedir. Sabitlemek öldürmek ve çürütmekle eş anlamlıdır. Özenle kaçınılması gereken, insan doğasına ters, sıkıntı ve baskı yaratacak gereksiz uygulamalardır. Amaç bütün köşeleri ve sınırları çizilmiş, mekanik bir şey değildir. Mesele temel amaçlar çerçevesinde, bastırılmış ve iğdiş edilmiş, gerçek yaratıcı insan potansiyelini, gene insanın aktif olarak rol alacağı tedbirlerle açığa çıkartmaktır. Yani ideal, sağlıklı toplum, bir mühendisin kâğıda çizip, hesabını kitabını yaptığı gibi mükemmel olarak şekillendirilemez.

Bu çalışmanın okunması esnasında dileğim odur ki, bu ana hedefler gözden uzak tutulmasın ve bir takım kalıplara ya da birilerinin yazdıklarına uyup uymaması kriterleriyle değil de ve hatta pratik uygulanabilme olanaklarından da öncelikle, asıl ana mesajıyla algılansın.

Çalışma özellikle akademik tarzda değildir. Sebep, genel kabul gören akademik yöntemin bu çalışmanın temel teziyle çelişmesidir. Şöyle ki:

Enerji yoğunlaşmayı izler ve özellikle başlangıç aşamasında (bilhassa da yalnız çalıştığım için) literatür taraması ve olanın analizine yönelik çaba bir dizi başa çıkılması oldukça zor olguları beraberinde getiriyor. Akademik alan esas olarak egemenlerin erekleri doğrultusunda var olanın analizi ve onun eksik gediğinin telafisiyle ilgilidir, olması gerekenin, yeninin

oluşturulmasıyla değil. Kanımca var olanı araştırmak ve tanımak için ve de bu temel üzerinde bir şeyler geliştirmek, çözümler üretmek için akademik metod uygundur. Fakat amaç bunu aşıyorsa, verili ve yaygın durumuyla akademik yöntemin tuzaklarına karşı dikkatli olmak gerekir. Yeninin yaratılması denilen karmaşık süreç, bir yönüyle de bilgiye ulaşmakla ilgili, içsel bir yaklaşım, sanatsal yaratım süreçlerine benzeyen ve Pablo Picasso'nun "ben aramam, bulurum" diye özetlediği bir süreçtir. İnsan ruhundan yükselen, evrensel, olumlu değerleri bulmak ve onları merkeze alan bir yaklaşımla hareket etmekten kastım da işte daha çok budur.

Yukarıda sözünü ettiğim tehlikeler, bu çalışmanın, belli bir aşamadan sonra giderek samimi ve yetkin bireylerin katılımıyla kolektif bir nitelik kazanmasıyla (belli bir koruma kalkanı kazanması anlamına gelir bu) bir ölçüde aşılabilir ve böylesi bir durumda "dışa dönüklüğün", analizin ve araştırmanın daha sağlıklı, yeniyi üreten ve özgün bir işlev görmesi görece mümkün olabilir.

Önsözü bitirirken okuyucuya bir tavsiyede bulunmak istiyorum. Kitapta günlük hayatından direk yansımalar bulacağın gibi, şu veya bu ölçüde yabancısı olduğun pek çok konu da olabilir. Anladım anlamadım tereddütleri yaşayabilirsin. Bu kitabın bir eğitim kitabı gibi algılanmasını istemem. Bir şiiri niye okursun, bir şarkıyı niye dinlersin? Anlama boyutuyla, hissetme boyutu arasında bir ritim tutturmak... Kâh birini kâh ötekini öne çıkarmak ve doğal akış içerisinde kaygıdan uzak olmak gerekir. Kimseye bir şey ispatlamak zorunda değiliz. Bazı kitapları özellikle böyle okumak gerekir. Örneğin Lao Tse'yi, Franz Fanon'u böyle okumak gerekir derim. Bazı eserler ruhu besler, canlı tutar. Haa, bilgiler mi? Merak etme ve rahat ol. Ruhsal damarlarına güç veren bir esenlik dalga dalga arttıkça, sen her soruya yanıt olacaksın. Sözle ya da sözsüz. Çünkü artık

XXII |

kendini okuyacak ve kendin olacaksın. Eksik kaldığın yerleri dostların, yoldaşların dolduracak. "Benim demeden" birbirimize akarak serpileceğiz. Buluşmak üzere neşeyle kal!..

Sedat

1. BÖLÜM

BÜYÜK TUZAĞI AŞMAK

Çaba yoksa umut da yoktur

ARAYIŞLAR

Güzel dünya gezegenine, ona hiç de yakışmayan, hastalıklı ve hastalandıran, insani ve evrensel değerlere aykırı bir toplumsal düzen hâkimdir. Bu tespit sayısızca bilindik ve bilinmedik kişi ve gruplarca yapıldı. Pek çok ve çeşitli çıkış ve çözüm önerileri de projelendirildi ve bunlardan hayata geçirilenler oldu. Günümüzde de bu çabalar devam ediyor.

Bunlar arasında devlet erklerini onlarca yıl ellerinde tutan Marksist – sosyalist projeler de vardır. Ne yazık ki sonuçlar ortada. Temel insan yapısı, hastalıklı ve hastalandıran toplumsal yapı direncinden pek bir şey kaybetmemiştir.

Marksist – sosyalist girişim özellikle erken dönemlerinde, bütünsel insan ve yabancılaşma gibi temel sorunları gündemine almış (özellikle 1844 elyazmaları), sorunsalı yaşadıkları ülkelerin tarih ve sosyolojileri ekseninde oldukça sağlam bir temele oturtma başarısı göstermiş, ancak bütünsellik, kol–kafa emeği ikilemi, yabancılaşma ise, emeğe yabancılaşma gibi, ağırlıkla iktisadi alanlarla sınırlı tutularak, çözüm de genelbeki de koşulların da bir sonucu olarak, iktisadi ve siyasal gelişmelere endekslenmiş, pratikte ise rafa kaldırılmıştır.

20. yüzyıl boyunca süren "sosyalist" devlet pratiklerinde de, bürokratik baskı mekanizmalarına dönüşen girişimlerin insanın yükselişini temel al(a)madığı açıkça ortadadır. Gene konumuz açısından 11. tez olarak bilinen ve "artık dünyanın sadece yorumlanmakla kalmayıp, değiştirilmesi gerektiği" ne dair Marksist önerme, maalesef siyasal iktidarı ele geçirme (sosyal ve bireysel yönleri güdük politik devrimler de denilebilir) sorununa indirgenerek kısırlaştırılmıştır. En kötüsü de komün ideali çoğunluk açısından bu pratiklerle özdeşleştirilmeye başlanmış ve prestij kaybetmiştir. Komünal yaşam, herkesten gücü oranında alınıp, herkese ihtiyacı kadar verilecek, mutlu eden ve özgürleştiren bir yaşamdan çok, baskı atına alan, denetleyen ve mutsuz eden bir yaşam olarak algılanmaya başlanmıştır.

Marksist kökenli uygulamaların bir veçhesi de, köylülüğün ve pre-kapitalist ilişkilerin ağır bastığı (ki bunlar arasında komünal- dayanışmacı değerlerin, ilişkilerin de varlığı görmezlikten gelinemez) ve kapitalizmin halkın ruhunda gerçek anlamda kökleşemediği ülkelerdeki zorla sanayileştirme, işçileştirme ve aslında merkez eliyle kapitalistleştirme eylemleridir. Örneğin özellikle Stalin dönemi Sovyetler Birliğinde bu sürece milyonlarca insanın hayatını yitirdiği operasyonlar eşlik etmiştir. Bunların getirilerinin ve götürülerinin muhasebelerini, amaca ne kadar hizmet ettiğinin hesabını, herkesten önce bu halklar ve Marksistler yapmalıdırlar.

Bir başka önemli gelenek ise özgürlükçü ve anti otoriter vurgusu ön planda olan anarşist– otonom hareketlerdir. Bu hareketlerin gerek geçmiş ve gerekse bugünkü deneyimleri, önermeleri ve potansiyelleri dikkate alınmalıdır. Anarşist hareket insan iradesinin abartılması, ya da tersinden nihilizm gibi uç noktalara eğilimlidir. Açıktır ki insan gelişimi belli bir disiplini gerektirmektedir. Sorun bu disiplinin dışsal, mantık-

sız ve dayatmacı olup olmadığıdır. Her durumda anarşist hareketin anti militarist tavrı övgüye değerdir. Bu tavır bir "anti", yani reaksiyoner bir tavır olmanın ötesine taşınarak, yeni insanın yapıcı kültürel bir bileşeni haline getirilmelidir.

Ayrıca, milli ekonomi, sosyal devlet gibi yaklaşımlar vardır, ancak temelde bunlar kâr endeksli mantığın içerisinde olduklarından, yeni insanın oluşmasında iddia sahibi değildirler.

Bir milliyetin, ırkın ya da dinin diğerlerinden üstün olduğu önkabulüne dayalı yönelimler ise, söz konusu grup için lokal, geçici "kazanımlar" getirse bile nihayetinde daha büyük trajedilere ve yıkımlara yol açacaktır. Çünkü üstünlük iddiası yanılsamadır ve doğaldır ki tepki doğuracaktır.

Bireysel arayışlar önemlidir ve asla küçümsenmemelidir. Bireysel gelişim için gösterilecek çabalar desteklenmelidir. Zaten tarihsel gelişmeler, bu süreçlerle sıkı bağlantı içerisindedir. Çünkü bilindiği ve farklı biçimlerde hep ifade edildiği gibi insanlar temelde birbirlerine sıkıca bağlıdır ve evrensel işleyen bir yasa da, eşitsiz ve özerk de olsa gelişimin birleşik olduğuna dairdir. Toplumsal projeler bireysel gelişimi baskı altına alan mekanizmalar üzerine asla kurulmamalıdır.

Yalnız bireysel arayış yolu da tıpkı diğerleri gibi tuzaklarla doludur. Bireysel gelişim, kurtuluş gibi amaçlarla yola çıkan insanlar bir süre sonra kendileri gibi insanlarla buluşup gruplar oluşturmaktadırlar. Bu da doğal ve anlaşılır bir durumdur. Buralarda insanlar öğretmen, üstat, yol gösterici, aracı, halife ve benzeri sıfatlar altında liderlerle karşılaşırlar. İşte burada ciddi bir tehlike başlamaktadır. Eleştirel düşünceyi, sorgulamayı lafta değil, pratikte elden bırakmamak gerekir. Desteksiz, ispatsız, soyut vaatlere, keramet efsanelerine, şatafatlı unvanlara kanmamak gerekir. Bu "Guru"lar genellikle insanların duygusal boşluklarını ve inanma ihtiyaçlarını paraya ve iktida-

ra çeviren kurnaz tiplerdir. Onların parayla ve iktidarla olan ilişkileri kendilerini kolaylıkla açığa vurur. Bunların sözleri, konuşmaları müritleri tarafından daktilo edilerek içlerinde pek çok tekrarın ve saçmalığın bulunduğu kalın kalın kitaplara çevrilir. İnsanlar bir matbu, görsel ve işitsel malzemeyle bombardımana tabi tutulur. Bunların amacı bu nicelik taarruzuyla müritlerine başkaca kaynaklara bakma ya da nefes alıp ne olup bittiğini anlama fırsatı vermemektir. Bunlara yaptıkları hatırlatıldığında saldırganlaşırlar. Bunun dışında tahakküm ve kişisel saltanat gibi bir dertleri olmayan yol göstericilerin ne dediklerine önyargısızca bakılabilir. Buralardan bazen kadim yol ve yöntemler, bilgiler ve esin kaynakları bulunabilir.

Tüm arayışlar, bu konulardaki edebi, sanatsal çalışmalar elden geldiğince gözden geçirilmelidir. Her türden ilgili geçmiş ya da aktüel hayata geçirilme deneyimleri incelenmelidir. Gene kadim uygarlıklar ve onların izlerini taşıyan bazı topluluklar, doğa bağlantısı kopmamış insan ve onun sorunları çözüş yolları üzerine veriler elde edilmesine yardımcı olabilirler.

MARKSİZM ve ÜTOPYA

Namusun mihenk taşı nere?
Ki orada vuruşsun çocuklar
Anlamadan kaçınılmazı, inatla
Bilim, tarih, umut, zafer
Tutsun soluğunu
Tutsun
Ki orada buluşsun çocuklar.

Yukarıdaki şiiri on yedi- on sekiz yaşlarımda, sosyal mücadelelerle ilk hâllendiğim yıllarda yazmıştım. "Kaçınılmazı anlamadan" vurgusu, aşağıda tartıştığım konuya vurgu yaptığı için bu şiiri buraya aldım. Bu yıllar, Marksist klasikleri büyük bir hevesle okuduğum yıllardı. "Özgürlük zorunluluğun bilincine varmaktır." felsefi önermesiyle, daha somut ifade edersek, gönüllülükle ve tercihle değil de, zorunluluklarla, onların bilincine varabilme yeteneğiyle ilişkilendirilen bir özgürlük tarifiyle yaşadığım problemin yansıması ve bu mantığa yaptığım duygusal bir itirazdı bu şiir. (Bu önermenin elbette başka bağlamlarda da ele alınabileceği ve de olumlanabileceği olgusunu geçerken not etmek gerekir.)

Yıllar sonra bu ilk duygusal itirazın boş ve boşuna olmadığını daha iyi fark ettim. Sağlam ata oynamaktan başlayarak, mutlaka kazanılacak savaş ve cennet miti inancına kadar çeşitlenen versiyonlarıyla karşılaştığım bu kültürel yelpazenin, Marksizmin mi, yoksa daha temelde insanlığın mı bir sorunsalı olduğunun cevabını aramayı şimdilik bir yana bırakarak ve sadece bu kitabın konusuna gelebilecek itirazlar boyutuyla sınırlayarak meseleyi ele alalım.

"Marks'ta ütopyacılığın zerresi yoktur; o tepeden tırnağa 'yeni' bir toplum tasarlamaz, tepeden tırnağa 'yeni' bir toplum türetmez. Hayır, o yalnızca yeni toplumun eskisinin içinden doğuşunu, eski toplumdan yeni topluma geçiş biçimlerini, doğal bir tarih süreci olarak irdeler. Somut proleter yığın hareketi deneyini ele alır ve ondan pratik dersler çıkarmaya çalışır."

Lenin'den yapılan bu alıntı *Devlet ve İhtilal* eserinden. Marks'ı Lenin'den daha iyi bilecek değilim. Lenin'e güveniyor ve Marksizm'in özünü, en azından bu konuda böyle kabul ederek yorumlarıma başlıyorum:

"Tepeden tırnağa yeni" bir toplum tasarlamak mümkün

olabilir mi? "Ütopyacılar" olarak bilinen yazarların eserlerini incelerseniz, onların ütopik tasarımlarının, yaşadıkları, gözlemledikleri toplumların, dönemlerinin, işleyiş mekanizmalarının yoğun etkisinde olduğunu tespit etmekte zorlanmazsınız. Adeta zaten var olanı, özlemlerini giydirmişlerdir. Bunlar içerisinde ütopya kavramına ters gibi gelebilecek faşizan özellikler gösteren toplumsal tasarımlar (ters ütopyalar) da az değildir. Bu duruma şaşırmıyorum. Tıpkı rüyaların da, yaşanmışlıklardan derin izler taşmasına benzer bir şeydir bu... Edebi eserler, hatta bilim kurgu eserler bile öyle değil midir? Yeninin tasarımı, yaratımı ile eski ve verili olan arasındaki bu organik-diyalektik ilişki kaçınılmaz gibidir. Fikirlerin, tasarımların da insan evrimine koşut bir nevi evrimi, tarihi vardır. Onlar gökten zembille inmezler.

Öyleyse Lenin neden bu vurgulamayı yapmıştır. Nedir bu ütopyacılık? Neden böylesine özenle Marksizmde var olmadığı belirtilmiştir?

Alıntının yorumuna devam edelim. "Yalnızca yeni toplumun eskisinin içinden doğuşunu, eski toplumdan yeni topluma geçiş biçimlerini, doğal bir tarih süreci olarak irdeler." Marks ve Engels hayranlık uyandıracak ölçekte birer analiz dâhisi idiler. Analiz objeleri ağırlıkla Almanya, İngiltere ve Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleriydi. Onlar Lenin'in sözünü ettiği irdelemeyi, ebetteki öncüllerinin de birikimi üzerinde dâhiyane bir biçimde yaptılar ve ortaya kabaca bir toplumsal- tarihsel gelişim şeması çıkarttılar. Üretim ilişkilerinin- araçlarının gelişimi ve sınıf mücadeleleri eksenine oturtulan bu şema, erken komünal toplumlardan başlayarak pre-kapitalist, yer yer kölecilik, ardından çeşitli varyasyonları, diğer biçimlerle çeşitli ölçülerde karışımı ile feodal yapılanma, derken bu yapının içinden doğup gelişen ve giderek hegemonyasını inşa eden sermaye sınıfının egemenliğine dayalı kapitalist ilişkileri kapsamaktadır.

Bu analizlerin ve de yorumların üzerinde şekillenen Marksist teoriye göre, üretici güçlerin bu minvalde gelişmesinin sonucu sosyalizmin, giderek de komünizmin nesnel altyapısı oluşacak, sanayi işçilerinin öncülüğü, parti, devrimci şiddet gibi araçlarla da burjuvazinin hegemonyası aşılarak, sınıfsız sömürüsüz toplum hayaline doğru devrimsel bir hamle gerçekleşecektir. Bu teoriye, varsayıma, biraz da sözü edilen gidişatın "zorunluluğuna" istinaden "Bilimsel sosyalizm" denilmiştir. Bilimsellik sıfatı, Marksizmin ütopyacılardan ve "aceleci" anarşistlerden ayrımını vurgulamanın da adı olmuştur.

Kanımca Marksistler (Engels'in kaba şematizme karşı Devletin, ailenin ve özel mülkiyetin kökeni eserindeki gibisinden uyarılarına rağmen) uzunca bir süre, tarihin asal gelişim yasalarını bulduklarına samimiyetle inandılar. Bu "inanç", "mutlaka gelecek" inancı biçiminde, yaygın olarak kolektif bilinçaltına yer etmiş Mehdi-Mesih benzeri dinsel kurtarıcı yahut "kayıp altın çağ" kültünün, yeryüzü cennetinin geri gelişini bekleyen kültürel zeminin üzerinde, Marksist düşüncenin yayılma hızına ivme kazandırdı. Üstelik bu inancın bir de bilimsellik sıfatı vardı. Bu şekilde, "mutlaka"nın ve kaçınılmazlığın etkisi ve inandırıcılığı da katlanıyordu.

Kendini tanımlayış biçimiyle, "eleştirel sosyalizm" olarak Marksizmin ayırıcı bir özelliği de onun polemikçi karakteridir. Marksizmin bütün önemli eserleri polemik ürünleridir. Bu nedenle dünyaya gözünü açtığı andan itibaren rakip olarak "ütopik" sosyalistlerle karşılaşan Marksizmin bu şekilde "ütopikler"le polemik içerisinde kendisini tanımlaması ve "bilimsellik" sıfatını da bu polemiklerin ürünü olarak kazanması oldukça anlaşılırdır.

Franz Fanon'un Avrupa Psikanaliz okulunun kurucularından Karl Gustav Jung'a yaptığı eleştiri benim Marksist anla-

yışa yaptığım eleştiriyle koşutluklar gösterdiği kanısındayım. Alanlar ilk bakışta birbirlerinden kopukmuş gibi görülebilir, ancak"bilinçdışı"nın "nesnel" alfabesini çözmeye ve buradan insan ruhunun anahtarlarına ulaşmaya çalışan Jung'un çabası, toplumsal yasaların peşinde koşan ve bunu da özellikle Avrupa insanını ve toplumunu "modelleştirme" saplantısıyla yapanlarla özden benzeşiyor. Afrika halklarının cesur evladı Fonon Avrupalı'ya bugünümüzü, hatta belki yarınımızı çaldın, ama geçmişimizden ellerinizi çekin diyor.

"Jung'da insanlığın çocukluk dönemine dönmek ve onu keşfetmek istiyordu; ama büyük bir hata yaptı: İnsanlığın çocukluk dönemini ararken sadece Avrupa'nın çocukluk dönemine gözlerini çevirdi" (Siyah deri, beyaz maske)

Gerçekten de Jung'daki Arketiplerin evrenselliği iddiası yaygın Marksçı (Hegelci) tarih anlayışının bir versiyonu gibidir. İki anlayışta da evrensel geçerlilikleri olduğuna inanılan bir teoriye gerçekler zorla uydurulmaya çalışılmıştır. Oysa ben burada F. Fanon'un görüşlerine katılıyorum. Jung'un incelediği ve Avrupa insanındaki Arketiplerin benzerlerini bulduğunu iddia ettiği kabileler sömürgeci barbarlığın travmasını yaşamış ve artık kendileri olmayan halklardı. Bu durum Marks için fazlasıyla geçerlidir. O'nun üzerlerinde dolaylı olarak malumat sahibi olduğu toplumlar sömürgeciliğin talan ve soykırımlarının büyük ölçüde biçimlendirdiği toplumlardır.

Jung Afrikalı yerlinin "iradesini geliştirmek" için orada kaldığı yıllar boyunca kırbacını yanından ayırmadığını saklama gereği bile duymuyor. (İnsan Ruhuna Yöneliş) Ben Prof. Jung'un Afrikalı yerlinin omzunda şaklayan akademik ve "saygın" kırbacıyla, zorla ve tehditle yürütülen sanayileştirme ve işçileştirme pratikleri arasındaki yakın akrabalığı tespit etmekte zorlanmıyorum. Yung olmazsa olmaz gördüğü "irade"yi

bahşediyor kırbacıyla (hedef herhalde "üst insan"), SBKP, ÇKP gibi örgütlerin Prusya Modeli'ni örnek alan militarize edilmiş endüstriyel ülke saplantılarıyla halklarına bahşetmek istedikleriyse "üst"bir toplum olmalı. Bu benzerlikler ve nedenleri üzerine daha çok şey söylenebilir. Ama biz burada kısaca Aprupa merkezci patolojinin halkların tarihlerine ve insan psişesinin dinamiklerine nizam verme, doğa yasalarına benzer belirlenimlerden yararlanarak onlar üzerinde hüküm sürme tutkusu olduğunu vurgulayalım. Bu istek ve çaba bir yere kadar anlaşılabilir. Ancak somut durumların somut tahlillerine, şiddetle manipüle edilmiş, iç dinamikleri çarpıtılmış, travmatize olmuş insanların, toplumların gerçekliklerine ilişkin derin bir kavrayışı ekleyerek yaklaşırsak, farklı dinamikleri olan olguların her alanda yan yana varlıklarını sürdürebilecekleri olgusunu hazmedebilme kapasitemizi de o ölçüde arttırmış alacağımız kanaatindeyim.

Öte yandan Marks militan eylemleriyle Avrupa'yı sarsan, Paris komününü yaratan işçi sınıfını temel almakla dönemi için gerçekçi bir işe girişmişti. İşçilerin yarattıkları artı değere sahip çıkmalarını, bunun için de ayaklanmalarını ve birleşerek dünya halklarına öncülük etmelerini beklemesi, bunun teorisini yapması da anlaşılır şeylerdir. Fakat sonrasında gelişmeler farklı oldu. Öngörüldüğü biçimde ara sınıflar ve köylülük hızla eriyerek asal sınıflara katılmadı. Aslında bu anlamda saf bir kapitalizm hiçbir zaman da var olmadı. Beklenen muzaffer proleter devrimleri çağı da bir türlü gelmedi. Gene proleter devriminin mevcut devlet kurumlarını geçici bir süre koruyacağı, daha sonra da devletin giderek sönümleneceği öngörüsü de gerçekleşmedi. Aksine devrim için kullanılacağı varsayılan bu kurumlar giderek daha da güçlendiler, yeni sahiplerini de kendilerine uyarlayıp devrimleri boğdular. Burjuva sisteminin, kendi krizlerini aşmak için pek çok yöntem geliştirdiği,

proletaryanın ise devrimci-öncü niteliğinin bayağı tartışmalı hale geldiği artık herkesin malumu. Görüldüğü gibi bu türden pek çok konuda, kıyaslanamaz bir iç tutarlılık üstünlüğüne sahip olan Marksizm değil de, onunla bu konularda polemikte olan Bakunin, Kropotkin gibiler haklı çıkmıştır. Bu durumda, iç tutarlılığa sahip komplike bir teoriye sahip olmanın, aslında geçerlilik ve öngörü gücü konusunda hiçbir şeyi garantiye almadığını gösteriyor.

Ama bütün bunlar böyle oldu diye Marks'ı suçlamak, yahut da tersinden bir fırsatçılıkla onu da "ütopik" olarak itham etmek gerekmez. Aksine bana göre tüm bu gelişmeler ütopya kavramını yeniden tanımlayarak olumlamanın, ona büyük devrim paradigması içerisinde hak ettiği prestiji teslim etmenin ve devrimci coşkunun fitilini bir de ütopya ateşiyle tutuşturmanın zamanının geldiğini gösterir. Bütün devrimci filozoflar hayatın başka türlü olabileceğini hayal ederek işe başlamışlardır ve Marks da bundan müstesna değildir. Marks'ın da samimiyetle bağlı olduğu sınıfsız, sömürüsüz toplumun, komünist ütopyanın gerçekleşmesi için şimdi ne yapmalı, ona bakılmalıdır.

Aslında Marks "işçi sınıfı ya devrimcidir, ya da hiç." demek suretiyle önümüzde geniş bir ufuk da açıyor. (Kaynak: Ömer Laçiner) Biz bu ifadeyi hiç çekinmeden şöyle genişletebiliriz: Sınıflı toplumlarda her sınıf ve katman ve hatta tek tek sorumluluk sahibi bireyler ya devrimcidir ya da hiçtirler.

Bana göre komün ideali, onun tarihsel gelişmenin zorunlu bir aşaması- ürünü, ya da kaçınılmaz bir şey olup olmamasından bağımsız olarak değerlidir. Hatta genel anlayışım gereği diyebilirim ki, zorunluluktan çok, bir şeyi değerli kılan onun tercih edilmesidir. Devrimci komünistlerin işi de "üretim ilişkilerinin değiştirilmesi olmalıdır, geliştirilmesi değil." (Gün Zileli)

Şimdi şu ilerlemeci, "tarihselci"lerin söylediklerinin dünya halklarının tarihlerinde gerçekte ne anlama geldiğine bir bakalım: Bunlara göre sosyalizmin ve komünizmin yolu rezilce bir yabancılaşmayı barındıran yıkıcı bir modernizmden geçmektedir. Yani yol haritasında bu duraklar zorunludur. Yani yapılması gereken şey şu cahil halkları komşuluk, dostluk, dayanışma gibi tavırlar sergileyen, ortaklaşa ve nöbetleşe çalışan ve kullanan, gıda, giysi ve barınma ihtiyacının kendi olanaklarıyla karşılanması, doğadan öğrenme, doğal tedavi gibi ilkel işlerle uğraşan bu yabani halkları önce bir medenileştirmek, yalnızlaştırmak, apartman dairelerinde birbirlerini, fabrikalarda kendilerini tanımaz hale getirmek. Kendilerine birer hapishane satın almak için bir ömür bitmeyen yükümlülükler altına giren, bütün parklar, ormanlar dururken küçük bahçelerini birbirlerinden duvarlarla yalıtarak mutlu olmaya çalışan, arabasını kendi vücudunun uzantısı sanan, acaba yanlış mı anlaşılırım diye komşusunun çocuğunun başını okşayamayan, selam verip almaya korkan, "nasılsın?" demek yerine "işler nasıl?" diyen, yanındaki hastayla ilgilenmeyip tv. dizisindeki hastaya duygulanan bu insan müsvettelerini örnek olarak göstermek ve de bu yaşamları kader olarak dayatmak. Bu konuda yeterince olgunlaştığını da psikolog raporlarıyla belgeledikten sonra, "hımmm, galiba artık yeterince ilerlediniz ve olgunlaştınız. Artık yavaş yavaş sosyalizmi düşünebiliriz." İşte bütün bu ciltler dolusu kitabın ve de hitabın söylediği kanımca özet olarak budur.

Evet, burada ya bütün bunlara inanılarak ya da ayıp olmasın diye (ne de olsa adamlar bu teorilere bunca emekler vermişler) ve senaryo gereği bu filmlere bir kez daha gireceğiz ya da F. Fanon'un da pek güzel söylediği gibi "yeni bir Avrupa yaratmaktan daha önemli işlerimiz var" "ABD bunu denedi ve soncunu gördük" (Yeryüzünün Lanetlileri) diyerek işimi-

ze (keyfimize) bakacağız ve kendi yolumuzu bulacağız. Hatta bekli de bu kapitalist yamyamlığı, bu intihar yönelimini tüm gücümüzle yadsıyarak zararın bir yerlerinden döneceğiz ve bu "zorunlu duraklar" saçmalığını ve onun bütün veçhelerini onların çok söz ettikleri o tarihin çöp sepetine yollayacağız.

Devrimi bütünsel bir var olma biçimi ve kültür haline getirmek, onu gündelik ilişkilerimizde solumak, işte egemenlerin dayattıkları yıkıcı alaşıma karşı cevabımız bu olmalıdır.

İnsanın sosyal belirlenilmişliği ile onun potansiyelleri arasında bir gerilim yaşanır. Sosyal, çevresel, biyolojik belirlenilmişlik onu sınırlarken, gene bu olgularla da bağlantılı potansiyelleri, doğası gereği bu koşullanmaları aşmaya ve sınırları yıkmaya eğilimlidir.

Çevremdeki insanlara "nasıl olabilir?"e yönelik bir çalışma yaptığımı belirttiğimden beri, Marksist referanslı arkadaşlardan hep aynı yönlü, biraz da hafife alan bir gülümseme yüklü "uyarılar" alıyorum. Bu uyarılardan kasıt; dondurulmuş kalıplar oluşturmak, bir parçası çekilip alındığında, bir şeyleri değiştirildiğinde çökecek "katı bir yapı" tasarlamak ise, uyarılar yerindedir elbette. Ama bütün bir çalışma buyunca tekrar tekrar vurguladığım gibi amaçlanan asla böyle bir şey değildir.

Öte yandan, kaba hatlarıyla da olsa, yeninin tasarlanması ve de gündemleştirilmesi ihtiyacının ertelenemez bir görev olduğunun önemli bir başka sebebi var: Yeninin oluşturulmasına ilişkin ve Marksist literatürde, "ideolojinin maddi güce dönüşmesi" olarak bilinen süreç, bu çalışma kapsamında yeni verilerle yeniden incelenmiştir.

KUANTUM FİZİĞİNİN FELSEFEYE KATKILARI

Evet, tarihsel ve verili koşulların belirli bir bağlam oluşturdukları doğrudur. Bu bağlamlar belirli sınırlamalar getirir. Ama bir başka doğru da bu bağlamların ancak belli bir zaman geçtikten sonra anlaşılabildikleridir. Bu onların enteraktif yapılarından kaynaklanır. Yani bağlamın ne olduğunu anlamaya çalışan özne, aynı zamanda o bağlamın bir bileşeni ve yapıcı unsurudur. Bu şekilde genellikle belirli bir tarihsel bağlam, potansiyel olasılıklar menüsü çerçevesinde kendisini gerçekleştirdikten yıllar sonra ancak görece çözümlenebiliyor. Kuantum alanında bu durum daha da paradoksaldır. Belirsizlik ilkesi (Heisenberg) momentum ve konumun aynı anda ölçülemeyeceğini söylüyor ve determinizm bununla ağır bir darbe alıyor. Dahası var. Atom altı deneylere göre bir fotonun parçacık gibi mi, yoksa dalga gibi mi davranacağı, onu gözlerken kuracağınız düzeneği nasıl tercih ettiğinize bağlı olarak değişiyor. Detektörün parçayı ya da dalgayı algılamaya uygun oluşuna göre değişen fiziksel bir gerçeklik!!!...

Bütün bu sonuçlar, üzerinden atlanamayacak denli çarpıcı ve önemli. Elbette burada deneyleri yapanların söylediklerine güveniyoruz. Ama bilimsel çalışmaların sonuçları değişebilmektedir. Bu nedenle yorumları yaparken, bilhassa da geliştirilen teorileri böylesi sonuçlara dayandırırken oldukça temkinli olmakta fayda vardır.

Bütün bunlardan yola çıkarak determinizmin (Hegel), bilinçaltı determinizmin (Freud), evrim teorisinin (Darvin), mekaniğin (Newton) ve klasik mantığın (Platon- Aristo- Konfiçyus) geçerliliklerini yitirdiklerini iddia etmiyorum. Fakat farklı gerçekliklerin farklı düzeylerde ya da yan yana, daha komplike hakikatleri oluşturabileceklerini söylüyorum. Yani neyin olanaklı ve neyin olanaksız olduğunu başkalarına dayatırken

daha fazla özen ve dikkat gerekir diyorum.

Ayrıca insanlar ürkütücü bir boşluğa düşme kaygısıyla, kendilerini evlerinde ve güvende hissetmek için de, belli bir bağlamın ve tarihselliğin "rahimsel kucağına" ihtiyaç duyarlar. İşte galiba bu yüzden de, kader, karma, zorunluluk, belirlenimcilik, aşamalı gelişim gibi fikirler bütün prangalarına rağmen, tercih, özgürlük, kaos, anlamsızlık gibilerine göre daha çok ön plana çıkarılmaktadırlar.

Varoluşun temelleriyle ilgili bu kuantum verilerden hareketle, gerçekliğin enteraktif bir bilgisayar programına benzetilmesi mümkündür. Bu öyle bir program ki, sanki senin (öznenin) karakterini, isteklerini, özelliklerini, niyetini tanıyor ve cevapları da ona göre veriyor. Bu ilginç ve tuhaf bir oyun alanı sana arayışının biçimiyle bulduğun şey arasında bir geçişkenlik imkânı ve göreli gerçekliği(ni) oluşturma izni veriyor. Özne ve nesne ayrımını ortadan kaldırıyor. Hatta daha da ileri giderek ve deneylere dayanarak "gerçekliğin (parçacıkların) onların bir gözlemci tarafından kaydedilmesine kadar klasik anlamda var olmadıklarını" yani "realitenin yaratılan öznellik" olduğunu söylüyor. Biraz da biz ekleyelim. İnsan değerleri, anlamları, kavramları ve cevapları, sorularının biçimi ve isteklerinin muhtevasıyla yaratmaz mı? Bir anlamda aradığımız şeyi bulmaz mıyız? Rüyalarımıza bakarız. Onlarda anlam ararsak buluruz. Anlamsızlık ararsak onu da buluruz. İnsanda meleği ararsak buluruz,şeytanı ararsak onu da buluruz. Zihnimizde cenneti de cehennemi de yaratabiliriz. Enerji odaklanmayı izler. Neye odaklanırsak onu güçlendiririz. Bütün bu verileri ben bir özgürlük çağrısı, evrenin katılımcılarına bir tür kendini gerçekleştirmeye daveti olarak okuyorum. Evet, doğa kuantum düzeyinde cevaplarını verirken, sorunun ve dolayısıyla da soruyu yöneltenin cevabının niteliğinin oluşumuna izin veriyor.

İşte bu sebeplerden temel amaçları bilinçli olarak tespit etmek ve ertelemeksizin onları temel alan bir yoğunlaşma içerisinde olmak hayati öneme sahiptir. Ya da irademizi düzenin sahiplerine teslim ederiz ve onların gerçekliğini yaşarız. Ne de olsa onlar da kendi gerçekliklerinin mutlak ve ebedi olduğunu vazediyorlar.

Elbette kuantum verilerini anlayış biçimi, bireyin bilinci ve özlemlerine göre değişecektir. Birileri bu bilgileri ilahiyata veya ticarete (kuantum dokunuşu, taşı vs.) devşirebilir, ama benim için bu bilgiler devindirici bir ufuk (Louis Marin) olan ütopya yıldızının parıltısını arttırıyor. Nereden duyduğumu şimdi hatırlamadığım şu sözler meramımı ne kadar da güzel anlatıyor. "Ütopyalar gökteki yıldızlar gibidirler, oralara ulaşamasak da onlara bakarak yolumuzu tayin edebiliriz"

Bir kez yön doğru tayin edildikten sonra da bu hedefin muğlaklaşmasında, tam tarif edilememesinde büyük bir sakınca yoktur. O, özgürlük olanaklarının potansiyel, devingen ufkudur ve kendisine uzanan yolun da ta kendisi olur. Devingen ufuk, yol ve hedef bir olur. İlginç bir tesadüf. Ütopya Yunanca "var olmayan yer" demek. Bir kuantum terimi olan ve varoluşun (zamanın) başlangıcını anlatan "non locality" benzer bir anlam taşıyor. Tasavvufun "la mekân"ı, Taocu felsefenin hiç kaynağı "wu ji" ve Sanskritçe tezahür etmemiş enerjiyi anlatan "Avyakta" gibi.

Alman düşünür Max Stirner "yaratıcı hiçlik"ten, "her şeyi yaratan hiç"ten söz eder. Ona göre "kendini yaratma gücü, tam özerkliğin ve her türlü var olan anlam yapısının reddinin dinamiklerinden doğacaktır" Lao Tse'nin "acemi"ye yaptığı övgüler daha sonra Zen okulunda "başlangıç zihni" olarak karşımıza çıkar. Bu başlangıç zihni önyargıların olmadığı, bütün potansiyellere açık taze bir zihindir. Bana göre Stirner'in ifa-

desi abartılıdır. Reddiyeden çok bilinçli bir mesafe koyma ve "askıya alma" gereklidir. Bir zen özdeyişi şöyle diyor "tıpkı bir kılıcın kendisini kesememesi gibi güdümlü zihin de kendisini göremez." Yani bütün mesele güdümlerden kurtulmak, kendi olabilmek ve eleştirel, bağımsız düşünme yeteneğini geliştirebilmektir. Ancak bundan sonra tartışma da, bilimsel faaliyet de sağlıklı bir işlev görebilir. Bu özerklik konumuna ulaşamamış birey, herhangi bir alana daldıkça, aklı daha çok karışacak, oradan oraya savrulacak ve nihayetinde en berbatından baş belası bir lafazan olup çıkacaktır. Bu "askıya alabilme" yeteneği o kadar önemlidir ve öylesine devrimci bir işleve sahiptir ki, fanatizmin de, dar görüşlülüğün de gerçek panzehiri, canlılığın ve üretkenliğin de güçlü bir taşıyıcısıdır. Geleceğin geçmişe benzememesinin tek olanağı da, insanların bu güçlerine, verili olana mesafe koyabilme güçlerine bağlıdır.

Aslında Marx da durumun farkındadır. Ondan yapacağım ilk alıntı, sorunu, yani yeninin yaratılmasının güçlüklerini tarif ediyor, ikincisiyse bir çözüm önerisi. Marx da ilginç bir şekilde başlangıca, "daha fazla geri çekilinemeyecek noktaya dönüş"den bahsediyor.

"İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, ama onu serbestçe kendi seçtikleri parçaları bir araya getirerek değil, dolaysızca önlerinde buldukları, geçmişten devreden verili koşullarda yaparlar. Tüm göçüp gitmiş kuşakların oluşturduğu gelenek, yaşayanların beyinlerine bir kâbus gibi çöker. Kendilerini ve bir şeyleri altüst etmekle, şimdiye dek hiç olmamışı var etmekle uğraşıyor göründükleri esnada, tam da böylesi devrimci kriz dönemlerinde, endişe içinde geçmişten ruhları yardıma çağırır, onların adlarına, sloganlarına, kıyafetlerine sarılır, dünya tarihinin yeni sahnesinde bu eskilerde hürmet edilen kılıklara bürünür ve bu ödünç dille oynamaya çalışırlar." (Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i)

"Proleterya devrimleri her zaman kendilerini eleştirir, akışlarını durdurur, yeni baştan başlamak üzere daha önce yerine getirilmiş gibi görünene geri dönerler, kendi ilk girişimlerinin kararsızlık, zaaf ve zavallılığı ile alay ederler. Her tülü geri çekilişi olanaksız kılıncaya kadar gerilerler."

Peki, başlangıca dönmek neden bu kadar önemli? Bir kere Marx'ın da belirttiği gibi bu "restart", bu geri çekilme kendini eleştirme ve yenileme yetisi verir. İkincisi bu şekilde, gene Marx'ın dediği gibi, "akışı durdurup" arızaları giderme ve kendin olma şansın var. Sorgusuz sualsiz kabul edilen paradigmalar, katı düşünsel kalıplar bireyin kendi özüyle buluşmasını engelleyen perdeler oluştururlar. İnsanın kendisi olması aynı zamanda gerçek olmasıdır. Öteki türlü var oluşlar biraz eğreti ve sahte kimliklerdir. Kendisi olan birisiyle iletişim gerçek bir iletişimdir. Fikirleri kendisine aittir ya da en azından özümsenmiş fikirlerdir. Böyle bir insanın edimleri de gerçek ve dönüştürücüdür.

Evet, yeniyi yaratmaya girişenler her seferinde önlerinde var olan malzemeyi bulacaklar. Hele evrim gerçeği göz önüne alındığında insan malzemesinin belli sınırlar çizdiği doğrudur. Ama aynı malzemeden çok farklı kombinasyonlar, sonuçlar ve projeler çıkabileceği de doğrudur. Burada çıplak gözlerle, güdümleyen gözlükleri atarak malzemenin potansiyeline odaklanmak gereklidir. İnsan evriminin yönü ve sonuçları itibariyle sabitlenmiş bir çizgiye sahip olduğunu düşünmüyorum. Her şeyden önce insan, kendisini belirleyen koşullara müdahale etmek, onları etkilemek ve belirlemek suretiyle kendisini yaratır. Bilinç faktörü ve istemlerin yaratıcı gücüyle insan diğer canlılardan ayrılmıyor mu? Her çeşidinden belirlenimci faktörleri ön plana çıkarmak, yaratıcı iradeyi böylesine yok saymak, başkaca organize iradelere yol vermek ve son tahlilde egemen "liberalizm"in sularında kulaç atmak anlamına gelmez mi?

Güdümsüz, özerk bilinç erdeme açıktır. İnsan sarışın da, esmer de olsa, Afrikalı bir siyah da, bir Asyalı ya da Amerikalı da olsa, hangi renkten olursa olsun ihtiyarlayınca saçları sakalları aynı renge bürünür, beyazlaşır. Tıpkı bunun gibi, hangi kültürden, hangi etnisiteden gelirse gelsinler güdümsüz bireylerin varacağı bilgeliğin rengi aynıdır. Sevgi aynıdır. Evrensel, kalıcı ve yapıcı değerlere yönelmek ve yaşamda onları temel almak böylesi insanlar için doğal bir eğilimdir.

Gerçekliklerin zengin bir çeşitlilik, çok anlamlılık, hatta bazen "anlamsızlık" ya da "paradoksallıklar" barındırabileceğini kabul etmek gerekiyor. Kuantum gerçekliği klasik mekaniği iptal etmiyor, başlangıç zihni, aşkın odaklanma gibi zihinsel durum ve metodlar da klasik mantığı ve analizi gerektiği ölçüde barındırmalıdır. Mesele pek çok durumda olduğu gibi altın dengeyi, sağlıklı sentezi bulmaktır. Her yeni ve aykırı çıkış rüştünü ispat etme kaygısıyla ve verili olanın egemenliğinde kendisine alan açmak için belli bir aşırılık ve radikallik gösterebilir. Zamanla sular durulur, dengeler yerine oturur. Bu da normaldir.

Benzer bir vurguyu değişik bir bağlamda yapan Arundale'ye kulak verelim: "*Bilgi içerisinde bulunmak muazzam güzelliktedir ve yararlıdır, ama gizemde bulunmak da bir o kadar öyledir, çünkü gizem içerisinde tanrılar, kendilerini tanrı olarak tanımayı öğrenirler.*" Evet, kuantum oyunlarıyla da renklenen bu sahnede, evren giz perdesini öyle çabucak kaldırmak istemeyen, nazlanan, baştan çıkarıcı, esrarengiz, yabancı bir sevgili gibi davranıyor. Yanılma payı olmakla birlikte, bütün işaretler, eğer evren bir gün insanın bu büyük tutkusuna bir karşılık verip de, gizem perdesinin aralanmasını mümkün kılacaksa, bunu dışsal olduğu kadar, içsel arayış ve çabalarla da beslenen bir sürece muhtaç olduğunu göstermektedir.

Kim bilir, belki de o gizemli sevgili, bize gerçekten de *"şah-damarımızdan da daha yakın"*dır ve kim bilir, belki de kâinat yalnızlıktan sıkılmış ve oyun arkadaşlarına kavuşmak için kendisini bölüp çoğaltmış küçük meraklı bir çocuktan başkası değildir.

BÜYÜK TUZAĞI AŞMAK

Enerji yoğunlaşmayı izler. Bu evrensel yasanın idrak edilişi, yıllardır biriktirdiğim soruları ardı ardına yanıtlamaya başladı. Toplumsal sorunların çözümü için gösterilen çabaların beklenen sonuçları vermemesinin önemli bir nedeni de var olmayanı tasavvur etmekteki yetersizliklerimizdir. Akademik yöntem literatür taramasına, mevcudun analizine ve yorumlanmasına dayalıdır. İşte tuzak da buradadır. Niyet veri toplanması ve değerlendirilmesinin ötesinde, müdahale ve değişiklik dahi olsa, işleyen sistemler, aura benzeri bir manyetizmaya sahiptirler. Muhalif amaçlarla da olsa "Analiz" çabaları bu enerji alanını besler ve güçlendirir. Bir bataklık örneği insanı kendine çeker ve dişlileri arasında öğütür. Sistem muhalefetini emer, kendine katar ve ondan beslenir.

Bu iş ateşle oynamak gibidir. Yeterli farkındalık ve güçlü bir amaç odaklanması olmaksızın yapılacak her türlü sistem, ülke, gezegen analizleri mevcut işleyişi koruyan kanalları güçlendirerek muhalefeti yozlaştıracaktır. Aslında farkındalık ve amaç odaklanması dahi yeterli bir koruma kalkanı değildir. Aslolan, odaklanmayı mevcut olanın ötesine taşımaktır. Aşkın odaklanma alternatif alanı güçlendirir. Bu bağımsız düşünme yetisinin ve özgürlüğün giriş kapısıdır.

Daha basit bir ifadeyle, böylesi bir kör dövüşünden sakınmak için insan ne istediğini iyi bilmelidir. Ne istediğini bilen

insan ona göre bir yol çizer, yöntem ve araçlarını amaçlarına uyarlar. Büyük bir koşturmaca ve panik içerisindeki kişi perspektifini yitirir ve onu kendine çeken girdaptan kurtulması, uzaklaşması da çok zordur. Burada büyük manşetlerin, zehir saçan gündemlerin sarmalından söz etmeye sanırım ki fazla gerek yok artık.

Süreç kendini hissettirmeden, sinsice işler ve çok değişik düzlemlerde tespit edilebilir. Bu çalışmanın amaçlarından biri de bu mekanizma üzerinde bir farkındalık geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Farkındalık ve giderek bu farkındalığın derinleşerek kesintisizleşmesi aşkın odaklanma yetisinin yükselişine, her gerektiğinde taze ve zinde başlangıç zihnine dönüşüne ve dezenformasyonun ötesindeki bilgilerle, insan doğasına uygun, korkudan, şiddetten, yalandan arınmış ve mutluluk dolu bir yaşamı destekleyecek bir toplumsal işleyişin, önce tasavvur edilebilmesine, alternatifin güçlenmesine ve nihayetinde de uygulanmasına yardım eder.

Peki, bu gerçekleşmezse ne olur? Bir diğer işleyiş yasası ise dinamik kararsızlık olarak adlandırılabilecek bir mekanizmadır ve hem bireysel, hem de toplumsal düzeyde geçerlidir. Gelişim için bilinçli çaba ve istek göstermeyenler çöküşe geçeceklerdir. Yani suya sabuna dokunmadan durumu kurtarma şansı dahi yoktur. Ya çaba gösterilip yükselinecek, ya da giderek aptallaşılacak, yozlaşılıp, çökülecektir.

Mevcut sistem bu işleyişleri kullanır. Manipülasyonlar incelikle ve bu yasalar üzerinde şekillenir. Aslında bu bir yerde otomatiğe bağlanmış bir mekanizmadır ve bunu bilmek hayati öneme sahiptir. Sistem manyetizması öylesine etkilidir ki, muhalefetin zihni dâhil her yere nüfuz eder. Kişiler, gruplar sürekli takip edilmesi gereken, özel gündemlerle; politika, magazin, spor, sağlık, çekilişler v.s. tefrika usulü bağlanırlar. "Bil-

giler" sürekli güncellenmelidir. Sonra maazallah, insan "geri" kalıverir.

Bir düşünelim, bir kültürü, bir ülkeyi, bir toplumu, hatta daha dün yaşanan bir şeyleri olduğu gibi ortaya çıkartmak ve bu konularda bir mutabakat sağlamak ne kadar mümkündür? Tuhaf bir şekilde bu işte başarılı olunması, olması gereken üzerine bir mutabakattan daha da zordur. Evet, olanı tanımak, olması gerekeni tasarlamaktan daha zordur. Bu durum anlatılan sebeplerle mevcuda mesafe koyabilmenin ve egosal var oluşun zorluklarıdır. İşte düzenin sürgit yaşaması için dâhiyane bir çözüm, insanları neyin ne olduğu üzerine tartıştır. Bu tartışmaları sonuçlandırmaya ömürler yetmez ve de eski tas eski hamam geçinir gideriz.

İşin ilginç tarafı, neyin nasıl olduğunu ısrarla başkalarına benimsetmeye çalışanlara bir bakın, bunu ne için yaptıklarını da pek bilmezler. Bunlar olmazsa hakikat mahzun, savunmasız ve sahipsiz mi kalacaktır? Peki, bunlar bütün herkese neyin ne olduğunu tarihi ve sosyolojik "gerçekleri" bir güzel anlatsalar ne olacak? Varılmak istenen yer nedir? Bunlar da pek bilinmez.

Her biri ayrı ayrı ne kadar da ikna edicidirler. Elbette gerçeklerin mümkün olduğunca olduğu gibi açığa çıkması iyidir. "Gerçek devrimcidir" sözü de boş bir vurgu değildir ve yüzleşme bağlamında asıl anlamına kavuşur. Aslında ölçütler burada da pek değişmiyor. Değerlerden kopuk nesnel analiz sadece veriler sunabilir. Asıl iş bundan sonra başlar. Bu "nesnel" ve hadi diyelim ki olgusal verilerle ne yapılacaktır?

Özgür düşünmek başlangıçta, daha doğrusu mevcudun hegemonyası altında oldukça zorken, belli eşikler aşıldıktan sonra ise bunun tersi zordur. Aşkın durumda blokajlar kalkar ve nehir gerçek yatağını bulur. İşte ancak böylesi bir akışta tarih,

psikoloji ve sosyoloji verileri devrimci işlevler görebilirler.

Mevcudun araştırılmasına dalmış olağan zihin korkunç bir tuzakla karşı karşıyadır. Bu işe ne kadar çok dalarsa, onunla o kadar çok benzeşir ve özdeşleşir. Böyle bir zihnin de, öncelikle mevcuda mesafe koyup sakinleşmesi ve gerçek alternatifin oluşturulması için yararlı bir alete dönüşmesi gerekir. Yani istenen dünya düşüncede tanımlanmalı, zihinde canlanmalı ve ruhta hissedilmelidir.

Ama bütün bunlar söylenildiği kadar kolay değildir. Deneyin göreceksiniz. Bir ortam yaratıp soyut bir konuyu, mevcut olmayanı, olması gerekeni tartışmaya, insanların fikirlerini almaya çalışın. İyi gözlemleyin. Durumun katılımcıların eğitim düzeyleriyle pek bir ilgisi yoktur. Zihinler hemen benzetmeler, alıntılar yapmaya, çağrışımlar yoluyla anıları anlatmaya, çoğunlukla da bilindik bir şeyin tarifine ya da yorumlanmasına takılarak uzar da gider. Bu durumu değiştirmeye çalışırsanız insanlar alınabilir ya da susabilirler. Aslında durum soyutlama yeteneğinin fazla gelişmemiş olmasıyla geçiştirilemeyecek kadar vahimdir. Olguyu daha yakından gözlemleyebilirseniz, direnenin işleyen bir sistemin gücü olduğunu tespit edebilirsiniz. Böylesi durumlarda bu direnen enerji benim için elle tutulabilecek kadar somutlaşır. Böyle durumlarda bazen otoriter, baskın, ajitatif ya da hipnotik bir tutumla karşı tarafın sindirilmesi ve bu zihinlere dışarıdan bir şeyler empoze edilmesi mümkündür. Bazı gruplarda bu tam da böyle yapılır. Ama böylesi yöntemler hiçbirgerçek ilerlemeye yol açmazlar.

Tam bir özgüvenle zaten var olan ve insan doğasıyla uyumlu değerlerle temas kurmak gereklidir. Bu temasın bir yolu da düşlemektir. Bu konuda tıkalı kanallar açılmalıdır. İdeal olan, yakışan düşlenmeli, özlenmeli, istenmelidir. Bir kez bu özlem insan ruhunda canlandı mı, artık onun projelendirilmesi ve

ayrıntılarının oluşturulması için çaba kaçınılmaz olur. İnsan kendi ruhundan yükselen bu özgürlük tutkusunu yok sayamaz. Bu istek ve çaba dağların yücelerinden doğan sular misali yolunu, yatağını bulur ve deryalara kavuşur. Yeter ki biz bu günkü kölelik düzeninin zincirlerine kendi zihnimizle ve gönüllü olarak yeni halkalar eklemeyelim ve o coşkulu duru kaynağın sularını ve onun berraklığını korku ve güvensizlik çamuruyla bulandırmayalım.

Durum sadece yetenek, kapasite ve zekâ sorunu değildir. Mevcut sistem ve buna bağlı hâkim ilişkiler, düzenin devamını sağlayan güçlü bir zihinsel- psikolojik enerji alanı oluştururlar. Bu alanın etkisiyle birey yanılsamaları içselleştirir, en ağır kölelik zincirlerinin içerisinde özgür olduğunu düşünür, kendisine zarar veren eylemlerden hastalıklı bir zevk alır, dışarıdan empoze edilen fikirleri tekrarlar, taklit eder, derken tanınamaz bir ucube halini alana dek kendi özüne yabancılaşır. Zihinler şirketleşir ve devletleşir. Gerçek hegemonya da budur.

Bu enerji alanının gücü devasadır ve doğası gereği çatışmalardan beslenir. Bunu bilmek hayati öneme sahiptir. Çünkü çıkış yoluna yönelenler tekrar tekrar ve çatışa çatışa bu çatıştıkları şeye dönüşürler. Bu bilgi stratejinin oluşturulmasında temel taşlardan birisidir.

İnsan gerçek doğasını tanıdıkça, ona yakışan yaşamın ve ilişkilerin neler olması gerektiğini de idrak etmektedir. "Kendini tanımak", "İnsanı okumak" bu nedenle de önemlidir. Projenin uygulama olanakları temellendirilirken, insanın gerek çarpıtılmış verili durumu, gerekse potansiyel doğası dikkatle incelenmelidir.

Yine de çalışma, çaba ve de somut projeler gereklidir. Çünkü çaba yoksa umut da yoktur. Bu cümleyi burada bir kez daha tekrarlarken, tersinden bir vurgulamayı da yapalım. Umut ışı-

ğı gene insanın doğasındadır; bütünsel insanın, gerçek insanın ortaya çıkmasındadır. Burada asıl malzememiz, öznemiz, nesnemiz bütün boyutlarıyla insan varlığı ve onun evrimidir. Ve bu evrimin muhteşem potansiyellerine olan inancımızdan dolayı; umut olduğu içindir ki, çaba da vardır ve olmalıdır.

Düşünce alışkanlıkları, zihinsel kalıplar ve ezberler öylesine etkilidir ki, pek çok insanda otomatikler bozulduğunda panikleme ve agresyon görülmektedir. Kişi yeni karşılaştığı fikirleri zihnindeki kalıplardan birisine uyarlamaya otomatiklenmiştir. Yanlış anlamalar da çoğunlukla bununla bağlantılıdır. Döngüyü kırmak oldukça zordur ve ego sorunsalıyla da bağlantılıdır.

Ortalama insan yenilikleri ve onları aktaran ilişkileri öncelikle duygusal süzgeçten geçirmeye eğilimlidir. Bağlantı buradan kurulduğunda gerisi daha kolaylıkla gelebilmektedir. Başka bir biçimde ifade edersek, anlatılan ne olursa olsun duygusal ihtiyaçlar, ki bunlar maddi ihtiyaçların duygusal izdüşümleri de olabilirler, algılamada belirleyicidirler. Zihinsel durağanlığın ya da karmaşanın aşılması ve özgür değerlendirmelerin yapılabilmesi için insanlar egosal bir çatışmaya girmeden, anlayışla ve aşağılanmadan desteklenmelidir.

Denilebilir ki: "Fikir ve ifade özgürlüğü vardır ve insanlar diledikleri gibi düşünüp konuşabilirler" Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, insan sadece insan olduğu için saygıya değerdir ve burada kişinin o andaki zihinsel durumunun fazlaca bir önemi yoktur. Kaldı ki herhangi bir tartışmanın, değerlendirmenin olabilmesi için, yani o aşamaya varılabilmesi için, olguların yahut fikirlerin doğru anlaşılması bir ön koşuldur. Çoğunlukla o aşamaya varamadan, kişi ya zihinsel rahatını, kalıplarını yahut da egosunu korumak güdüsüyle bir yarışa girmektedir. Böylesi kötü bir frekans bulaşıcıdır. Hızla

yayılır. İyi niyetli ve belli bir farkındalığa sahip insanları dahi girdabına çekebilir

Böylesi ortamlarda susturma, bastırma, dinlememe, çarpıtma ya da tavır alma gibi durumlar yaşanmakta, kişi rahatlıkla kendisine ait olmayan, dışarıdan empoze edilen, inanmadığı, bilmediği fikirleri, üste çıkmak, yenilmemek adına savunabilmekte ve bağırıp hakaret dahi edebilmektedir. Burada bir fikrin ifadesinden söz edilemez.

Gerçek bir fikir alışverişi ve değerlendirme için temiz bir niyet ve dengeli bir zihin gereklidir. Yani dinlemek, anlamak, sonuç çıkarmak, itiraz etmek, eleştirmek, takdir etmek, uyarmak, katkı yapmak, desteklemek bunların hepsi bir olgunluk ve evrim sorunudur.

Amaç ve konu çok açık da olsa insanları alternatif bir yaşam projesini tartışmaya çekmek oldukça zordur. Belirtilen sebeplerle eğilim hep aynıdır; "durum tespiti" yapmak. Ağzı iyi laf yapanlar sistemin işleyişini, uluslar arası sermayeyi, askeri, siyasal, ekonomik ilişkileri, alt yapıyı, üst yapıyı pek bir hevesle anlatmaya koyulurlar. Eğer konuşmacılar konularında birikimlilerse, dinleyicilerde alttan alta (bilinçaltı) "vay canına sistem ne biçim de işliyor" gibisinden bir duygu beslenir. Bu duygu çaresizliği, gizli hayranlığı ve nihayetinde mevcut sistemi güçlendirir.

Şimdi bazılarının, yaşanılan şeyin ne olduğunun bilinmemesi durumunda ondan kurtulunamayacağını söylediğini duyar gibiyim. Açıktır ki buraya kadar anlatılanlardan anlaşılacağı gibi, "analiz" alanına saplanılıp kalınmasına ve amacın yitirilmesine yönelik bir uyarıdır bu. Kaldı ki kütüphaneler bu türden analizlerin yapıldığı kitaplarla dolup taşmaktadır. Karl Marx'ın Kapital'inden bugünün global analistlerine dek yeterince insan bu analizleri yaptı ve hâlâ da yapıyorlar. Biz de bu

tür işlere yer yer giriştik ve gerektikçe de yapacağız. Ama amacı bir an bile kaybetmeden.

Olması gerekeni, ideal olanı ifade etmek, bazen kişilerin işlerine karışmak, ne yapılması gerektiğini dikte eden bir ukalalık şeklinde de algılanabilir. Esasında herkes, öncelikle de kendisi için neyi, nasıl istediğini ortaya koymalıdır. Ve bu ifade başkaları için, son tahlilde bir tavsiyedir. Özgür iradeye ve açık kalplere hitap eden, gerekçelendirilmiş önerilerle, diğerleri arasında ayırım yapmak çok da zor olmasa gerek. Var olanın deşifrasyonu da, ister istemez bir müdahaledir. Analiz ve deşifre işlemi öznel yargılardan azade olamaz. Öte yandan sistem devasa mekanizmasıyla zaten insanları yönlendirmekte ve kişi özgür davrandığını düşünürken bile, ekseriyetle giydirilmiş ölçülere ve kalıplara uyarak davranmaktadır. Bakınız nasıl konuşacağımız, ne giyeceğimiz, ne yiyeceğimiz, nasıl seveceğimize kadar bütün ayrıntılar üzerinde harıl harıl çalışılmıyor ve bunlar bize en kabasından en ince tekniklerle uygulanılanlarına kadar binbir türlü araçlarla dayatılmıyor mu? Sormadan geçemiyorum. İktidar ya da kâr amaçlı bütün bu uygulamalara "karşı koyulamaz gelişmeler" diyerek kölece bir hevesle teslim olanlar, iktidar dışı bir yerlerden gelen tavsiyelere karşı hassasiyetlerinde gerçekten özgürlükçü ve özne midirler?

Hiçbir zaman esas enerji analiz işinde harcanmamalıdır. Temel işleyiş zaten biliniyor. Rahatsızlığın sebebi de bu farkındalıktır. Gerektiğinde egemen güçlerin işleyişin eksik -aksayan yönlerini telafi için maharetle kullandıkları, var olan bu çalışmaları biz de kullanabiliriz. Bir de şunu söylemek gerekir ki, gerçek bir aşkın odaklanma, analizi zaten kapsamakta ve onu aşmaktadır. Başka bir deyişle, bu suretle, analiz gerçek amacın ve doğru yöntemin desteğiyle, köleleştiren bir girdap olmaktan çıkıp, faydalı bir araca dönüşmektedir.

Buradaki sorunu daha da somutlaştırmak amacıyla, işinden memnun olmayan bir insan örneğini alalım. Eğer bu kişi zaten çok az olan özgür vakitlerini, bir de iş yerinde olup bitenlerin düşünülüp konuşulmasıyla tüketir ve bunu alışkanlık haline getirirse, bu yaptığı, kendisini işine bağlayan enerjinin gücünü arttırır. Günümüzde büyük şirketlerin çalışanlarından yüksek angajman beklemelerinin, feodal ilişkilerde bireysel davranışların ve hayatın yasaklanmasının sebebi de budur. Yani iş, asla sadece iş değildir. Örneğimize dönersek, kişi zaten memnuniyetsizliği konusunda emin olduğu işinden, zihinsel olarak uzaklaşır ve alternatif üzerinde yoğunlaşırsa, güçlenen alternatif enerji, kölelik enerjisinin etkisini azaltarak kurtuluşu daha fazla mümkün kılacaktır. Bu bir bilgi ve metod sorunudur.

Enerji yoğunlaşmayı takip ettiği gibi, düşünce ve duyguların dâhil olduğu zihinsel alan da enerjiyi takip eder. Bu dinamik bir süreçtir. Özelikle yalıtılmış özel koşullarda bu olgu çok net bir şekilde tespit edilebilir. Dramatik rehin alma durumlarında, rehinelerin duygusal– düşünsel yapılarında radikal dönüşümler gerçekleşebilir.

Amaç nedir? Sağlıklı, uyumlu, bireylerini mutlu ve özgür hissettiren bir toplum hangi değerler üzerinde yükselmelidir? Bu sorulara doğru cevap vermek önemlidir ama daha da önemlisi, bu temel amacın ve isteğin özlü ifadesidir. Çünkü her türden yanılgı ve sapmalar bu ortak ve makul amaç doğrultusunda ve örneğin herhangi bir otoritenin keyfiyetinden uzak olarak denetlenebilir. Denilebilir ki eğer büyük tartışmalar yürütülecekse, bu amaç ve isteğin ifade edileceği "cümle" üzerinde yürütülmelidir. Evet, bir cümle. Sadelik başkaca bir prensip olmalıdır. Temel bir amaç açıkça ve sade olarak formüle edilmelidir. Bütün toplumsal proje uygulamaları bu eksen üzerine oturtulacak ve ona uygunluğu ölçüsünde desteklenecektir.

Aslında böyle bir ortak ve makul amaç zaten vardır ve o, insan doğasının gerçek özünü ve özlemini ifade ettiği içindir ki, odaklanmanın objesi haline getirilip, bütün faaliyetlerin temeline oturtulduğunda muazzam bir potansiyeli harekete geçirebilir.

Örneğin ben ne istiyorum? Bunu her şeyden önce kendim için ifade etmeliyim. 'Sağlıklı ve uyumlu bir toplumda yalandan, korkudan, şiddetten, imtiyazdan arınmış ve temel ihtiyaçlarım karşılanmış olarak, özgürlük duygusunu gerçekten tadarak, sevgi alışverişi ve neşenin paylaşımı içerisinde yaşamak'. Bu makul bir fomülasyon mu? Bana göre evet. Bu cümle elbette özü bozulmadan farklı biçimlerde de ifade edilebilir.

Ve tersinden okursak, var olanın reddinin nedeni de insanlara kalıcı mutluluğu, uyumu vermemesi, temel ihtiyaçlarını karşılamaması ve gerçek özgürlüğü tattırmamasıdır.

Bu mütevazı cümle herhangi bir ideolojiye, öndere vs. atıfta bulunmuyor. Sade, açık ve güçlü. Birleştirici ama ajitatif değil. İşte bundan sonra, bu temel istek ve amacı gerçekleştirmek için yöntemler, projeler ve ayrıntılar. Erdem vasfından beslenen niyetler ve açık isteklerin oluşturacağı güç ve enerji ayrıntıları çözecek ve sapmaların önüne geçecektir.

Öyle bir proje olmalı ki, onun uygulanması toplumsal ve bireysel düzeyde mutluluğu, özgürlük duygusunu, uyumu ve refahı besleyip geliştirsin ve başka bir cennet arayışına ihtiyaç kalmasın.

Kirlenmiş vicdanlarıyla ne bireyler ne de toplumlar huzur bulamazlar. Süreç bir yönüyle de bir arınma süreci olmalıdır. Geçmişle sağlıklı ve gerçek anlamda bir yüzleşme, yeninin yaratılmasıyla hayat bulacaktır.

Hiç kimse bu düzeni ben kurmadım ya da icat etmedim di-

yerek teselli olmamalıdır. Durum gerçekten de böyledir ve her konjektür, her an yeniden ve yeniden üretilir. Bizler her birimiz, yapının birer parçası olarak olan bitenden sorumluyuz. Hatta gezegensel durumun temelde bizim isteklerimizin ve eylemlerimizin ürünü olduğunu söylemek dahi abartı değildir. Başka türlü bir ifadeyle "susmak onaylamaktır"

Neden akıl almaz, insanın kanını donduran suçlar işleniyor, neden yalnızlık duygusu aşılamıyor, neden aşkın ve mutluluğun kalıcı olamayacağı inancı yaygın, neden dostlardan hainler çıkıyor, neden insanlar egolarının kölesi olarak olmadık rezillikler yaşarlar, neden üretimle beraber yoksulluk da artar, neden elde etme duygusu sınır tanımaz, neden özgürlük girişimleri kölelik getirir, neden düşünsel sefalet diplomayla tescillenir, neden kurban ve cellât sürekli rol değiştirir? Sorular uzar da gider.

Gelecekte, umarım ki çok uzak olmayan bir gelecekte tüm bu yaşananlar, bir histeri, bir çılgınlık, bir basiretsizlik çağı olarak adlandırılacak. İçine girilen buhranlar ve onların sonuçları birer kara mizah örneği olarak tarihte yerini alacak. Umarım...

Somut olarak yanlış olan şeyler nelerdir? Her ne kadar herkesin, her gün yaşadığı ve parçası olduğu gerçekler de olsa, özetlersek:

—Maddi yaşamın temel gereksinmeleri çoğunluk için garantilenmemiştir.

—Temel gereksinmelerin karşılanması ve korunması gene bu çoğunluk için ya mümkün değildir ya da mümkün olması kölelik zincirlerini daha da geliştiren ilişkiler pahasına, aşırı bir zaman, emek ve enerjiye mal olmaktadır.

—Yaşam güvencesi peşinde koşarken köleleşen, dengesiz-

leşen, cehalet ve hırs niteliklerinin etkisiyle toplumsal hayatları cehenneme dönen ve dönüştüren ezici bir çoğunluk; halk kitlesi.

—Bunları yöneten ve sömüren, yaşanan kirlenmeden başka bir boyutta nasibini alanlar; yöneticiler ve sermaye sahipleri.

—Kafaları karışık, dengesiz ve şişmiş egolarının kölesi olan, muhalefetlerinde dahi çoğunlukla bu kölelik düzenini besleyenler; ayrıcalıklı yahut ayrıcalıksız eğitimliler.

Organize bir yalan hüküm sürmektedir. Bu yalan dünya gezegeninin kaynaklarının ve olanaklarının, ihtiyaçların karşılanması için yetersiz olduğu yalanıdır. Evet, doğrudur, kışkırtılmış, doyumsuz kişiler ve kapitalistler için hiçbir şey yeterli değildir. Ama dünya herkese fazlasıyla yeterlidir, yeter ki insan, gerçek insan olmayı her türlü değerin üzerinde tutsun. Böylesi bir dezenformasyonun bir nedeni de, kişisel ve toplumsal düzeylerde saldırganlığın ve savaşların içselleştirilmesini sağlamaktır. Bununla bağlantılı bir diğer yalan da ihtiyaçların sınırsız olduğu iddiasıdır.

Devrimsel hızlı dönüşümler bir yönüyle bir standartlaştırma hareketleri olagelmişlerdir. Bu tür hareketler daha grup aşamasından itibaren, devrim kavramının çağrışımlarının tersine, bir yandan geri diye tanımladığı düzeyleri yükseltip belli bir yere getirmeye çalışırken, öte yandan kendi standartlarına uymayan unsurların aykırı yükselişlerinden çekinir, onları denetlemeye, olmazsa tasfiyeye çalışır. Bu arada gelişkin olan unsurları standart düzeye çekmek için her türlü yöntemi ve şiddeti kullanırlar. Genellikle şeflik sistemi altında, bir grup eliyle icra edilen baskı ve şiddet eylemlerinin bir kısmı tarihe "devrimin önce kendi çocuklarını yemesi" olarak geçmiştir.

Amaç herkesin ortalama, belli bir bilinç noktasında buluşması değil, fakat her bireyin daha yukarılara çıkabilmesi olarak tasavvur edilmelidir. Sınırlar sandığımızdan çok daha geniştir. Ve kimse üst sınırların resmini çizip başkalarına dayatmamalıdır. Burada hedef olarak tek tipleştirme yerine çeşitlilik, otorite yerine özgürlük temel alınmalıdır.

Günümüz insanı yaşam koşulları, propaganda, eğitim, eğitimsizlik, duygusal –maddi bağımlılıklar, özgüven eksikliği, hayal kırıklıkları, şişkin ego ve çeşitli başkaca rahatsızlıklar nedeniyle bağımsız düşünme ve değerlendirme yetisinde ciddi yetersizlikler içerisindedir. Bu nedenle de özünde gönüllülük temelinde olması ve bilinçli tercih edilmesi gereken alternatif yaşam projesinin bırakalım kabul edilmesini, yaygın bir şekilde doğru anlaşılmasını ummak dahi, günümüz koşullarında fazla iyimserlik olur. Burada sebep projenin ya da konuların fazlaca karışık olması veyahut gerçekleşmenin maddi koşulları sorunu değildir. Söz konusu olan bir frekans uyuşmazlığı, belki de işine gelmediği için anlamamaktır.

Bilinç, farkındalık düzeyi ve onunla bağlantılı yetilerin toplamıyla da ilgilidir: Bilgi, tecrübe, muhakeme gücü, akıl ve hislerin eşgüdümlü kullanımı olan sağduyu, öngörü, erdem, karar alma gücü vs. Gerçek eleştiri somut oluşu, yapıcı, yol açıcı özellikleriyle kendisini belli eder. Tıpkı gören ve duyan beynin kortikal yapısının belli frekans ve dalga boyları aralıklarını algılamaları gibi, bilinç de eleştiri ve tartışma gücünden yoksun mevcut haliyle kendisiyle uyumsuz titreşimdeki fikirleri gözardı etme eğilimindedir. Ama gene durumu gereği ilgili bilinç bunu fark etmez.

Yüzleşme durumlarında saçmalama ve saldırganlık görülür. En iyi olasılıkla yuvarlak laflarla reddeder. Ama neyin nasıl olmadığını söyleyemez. Hiyerarşik bir önkabullenme

durumundaysa gene aynı derecede temelsiz bir saygı ve övgü vardır. Böylesi durumlarda anlayamadığını kabullenip yardım istemek ancak istisnadır.

KATI KARAKTER YAPISININ, GÜDÜMLÜ ZİHNİN ve BAĞIMLILIKLARIN AŞILMASI

Bu çalışmayı toplumsal önerilerin ötesine taşıyarak, bireysel önerilerle ve direk bazı tekniklerin tanıtılmasıyla zenginleştirmek amacıyla böyle bir bölüm eklemeyi uygun gördüm. İnsanlara hep yetersizliklerinin hatırlatılmasının ötesinde kendilerini geliştirmeleri için destek de sunmak gerekir. Doğaldır ki burada tanıtılacak tekniklerin öğrenilmesi için, ilgi duyan okuyucunun kendi çabasıyla araştırmalara girmesi gerekir. Burada yapılacak sadece belirli bazı ipuçlarını vermekten ibarettir.

Öncelikle bireysel olarak farkındalık, aşkın odaklanma, verili olana mesafe koyma ve gerektiğinde dikte edilen anlamsal, kavramsal bütünlükleri ve hiyerarşileri askıya alabilme yeteneği geliştirilmeli ve bu konuda diğer gönüllüler desteklenmelidir. Zorlamak, dikte etmek ve ısrarla ikna etmeye çalışmak yerine, örnek olunmalı, tavsiyelerde bulunulmalı, istek ve çaba sahiplerine ise aktif yardım edilmelidir.

Her insan belli bir bilinç ve farkındalık düzeyindedir. Bu düzey katı ve değişmez bir yapı değildir. Belli direnç noktaları olmakla birlikte, değişim ve yükseliş mümkündür.

En temel direnç noktalarından biri, konumuz açısından da önemi olan öngörüsüzlüktür. Soyutlayarak düşünemeyen, katı bir "deneyim rehberliği"yle hareket eden bu insanlar büyük bir sorundur. Onlar, yalnız kalmadan yalnızlığı, hastalanmadan hastalığı, acı çekmeden acıyı ve herhangi bir olağanüstü durum yaşamadan da böylesi şeyleri tasavvur edemezler. Alışkanlıkla-

rı, kalıpları, rutinleri kendilerini güvenli limanlarında hissetmelerini sağlar. Bunlara "akılları gözlerine inmiş" de denilir.

Böylesi insanlar yönetilmek ya da yönetmek isterler, otoriteye, tehdide, yasalara ve hiyerarşiye taparlar, sorumluluğa değil yetkiye taliptirler, gelişmek yerine terfi etmek isterler. Bilinmeyenler ve insanın derinlikleri onları sadece korkutur. Aslında kendilerine ve başka insanlara güvenmezler. Genel gidişatın temel sorumlusu bu yapıdır ve onun aşılması gerçek anlamda devrimsel bir süreci başlatacaktır.

Bütünsel insana doğru ilerlerken bağımsız düşünme, davranma kapasitesi önemlidir. Boğucu ailesel ve toplumsal kıskaçlar ve bilinç düzeyi, ama esasta da duygusal doyumsuzluk, kontrolsüzlük ve gelişmemişlik bağımlılıkların sebebidir. Bağımlılıkların her türü zararlıdır. Madde, kumar, kişi, aile, teknoloji her şey. Belli bir gelişmeyi hedefleyen herkes bağımlılıklara karşı duyarlı olmalıdır. Bağımlılıklar sadece bağımlıyı değil, çevresindeki insanları da olumsuz etkilediği için salt bireysel bir problem olarak tarif edilemez.

Bağımlılar bağımlılıklarını tatmin etmek için sağlıklarını, gelişimlerini, ailelerini, arkadaşlıklarını, sorumluluklarını ihmal edebilirler, yalana, suça, değersizleşmeye ve çöküşe maruz kalabilirler. Maddi bedeller ise kölelik zincirlerini daha da güçlendirmektedir. Kâr amacıyla büyük şirketler bağımlılık maddelerini, kiraladıkları bilim adamlarının yardımlarıyla geliştirmekte ve bağımlı kılma düzeylerini arttırmaktadırlar. Devletler yüksek vergi kazançlarıyla yahut da bizzat üretici olarak işin içindedirler. Yasaklanan maddelerde ise üreticiler, kaçakçılar, aracılar, dağıtıcılar ve mafyası ile devasa kapitalist bir sektör oluşmuştur. Bu alanda yoğunlaşan sermaye değişik yatırımlar şeklinde yasal sisteme akmakta ve onu beslemektedir.

Yeni toplum, giderek daha fazla bağımsızlaşan ve özgürle-

şen bireyi yaratacak koşullara sahip olmadan gerçekten yeni toplum olmayacaktır.

Bu yapı, alışkanlıkların gücü, birdenbire sihirli bir değnekle aşılamaz. Ama durum umutsuz da değildir. İnsanlara gerekli gereksiz enformasyon yüklemek, ajite etmek yerine, durup kendini dinlemeyi, sessizliği, zihnini çöplerden temizlemeyi, hayal kurmayı öğretebilirsek, öz, erdem ve öngörü zaten oradadır. Gerisi inanılmaz bir hızla gelecektir. Cibranlı Halil'in sözleri üzerinde düşünmeye değer: "Ancak sessizliğin nehrinden içebilenler gerçekten şarkı söyleyebilirler."

Nöropsikolojik araştırmalar (Aleksander Luria) alışkanlıkların beynin otomasyonların ağır bastığı korteks altı merkezlerinin denetimine alınma- geçme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bazı çalışmalar alışkanlıkların irade dışı güdümlemesini doğal ve zorlamaksızın dengeleyen bir etken olarak işlev görebilir. Bağımlılıklardan kurtulmak için, alışkanlıkların beyindeki kortikal yapının bilinçli denetimine alınmasına yardım eder. Bu sistemli gevşeme yoluyla aşama aşama iradenin geliştirilmesini sağlar. Dahası oldukça katı bir yapı olan ve temel bileşenleri de kökleşmiş alışkanlıklardan oluşan karakter yapısının değiştirilmesine açılan kapıya da buradan ulaşılabilir.

Yukarıdaki teknik anlatımın açılıma ihtiyacı var. Burada anahtar kelimeler gevşeme ve zihni sakinleştirmedir. Nefes teknikleri bu konuda herkesin uygulayabileceği basit ama son derece etkili araçlardır. Normal nefes öğrenilmez ve büyük ölçüde otomatiktir. Ancak bu otomasyona bilinçli müdahale edilerek kontrol altına alınabilir. Yani otomasyon konumunda omurilik soğanına bağlı olan bu fonksiyon, bilinçli bir edime çevrilerek beyin korteksine aktarılır. İşte kendi başına sağlık üzerinde sayısız faydaları olan nefes kontrolü çalışmalarının, alışkanlıkları, hatta giderek karakteri etkileyen etkileri bu me-

kanizmaya dayalıdır. Çünkü otomasyona bağlanmış ya da bu eğilimde olan istenmeyen alışkanlıklar aynı yolla bilince çıkartılarak iradi denetime alınabilir.

Nefes kontrolü diğer faydalarının yanında bireyi kendi beyin fonksiyonları üzerinde bir farkındalığa, giderek de belli oranlarda kontrole ulaştırabilir. Bu şekilde verili olan en temel ve hayati fonksiyonlara müdahale çalışmaları, determinizmin zincirlerini gevşetebilir ve yeninin yaratılmasına yönelik mücadeleye güç verebilir. Olağandışı deneyimleri, nefesinde beyninde, bedeninde yaşayan birey, dış gerçekliğin yaratılmasında da muazzam bir kavrayış ve özgüven geliştirebilir.

Nefes çalışmasını bütünleyecek ve onunla koordine edilebilecek diğer bir çalışmaysa derin gevşeme çalışmasıdır. Bu çalışma da kaslar ve beyin arasındaki iletişimin diğer uçtan kullanılmasıdır. Beynin komutları sinirsel itmelerle kasları harekete geçirir. Derin gevşemede vücut organları ve kaslar teker teker gevşetilerek beynin ilgili lobları da buna paralel olarak gevşetilir. Dolayısıyla da zihin sakinleştirilir.

Gene fiziksel esneklikle zihinsel esneklik arasında da benzer mekanizmalara bağlı gözlemlenebilir bağlantılar vardır. Omurgayı, eklemleri ve kasları esnetici çalışmalar, bütün bunların nefesle koordine edilmesi ya da ritimle buluşturularak dans türü çalışmalara başvurulabilir.

Diğer bir çalışma zihni odaklamaya yönelik konsantrasyon çalışmasıdır. Dikkati bir noktaya toplanmış, odaklı zihin verimlidir. Eğer böyle bir düzey yakalanabilirse, hatalar hızla düzeltilir ve tesadüfler dahi amaca hizmet eden araçlara dönüşürler. Binlerce yıl önce Sanskritçe yazılmış Veda (bilgi) kaynaklarında ve Upanişatlarda bütünleşmeye, (yogaya) giden yol teknik olarak açıklanmıştır. Özetlersek: Zihin sakinleşip durulunca, bilinç yükselir. Duyu organlarının ilettiği verilerin taar-

ruzu altındaki zihin huzursuzdur, çalkalanır ve yanıltır. Zihin bir objeye odaklanıp (örneğin nefes), sabitlendiğinde ve bu durum belli bir istikrar kazanabildiğinde olağan algılamaların ötesine geçen kapı aralanır. Gene uyku ile uyanıklık arasında da böyle bir geçit vardır. Yukarıda anlatılan durumu derin düşüncelere dalmak, "tefekkür etmek" ile karıştırmamak gerekir. Burada tavsiye edilen irrasyonel bir mistisizme körü körüne saplanmak değil, ama insan organizmasının karmaşık yapı ve yüksek potansiyellerini dikkate alan ve değişik teknikleri denemeye açık olan bir anlayıştır.

Yukarıdaki aktarılan beynin otomasyon ve iradi sistemleri üzerindeki farkındalık, bu mekanizmaları başka bir açıdan kullanarak sportif becerilerin geliştirilmesinde, müzik enstrümanlarının, alet edevatın kullanımında ve el sanatlarındaki ustalaşmaların oluşmasında kullanılabilir. Bunun için yukarıdaki örneklerin tersine bir işleyiş söz konusudur ve bazı alışkanlıklardan kurtulmak yerine onları otomasyona bağlamaya çalışılır. Kortikal yapının işlevleri yapılan tekrarlarla korteks altının denetimine yahut da belli ölçülerde desteğine alınır. Böylece bu tür işlerde gerekli olan hisler, refleksler ve düşünce süreçlerini atlayan otomasyonlar kazanılır. "Ustalık yetilerinin uygulanmasında bilinçli düşünce bu yetilerin kullanımında aksaklıklara yol açmaktadır." (Alexander Luria) Böylesi yeteneklerde özne nesne dualitesinin aşılmasından söz edilir. Etkileyici bir ustalık ve performans ortaya çıkar.

Elbette beynin yapısı burada anlatıldığı kadar basit değildir ve bu tür işlevlerde çok daha karmaşık bir koordinasyon geçerlidir. Beynin yarımküreleri, lobları ve diğer özerk bölgeleri hemen her işlevde birbirlerini desteklerler. Ama yine de binlerce yıllık tecrübelerle geliştirilen bu kadim teknikler etkilidirler ve tıpkı kendisinden çok daha karmaşık elektronik işlemleri kumanda eden basit bir şalter gibi anahtar işlevi görürler.

Yukarıda anlatılanlar da dâhil, verili normal fonksiyonlara müdahale eden her türden bilinçli uğraşı, bireyin verili anlamlara ve giderek gerektiğinde kendi zihinsel yapısına ve yargılarına da mesafe koyabilme ve kendisini dışarıdan gözlemleyebilme yeteneği kazanmasına yardımcı olur. Kendisini gözlemleyebilen insan eleştiriye açıktır. Hatalarını kabul ederken ve onları düzeltirken anlamsız gurur sorunları yaşamaz. Böyle bir insan sadece benzerleriyle değil, kendisinden farklı olanlarla da empati geliştirebilir.

Oyunlar ve spor bireysel ve toplumsal gelişimde oldukça önemli faaliyetlerdir. Bunlar birer eğlence ve kişisel gelişim yöntemleri olarak kullanılabilirler. Aslında eğlence ve gelişimin bir arada olması en iyisidir.

Oyun ve spor alanlarını başkalarını yenmek, üste çıkmak duygularından ayırabilmek gene bir bilinç düzeyi işidir. Varsa eğer rakip, kişinin kendisini tanımasında bir ayna gibi görülmelidir. İnsan oyunu ve sporu bu düzey de ele alabilirse muazzam bir gelişim ve bütünleşme kapısı ona açılmış olur. Rekabet, hırs dürtüsünün etkisi altında geçici bazı başarılar getirse dahi, esasta çöküşe götürecektir.

Küçük çocukların oynadıkları oyunlar muazzam bir bütünleşme ve doyum kapısıdır. Bu konularda küçük çocuklardan öğrenilecek ya da daha doğrusu hatırlanacak çok şey vardır.

Ama bu bilgilerin hiçbirisi mucize yaratmaz. Ne bağımlılıklardan kurtulmakta, ne de olağanüstü yeteneklerin geliştirilmesinde. Meğer ki düzenli uygulamalar sabırla yapılır ve buna da gerçek ve içten gelen bir istek eşlik eder. İşte bu koşulla "mucizeler" beklenebilir.

Sanat faaliyeti de bireyin kendisini gerçekleştirebileceği önemli faaliyetlerdendir. Gerçek sanatsal yaratıcı süreç bir te-

mas ve buluşma halinden esintiler barındırır. Daha doğrusu o bir aşkınlık durumunun izdüşümlerini taşıdığı ölçüde bir ihtişam ve sanatsallık taşır. Aksi takdirde var olanın hapishanesinde bir taklit ve tekrardan ibaret kalır.

Yukarıdaki önermeyle ilk bakışta bir tezatmış gibi gelse de, aslında yaratım diye bir şey yoktur. İnsan küçük evrendir ve ondan çıkan her şey, evrensel bir izdüşümdür. Bir hatırlama, bir ulaşmadır. Yani sanatsal faaliyet esasında tam bir öze dönüş ve kendini tanıma faaliyetidir. Aşkın odaklanma ve sanatsal faaliyet birbirine açılan iki kapı gibidir. Birinden diğerine gidilir ve dönülür. Bu kapıların eşiğini başlangıç zihni oluşturur. Bu aslında bilgiye ulaşmanın ve onu ifade etmenin de gizemli, özgün bir yoludur.

Bilimsel gelişmeyle, yani ayırıcı bilinçle imgelem gücü ve sanat arasında bir çelişkiden söz edilir. (Suzuki) Bu bölen, parçalayan, analiz eden yapıyla, bütünleyen, imgeleyen, hisseden ve akan yapı arasındaki gerilimdir. Ama bu hep böyle olmak zorunda mıdır? Kanımca bu durum beynin nasıl kullanıldığıyla da yakından ilgili bir şey. Tıpkı kafa ve kol ağırlıklı emeğin bireyde yarattığı dengesizlikleri aşmak için gerekli olduğu gibi, burada da bir sentez gerekli. Yani gerektiği ölçüde sanata bilim, bilimsel etkinliğe de sanat katmalı... Diyalektik budur, zıtların harmonisi Tai Chi (yin- yang) budur.

Sanatsal üretimin kurumlarla, tabelalarla bir ilişkisi yoktur. Bireysel ya da yakın düzeylerdeki insanların bir bütünleşme faaliyetidir. Öyle görülmeli ve öylece desteklenmelidir. Sanatsal üretim doğrudan öğretilemez. Ancak belirli yeterliliklerin kazandırılması ve ortam sağlanması bireye bir zemin hazırlayabilir. Yaratım ve temas isteği içten gelmelidir. İnsanın doğasına tekrar yakınlaşması sanatsal yaratıcılık potansiyelini açığa çıkaracaktır.

Neye yoğunlaşılacağı, neyin ayrıntısına girileceği ve zamanın neyle geçirileceği önemlidir. Tıpkı insanın biyolojik olarak yediği şeylerden oluşması gibi, zihin de düşüncelerden, duygulardan oluşur. Kötü beslenmenin zarar vermeye bedenden başlaması gibi, kötü düşünceler ve duygular da zihinden başlayarak zarar verir. Bu noktada bazı bireysel tavsiyeler yapılabilir:

—Doğal ve samimi olunmalıdır.

—Her türlü çalışma severek yapılmalıdır. Tersinden söylemek gerekirse, hoşa gitmeyen şey uğraşmaya da değmez.

—Karakter görece katılaşmış alışkanlıkların toplam yumağından başka bir şey değildir. Alışkanlıklar üzerinden karakter etkilenilip, değiştirilebilir.

—Açık olmak ve hileye başvurmamak gerekir. İç huzurun ve ruhsal dengenin yolu da budur. Bilinmelidir ki, sadece dürüstlük prensibi bile dünyayı gerçekten değiştirebilecek güçtedir.

—Dışsal bir sebep olmaksızın neşeli olmayı bilmek gerekir. Varoluş sonsuz bir neşe kaynağıdır. Onu sürekli bir mızmızlanma, geçmişin pişmanlıkları ve geleceğin endişesiyle kirletmek ya da şu anın yaşayan coşkusuyla temiz tutmak bize kalmıştır.

—Nefret, intikam ve öfke duyguları ağır yüklerdir, zihni bu yüklerinden arındırıp hafifletmeden bilincin yükselişine geçilemez.

—Ne övgüyle ne de yergiyle kontrolden çıkmamak gerekir.

—Amaçlar takip edilirken panikten uzak, kaygısız ve odaklanmış bir süreklilik izlenmelidir.

—Azar azar da olsa süreklilik bütün kapıları açan anahtardır. Bu anahtar insanın yanında olmalıdır.

STRATEJİ

Genel stratejiyi bir cümleyle özetlersek bu "Önce yarat sonra gerekirse savun" dur. Yani var olan kurumsal yapıları ele geçirip, sonra da onları savunmak ve böylece de "devrim özürlü" olarak doğmak yerine, baştan kendi kimliğin ve kendi değerlerinle bir şeyler yarat, sonra eğer bunlara saldırılırsa o zaman bu yarattıklarını ve değerlerini savun. İşte bu dünyanın en meşru savunması olur.

Bu taslak temel birim olarak bir komün tarifini içerecek. Burada pek bir problem yok. Çünkü bir komünün ne olup ne olmadığı az çok belli. Tarihsel ve güncel örnekler var. Sorun daha çok anonim yaşamın temel amaçlarla çelişmeyecek bir yapıya kavuşturulması sorunu. Çünkü herkesi komün yaşamına zorlamak mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Komünlerin de tek tip olmaktan çok, komün olma normlarını bozmayacak her türden çeşitliliği barındırmaları hedeflenmelidir. Komünleri anonim yaşam içerisine serpiştirilmiş adalar olarak düşünebiliriz. Bunları çevreleyen deniz anonim dayanışma biçimleriyle komünal yapı arasında amfibik, geçiş özellikleri göstermeli ve onu desteklemelidir. Komün adalarının güvenliği ve selameti anonim denizdeki suların durumuyla sıkı sıkıya bağlantılıdır ve ancak bu ilişki sağlıklı kurulduğunda komün ve özgürlük mümkün olabilecektir.

Yeni toplum, üyelerinin birbirlerini tanımasını ve birebir ilişkilerini engellemeyecek büyüklükte komünler, bu komünlerin ve anonim yaşamın yan yana bulunabileceği yerleşim birimleri ve bütün bunların federatif bir ağından oluşacaktır.

Dünyada eş zamanlı bir devrimin hayali güzel olsa da, böyle bir şeyi örgütlemek şimdilik mümkün değildir. Öyleyse bir yerlerden başlanacaktır. Bunun biçimleri olabildiğince değişik olabilir. İnsanlar olanaklarını bir araya getirerek kolektifler,

dayanışma grupları, komünler kurabilirler. Toprak satın alınabilir, işgal edilebilir. Mevcut yasalarla mümkün olduğu kadar çatışmadan da bunlar denenebilir. Yepyeni alanlarda boş topraklarda da. Bu konularda yaratıcı, farklı "geçiş yolları" bulunabilir. Duruma ve koşullara göre değişir. Şirket statüsünde yasal da olabilir. Bir arada yaşama biçiminde ya da uzaktan dayanışma tarzında geçici formlar yürütülebilir.

Halihzırda var olan ve yeni oluşturulan böylesi özerk oluşumların bir ağ şeklinde federatif örgütlenmesi, bunların yaratılması, koordinasyonu, geliştirilmesi, kapsayıcı, büyük alanlara kavuşturulması ve savunulması. İşte bu geçek bir devrimdir. Böyle bir stratejinin hayat bulması devrimin ta kendisidir. Bu hareket katılımcılarına temel amaçlarla uyumlu bir özerk yaşam, eleştirel ve yaratıcı bir kafa yapısı kazandırabildiği ölçüde özgür geleceğin yapı taşlarını döşeyecek, birer prototip olarak geleceğin bütünsel insanını somutlayacaktır.

İşçilerin çalıştıkları fabrikaları, üretim araçlarını, toprakları ele geçirmeleri de mümkündür. Ama bu durum siyasal iktidarın ve devlet kurumlarının ele geçirilmesi ve savunulması deneylerindekine benzer handikapları barındırır ve derhal radikal değişikliklerle buraları birer "komünal işletmeler" (ilgili konu taslakta) haline getirilmelidirler. Ayrıca böylesi durumlarda kapitalist piyasa içerisinde kalındıkça kazanımların korunması oldukça zordur. Bu sebeple bu tür kazanımların bir ağla koordine edilmeleri ve dayanışmaya alınmaları, piyasanın baskısından ve burjuvazinin saldırılarından korunmaları ve bu şekilde alternatife entegre edilmeleri gerekir.

Projenin gerçek sahiplerinin, öncü- kurucu bireylerin belli bir ruhsal olgunlaşma ve bilinç düzeyinde olmaları şarttır. Gönüllülük, bağımsız bir kişilik ve dirayet gereklidir. Hayata geçirilme böylesi niteliklere sahip bir grubun, grupların eliyle

ve mevcut topluma paralel ve eşzamanlı olarak yürütülebilir. Mevcudun arasında ya da paralelinde, ama onu gerçek anlamda yadsıyarak.

Mücadele mümkün olduğunca çatışmadan yürütülmeye çalışılmalıdır. Çatışma benzeşme tehlikesi demektir. Gizliliğe gerek yoktur. Erdem vasfı ve insan ruhundan yükselen asil talepler meşrudurlar. Gizli örgütler entrikaya, manipülasyona ve korkuya yatkındırlar. İnsanları kaldıramayacakları yüklerin altına sokmamak gerekir. Ajite edilmiş insanlar çok büyük oranda zorluklar karşısında yılmaktadırlar. Ajitasyonun gücü bir yere kadardır. Savaşmaktan ve silahtan söz eden birisi, eğer dürüstse bu işi bizatihi kendisi en önde yapmalıdır. Oturduğu yerden silahlı propaganda çağrısı yapanlar yahut da başkalarını böyle işlere teşvik edenler kan simsarlarıdırlar. Tekrarlamak gerekirse yalnızca meşru müdafaa olarak şiddet kullanılmalıdır. Ama eğer bir şey yaratmadıysanız neyi savunacaksınız. Önce değerleri, ilişkileri, devrimi, özgürlüğü yaratın. Sonra da gerekli olduğunda bunları savunun. Ayrıca ağır baskı ve sömürü koşullarında başkaca yol bırakılmaması durumu da faşist saldırganlığa silah çekmeyi mecburi ve meşru kılar. Elbette ki baskı ve sömürü altındaki insanların, kendilerine bunları reva görenlere karşı ayaklanma hakları kutsal ve dokunulmaz bir haktır. Bu hakkın kullanımının kendiliğinden ya da organize olması da durumu değiştirmez.

Talepler her düzeyde ve açıkça saklanmadan, gizlenmeden ifade edilmelidir. Yaşamın erdem prensiplerine göre düzenlenmesi ve özgürleştirilmesi için hiçbirotoriteden izin almaya gerek yoktur. Yapılabildiği kadar yapılır. Mümkün olduğunca yıkmaya ve çatışmaya değil de, yapmak, kurmak, yaratmak, örnek olmak temelinde bir mücadeleye odaklanılmalıdır.

Esas iş bu alternatif enerjinin güçlendirilmesidir. Bu ise,

son tahlilde ne kadar insanın, farklı bir şeylerin, yepyeni ve özgür bir hayatın olabileceğini idrak etmelerine bağlıdır.

2. BÖLÜM

GENEL PERSPEKTİFLER

TABİATIN KORUNMASI

İnsan doğada yalnız yaşamadığının bilinciyle sorumlu davranmalıdır. Tabiatın bir parçasıyız ve onu korumak kendimizi korumakla eşdeğerdir. Doğayı tahrip insanı tahriptir.

Sağlıklı bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişme için de, bozulmamış bir tabiat ve temiz bir çevre gereklidir. Doğadan kopmamış, onunla sağlıklı bir ilişki içerisindeki insan, kendi doğasıyla da barışık ve huzur içerisinde yaşar, böyle bir insan hastalıklara karşı da daha fazla dirençlidir.

Tabiat üretim, tüketim, genel yaşam koşullarının kolaylaştırılması adına gözden çıkartılabilecek bir değer değildir. Fethedilmesi, yağmalanması gereken boş arazi de değildir. Tabiatın korunması adına insan bazı fedakârlıklarda bulunabilmeli, gerektiğinde üretimini, tüketimini, yaşamını buna göre ayarlayabilmelidir.

Tabiata saldıran aç gözlü insan, aynı biçimde başka insanlara ve toplumlara da saldırmaktadır. Hayvanları, bitkileri ve doğal yaşamı öldürüp tahrip edenler, kolaylıkla işkenceler yapıp cinayet de işleyebilmektedirler.

Yerleşim birimleri bireysel ve toplumsal yaşamı ve hatta çalışma koşullarını doğadan koparmayacak tedbirleri en başından itibaren almalı ve uygulamalıdırlar.

Yıldızların sonsuzluğu, ormanların enginliği, ağaçların bilgeliği, çiçeklerin zerafeti, ırmakların coşkusu, vadilerin gizemi, dağların sabrı, denizlerin büyüsü, toprağın kokusu, kuşların şarkıları, bulutların senfonisi ve tabiatın bütün veçheleri vazgeçilemez yaşam bütünleyenleri, huzur ve şifa kaynakları ve öfkeli hallerinde bile, sevgili, bilge öğretmenlerimizdirler. Onlara saygısızlık kâinatı küstürür ve bize acı verir.

ŞİDDET

Şiddet zihni belli kalıplara sokan ve gelişimi engelleyen, şuurun hallerinden biridir. Şiddet hali kesin bir şekilde korku ile bağlantılıdır. Bir başka deyişle şiddete eğilimli insan, derin korkular yaşayan insandır. Toplumsal olarak da şiddet ve korku iç içedir.

Şiddet ve korku nüfuz ettiği alanların niteliğini bozar ve değiştirir. O asla basit bir araç olarak kalmaz. Genel olarak silah uğursuz bir araçtır. Ona bulaşıp da erdemli olarak kalmak yüksek bir bilinç düzeyi ve maharet gerektirir. Şiddeti dışlamanın temel nedenleri bunlardır.

Mükemmelleşmiş şiddet dışı yaşamın tutarlı bir veçhesi de beslenmede şiddetsizlik, yani vejetaryenliktir. Savaşlara ve insanın yıkımına son verecek, bütünsel insana ulaştıracak yol buradan da geçmelidir.

Şiddetsizliği geliştirecek insanlık bireylerine büyük bir huzur, kendine güven, hafiflik ve özgürlük duygusunun gerçek altyapısını verir. Böyle bir toplumun bireyleri çıkmaz sokaklarda korku içerisinde, sürekli bir biçimde kurban ve cellât rolünü oynamaktan kurtulurlar.

Silaha ve şiddete yalnız ve yalnızca başkaca bir çare kalınmadığında başvurulabilir. Bu durumlarda da ölçülü olunmalı,

silahın ve şiddetin enerjisine kapılınmamalıdır. "En iyi komutanlar işleri bittiklerinde geri çekilen" (Lao Tse) adsız, apoletsiz komutanlardır. Aslında "en iyi yönetici de öyledir, varlığı en az hissedilendir." (Lao Tse)

Şiddeti ve onun ikiz kardeşi korkuyu dıştalayan bir hareket ve yaşam tarzı asla pasif ve edilgen değildir. Gerektiğinde aktif savunma yapabilecek yetenekte olunmalıdır. Savaş ve çatışma psikolojisini sürekli bir biçimde aktif tutmak ise zaman içerisinde kişiyi ya da toplumu giderek çatıştığı, savaştığı düşmanına yaklaştırır, farklar giderek azalır ve düşmanla benzeşilir.

Ancak yaşadığımız dünyada şiddet olgusu bu genel önermelerin dışında boyutlar ve işlevler kazanmıştır. Yukarıdaki önermeleri bir an bile aklımızdan çıkartmayarak düşünmeye devam edelim. Bütün bir tarih göstermektedir ki, egemenler ve onların egemenlik araçları olan devletler imtiyazlarından kendiliğinden ya da "ikna olma" yoluyla feragat etmemektedirler. Yani egemenler güçler açıkça haksızlığı sistem haline getirmiş ve onu silahla korumaktadırlar. Öyleyse silahlı mücadeleyi savunanlar haklı mıdırlar? Ne de olsa kapitalizm adaletsizliğin sistemleştirilmesidir. Silaha karşı silah meşru mudur? Buna kestirmeden evet ya da hayır diye yanıt vermek doğru değil kanısındayım. Karşı argümanları az çok anlattık. Bunların en önemlileri silahın enerjisi, çatışan tarafların zamanla birbirilerine benzemeleri ve bu mücadelenin zorluklarıdır. Ama bir de diğer yönden argümanlar var. Önyargısızca bunlara da bakalım.

Afrika halklarının sömürgeciliğe karşı mücadelelerinde aktif olarak gözlemler yapmış olan Franz Fanon, sömürgeci ilişkiler patolojisini ve çıkış ve tedavi yollarını anlatıyor. Bu patolojiyi, bu yalan ve parçalanmışlık iklimini ören ağları parçalamada, sömürgeleştirilen, zihinleri, ruhları ele geçirilen kitlele-

rin, bireylerin tekrar insanlaştırılmalarında, bildiğimiz barut ve metalden oluşan kurşunun, kamanın ve hançerin rolünü sağa sola kıvırtmadan özlü biçimde anlatıyor Franz Fanon:

"yalnızca silahlı mücadele, aramızdaki en bilinçlilere bile boyun eğdiren ve kelimenin tam anlamıyla sakatlayan, insan hakkındaki yalanları söküp atabilir." (Yeryüzünün Lanetlileri)

Buradan benim anladığım şudur. Genelde kapitalizm ve özelde de sömürge koşulları insanı parçalıyor, yalanları kanıksatıyor, öz güveni yok ederek ve bütün bunları da bilinen havuç sopa yöntemleriyle icra ederek sistemin devamını sağlıyor. Fanon'a göre bu koşullarda bu hastalıklı vakayı silahlı mücadele, yani devlet gücüne karşı sopa kullanmak, kurbanı tekrar insanlaştıran yalanları yerle bir eden ve kendine güven vererek tedavi eden biricik yöntem oluyor.

Bütün bunlar böyleyse bu tedaviyi, bu insanlaştırmayı ve ayağa kaldırmayı sağlayacak başkaca etkili yöntemler sunmadan silahı toptan reddetmek ve kurban halkların meşru müdafaa, işgalci ve talancıyı silahla kovalama haklarının mahkûm edilme çabalarını nasıl yorumlamak gerekir.

Şiddet konusunda bir yanında et yememekten, diğer yanında ise silahlı meşru müdafaa hakkına kadar, tabu tanımayan dürüst bir tartışmaya ihtiyaç var kanısındayım.

DÜRÜSTLÜK

Yalan şiddete benzer bir sarmaldır. İçsel olarak değersizleşmeye, blokajlara, zihinsel bozukluklara ve ruhsal çöküşe yol açar. Dışsal olarak toplumsal hayatı çürütüp yozlaştırır. Yalan zemininin üzerine olumlu bir şey inşa etmek imkânsızdır.

Dürüstlük yeni insanın ve toplumun temel ve vazgeçilmez yapıtaşı olmalıdır. Bu sağlanamadığı sürece hiçbirgerçek ve ka-

lıcı kazanım olmaz. Esasta bir denetim toplumu değil, güven üzerine inşa edilen ilişkiler arzuluyoruz.

Güvenlik ve bazen başkalarını korumak maksatlı olanları istisna olsa da, yalan genellikle cahillik ve çaresizlikle ilgilidir. Küçük ve basit yalanlar daha büyük ve karmaşık yalanların kaynağı olurlar. Kişiliği bozup paramparça ederler. Yalan aç gözlülük ve yetinememekle de ilgilidir. Çıkar amaçlı yalanlar sıkça kullanılır. Burada da gene kurnazlık adı altında, insan en değerli varlığını, doğasını tahrip eder ve aslında kaybeder.

Bütün bu süreçleri fark ederek yalandan arınmak, tıpkı şiddetten arınmak gibi belli bir bilinç düzeyini gerektirir. Bu dinamik bir işleyiştir. Aynı zaman da yalandan ve şiddetten arınmayı hedefleyen birey, bunu gerçekleştirebildiği ölçüde kapalı kapıları birer birer açar ve daha yüksek bilinç düzeylerini deneyimler.

Yani, "ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi." *(Can Yücel)*

KONTROL GÜDÜSÜ

İnsan varoluşunun temel sorunsallarından birisi kontrol güdüsüdür. Tanrıyı taklit etme, tanrısallığı oynama güdüsü. Sanskrit destanlarında maddi hayatın varoluşu bile bu güdüyle açıklanmıştır. Anlatıma göre, bireysel ruhlar bu isteklerini ruhsal âlemde karşılayamayınca, onlara bu oyunu oynamaları için maddi âlemler ve maddi bedenler verilmiş ve bütün acılar da böylelikle başlamış.

Bu konu iktidar sorunsalının da bir parçasıdır. Ve hatta belkide tersi doğru, yani belki de iktidar sorunsalını bu güdünün ekseninde ele almak gerekir. Kontrol güdüsünün pençesinde kıvranan küçük insan, nedense en başta kontrol etmesi gereken ego- nefs kontrolünü aklına bile getirmeden dışsal kont-

role yönelir. Kendinden başlamayan ve kendine dönemeyen hiçbir işin tamamlanamayacağını, hatta gerçek anlamda, bu şekilde hiçbir işin başlayamayacağını bir türlü kavrayamadığından da kıvranır durur. Örgütler, düzenler kurar, makineler, binalar, yasalar yapar. Hep kafasındaki şablonlara uymayan insanlar ve olayları hizaya getirmeye çalışır. Küçük dünyasında, ailesinde, masasında, mutfağında, işinde, arkadaşları arasında kontrolü kaybetme korkusuyla cebelleşir durur. Merkezcidir, tekçidir, renk körüdür, histeriktir. Tartışmayı bilmez. Tartışma deyince aklına kavga gelir. Bu insan er geç yenilgiyi iliklerine kadar yaşamak zorundadır. Tanrıyı oynamak bu bedeli gerektirir. Üstat Li Poh Yang (Lao Tse) binlerce yıl öncesinden bunlara hitab eder sanki: "Düzen kurmaya kalkmayın, düzen dönüşür uğursuzluğa."

Böylesi insancıkların dünyasında en masum çabalardan dahi "uğursuzlukların" türeyebileceğini unutmamak lazım. Burada yeniden vurgulamak gerekir ki, eğer yeni ve umut dolu bir yaşam bu gezegende yükselecekse, kendi içsel merkezinden yola çıkıp, inşasını da, devrimini de kendisinde başlatabilenlerin emekleri üzerinde yükselecektir.

Bütün bu uyarılar yine de ne istediğini bilme ve bunu benzer isteklere sahip başkalarıyla yaşama geçirme çabasına engel değildir. Çünkü çabamız varoluşun gerçek amaçlarına hizmet eden bilgeliğin ve sevgi alışverişinin kapılarını aralamak içindir. Çünkü çaba yoksa umut da yoktur.

AŞK

Aşk durumu, dumura uğramış, bastırılmış kavramlar, kurallar, formlar, yasalar ve geleneklerle cendereye alınmış insanın, hücresine özgürlükler âleminden, bazen bir yolunu bulup da sızan ışıktır. O ışık normal durum olarak sadece kölelik koşullarını

bilen kişiye, hazmedilebilmek için bir insan olarak görülür. Bu aynı zamanda her insanda var olan asil özün parıldamasıdır.

Bu durum ergenlik çağlarından itibaren zaman zaman aralanan bir kapıdır. Teknik olarak bu hal, ama sadece kapının girişine kadar aşkın odaklanma haline benzer. İkisinde de var olana değil de olması gerekene, ideale yoğunlaşılmıştır. Aşkta kontrol ve gerçek bilgi yoktur, sadece bunların umudu vardır. Bir yönüyle yanılsama olan odaklanma objesi, karşı cins fetişleştirilip kapının önünde kalınabilir. Genelde de böyle olur. Bir müddet sonra yanılsama etkisini hafifletir. Sonuçta görece sağlıklı birlikteliklerde dahi, ne olduğu anlaşılamaz, aşkın olmaktan çok bencil, bağımlı ve düşkün bir hal alır ilişkiler.

Oysa o kapıdan girilebilip ışık takip edilebilse durum nitelik değiştirecek bencil bir saplantının ötesinde, bilincin gerçek aşk düzeyi deneyimlenebilecek.

BİLİM

Bilgi önemli, temel bir güçtür. Bilgi edinme faaliyeti bütünsel insana giden yolda önemli bir faaliyettir. Bilginin arındırıcı ve yükseltici gücü vardır. İnsan kendisi, doğa ve toplum üzerinde çalışarak var oluşun yasaları, anlamı hakkında daha fazla farkındalık, kavrayış geliştirebilir. Bilgi teknik alanı besleyip yaşamı kolaylaştırıp güzelleştirebilir.

Ama nihayetinde bilgi kötüye de kullanılabilir. Bazı güçlerin elinde kötü amaçlara hizmet edip, insan gelişimini engelleyebilir. Bugün durum büyük oranda böyledir. Kâr endeksli egemenlik ilişkileri, bilgiyi bencil amaçları için, tüketimi arttırmak için kullanmaktadır. Aynı güçler, aynı amaçlarla bilgi yerine dezenformasyon da yayabilmektedirler.

Yeni yaşam anlayışı çerçevesinde bilgi edinme faaliyeti ge-

reğince yaygınlaştırılmalıdır. Bilimsel araştırma gruplarının projeler bazında çalışmaları yanında, bireysel çalışmalar da desteklenmelidir. Bugün egemen olduğu gibi, belirli bir bilim metodu mutlak bir otoriteyi temsil etmemeli, başta bilim yönteminin kendisi olmak üzere, hiçbirkonu tabu haline getirilmemelidir. Çok değişik araştırma metodları ayrı ayrı ya da beraber kullanılabilmelidir.

Bilim metodu yaygın anlayış olarak, yalıtılmış ortamlarda belli verilerin, olguların incelenmesi ve değerlendirilmesine dayanır. Gözlem ve deney esastır. Duyu organları ve teknik cihazlar aracılığıyla veri toplaması yapılır ve değerlendirmeler aynı alanda var olan birikimler üzerinde yükselir.

Bu yöntem bazen gerçek bilgilere götürse bile, esasında yetersizdir ve mutlaka bir tabu olmaktan çıkartılıp, ciddi eleştiriye ve yenilenmeye tabi tutulmalıdır. Esasında bilimsel faaliyetin içerisinde aktif bulunan, açık fikirli uzmanlar mevcut bilim yönteminin zaaflarının farkındadırlar. Özellikle insan duyularını da kapsayan zihinsel alanın nasıl yanılsamaya müsait olduğu ortadadır. Gene elle tutulup gözle görülemeyen, laboratuar ortamlarında ya da teknik cihazlarla henüz tespit edilemeyen olguların yok sayılması gibi kaba maddeci anlayışlar terk edilmelidir. Aslında bugünkü bilim o noktaya doğru zorlanmaktadır. Kozmik (karanlık) enerji gibi sadece matematiksel hesaplamalarla varlığına "inanılan" olgular bilim literatürüne girmeye başlamıştır.

Aslında insanlık tarihinde ve bugün dahi, gerçek buluş sahiplerine, yani birçok keşfi ve teknik- bilimsel olanağı, ilerlemeyi borçlu olduğumuz mucitlere, bilim kafalarına yakından kulak verirseniz, onların hiç de öyle dar kafalı, "bilimsel metod" fanatikleri olmadıklarını, tıpkı gerçek sanatçılar gibi; çalışmalarında, veri seçim ve algılamalarında "çılgın", "paradoksal", hislere,

estetik beğeniye v.s. çokça yer veren rüyalardan, hayallerden, çağrışımlardan ve "bilimsel olmayan" bir dünyadan beslendiklerini görebilirsiniz. Bunlardan bir kısmı bu yanlarını şu ya da bu ölçüde açıklamış, bazılarıysa akademik otoriteden, egemen yargılardan çekindikleri için, bazen de kendileri dahi kullandıkları karmaşık yönteme dair açık seçik ve savunulabilir bir bilinç sahibi olamadıkları için gizlemişlerdir. Bu konuda ilgilenenler bilim metodu tartışmalarına, biyografilere bakabilirler. İşte bu konuda öğrencisi Heisenberg'in kuantum fizik kuramına unutulmaz katkılar yapan Niels Bohr'la ilgili sözleri: "Bir ilişkiyi formel olarak ortaya çıkarmaktan ziyade, sezgisel olarak algılayabiliyordu." Buluşlardaki tesadüflerin rolü ise zaten çokça bilinen bir konudur. Pek çok buluş önce hayallerde devinmiş, sonra deneylerde sınanmış ve gerçekleşmişlerdir. Deney koşullarını düşünmek bile başlı başına bir hayal işi değil midir?

Şu anki teknik gelişmenin baş döndüren hızı, endüstri ülkelerine duyulan hayranlığın, kompleksin, öykünmenin ve de teslimiyetçi tutumun önemli bir sebebidir. Bu nedenle, bu hıza ve sebeplerine yakından göz atmaya ihtiyaç vardır. Herhangi bir konuya, disipline; teknik, sanat, spor v.b. gerçekten yoğunlaşmamış bir insanın, böylesi alanlarda özellikle de belirli bir eşik aşıldıktan sonra, nasıl da geometrik- niteliksel sıçramalar, ivmelenmeler yaşanacağını kavraması zordur. Bilinen diyalektik yasalarından birisi de zaten buna işaret eder. Fakat burada önemli olan böyle bir yasayı entelektüel olarak "bilmek" den ziyade, onu deneyimlemektir. Deneyimlemek bu bilgiyi başka bir boyuttan, duygusal olarak da besler, onun niteliğini gerçek bilgi düzeyine, yani bilinç düzeyine ulaştırır.

Bu vesileyle, bağlantılı başka bir konuyu, teknik gelişmenin sıçramalı yanını, onun adeta organik- sentetik bir bağlaşıklık içeren gelişim dinamiklerine ilişkin bir bilgiyi de ele almak gerekli görünüyor. Tıpkı organik yaşamın kendisine alanlar aç-

mak için sürekli çabalaması, bunun için her fırsatı kullanması gibi, teknik alanda atılan her tohum da, buna benzer organik-dinamik bir süreç başlatır. Hele bu sürece bir de bilinçli yoğunlaşma ve çaba eklendiğinde kanallaşma tamamlanır. Bu kanal bir mıknatıs örneği, manyetizmasıyla işine yarayacak bilgi, malzeme ve birikimleri kendine çeker ve kullanır. İvmelenme akıl almaz boyutlara ulaşır, bereket ve görkem saçar. Mekânsal ve zamansal boşluklar neredeyse kendiliğinden dolar. Bu gelişmelerin hızı, bu kanallaşma içerisinde yer alan kişilere dahi bir ölçüde yabancılaşır, gizemlileşir. Madalyonun öte yüzünden, bu yabancılaşmanın olağan zihin tarafından deşifre edilmesi zordur. İşte böylesi karmaşık bir zemin üzerinde, egemen endüstri toplumları, bütün olumlu gelişmelerin kendileri tarafından yaratıldığı yalanına herkesi, hatta kendilerini dahi inandırırlar.

Bu konuya tek tek yalanların deşifrasyonu, gerçek insanlık tarihinin yeniden ele alınması biçiminde çalışılmalıdır.

Şu anda yaygın olan bilim metodunun yetersizliğine bir örnek olarak tıp alanındaki etken madde örneğine bir bakalım. Örneğin geleneksel olarak kullanılan bir karışım bir hastalığa iyi gelmekte ya da genel sağlığı desteklemektedir. Uzman, karışımı inceler, laboratuar ortamında bileşenlerini, etken maddesini, iyileştirme mekanizmasını anlamaya çalışır. İşin içinden çıkamaz, çünkü o hep kendi seçtiği yalıtılmış verileri gözlemlemeye alışmıştır. Burada neden sonuç ilişkileri bileşenlerin zenginliğinden ve etkileşimlerinden ötürü komplikedir ve ele avuca gelmez. Açıkçası etken madde diye yalıtılmış bir madde de yoktur. Buradaki uzman kendi çıkmazını itiraf edip, yönteminin yetersizliğini sorgulayacağına, karışımı ve dolayısıyla aslında geçerli bir tedavi yöntemini, sırf kendisi onu anlayamadığı, tanımlayamadığı ve kategorize edip etiketleyemediği için "bilimsel değil" diye ilan eder.

Şimdi burada ne olmuştur. Evet, gerçekten de uzman haklıdır. Onun standartları açısından bu karışım bilimsel değildir ve dolayısıyla ilaç da değildir. Olgu, uzmanımıza kurban olmuştur. Artık hastalar da bilimsel, patenttenmiş ve kâr getiren kutulara yöneleceklerdir. Neticede uzmandan daha iyi kim bilebilir ki?

İnsanın doğadan ve insani doğasını kendi gelişimi doğrultusunda oluşturma ediminden uzaklaşarak yabancılaşmasının sonuçlarından birisidir böylesi açmazlar. Doğa ile bağlantılı insan, örneğin 'Ben bu kuşun nasıl uçtuğunu bilmiyorum, öyleyse onun uçuşu geçersizdir. Kabul etmiyorum.' diye bir mantıksızlık içerisine girmez. Ama bilim adına bu yadırganmadan yapılır. Aslında bu gündelik 'bilimsel' bir tavırdır.

Bu tavır üzerine biraz düşünürsek, aslında gelişkin bir cihazın çalışma prensiplerini anlayamayan bir kişinin, onu kabul etmemesiyle aynı nitelikte bir tavırdır. Biraz hayal gücümüzü kullanırsak, örneğin böyle bir uzmanın tutarlı tavrının devamı, diyelim ki, bizden teknik olarak gelişkin bir uygarlığın, uzmanımızın anlayamadığı, çözemediği uygulama ve cihazlarına yaklaşımı bilimsel değil diye reddetmek olmalıdır. Aslında durum tam da bu kadar zavallıcadır.

Bilim hayat karşısında böyle aciz bir konuma düşürülmemelidir. Böylesine bir dar görüşlülük ve kirlenmeyi bilimsellik diye nitelemek ve onu da bir silah olarak, olduk olmadık yerde bir kılıç gibi kullanmak tehlikelidir. Bilimsellik ya da bilimsel olmamak, böyle hakaret ve baskı unsuru olarak zavallıca gündeme gelmemelidir. Nihayetinde bilimsel faaliyet de bilgi de birer araçtırlar ve doğru kullanıldıkları ölçüde faydalıdırlar. Bilimsellik adı altında bir fetişleşmeye yol açılmamalıdır.

Kanımca bilgiye ulaşmanın tek değil, pek çok yolu vardır. Bu alanlarda biri diğerine ne kadar absürt ve yanlış görünürse

görünsün, paralel olarak ve birbirilerini aşağılamadan çalışabilmelidirler. Zenginlik ve çeşitlilik bu alanda da olmalıdır. Hiç kimse kendi anlayış ve kavrayış sınırlarını, tek ve geçerli sınır ilan edemez.

Kâr eksenli manipülasyonların ve otoriter anlayışların terk edilmesi, dar görüşlülüğün, fanatizmin ve yetersizliklerin aşılmasına yardım edecek ve şu an hayal bile edemeyeceğimiz gelişmelere ve bilgilere ulaşılacaktır.

Her şeyden önce bilim, insanın kendisini daha iyi tanımasına hizmet etmelidir. Gerisi kendiliğinden gelecektir.

TARİH ve MİTOLOJİ

Tarihe ve mitlere tapınım düzeyine varan bir ilgi, bu alanları insanı anlamanın bir aracı olarak gören bakıştan temelden farklıdır. Şoven kültürün tarih ve mit tapınımına, köken aidiyetlerinin abartılmasına ihtiyacı vardır. Oysa özne ve nesneleriyle bir bütün olarak tarihin bugünden ve gelecekten tek farkı, onun artık nesnel anlamda değiştirilemez olmasıdır. Tabii ki bu onun çarpıtılamayacağı, politize edilemeyeceği anlamına gelmez. Hatta onun algılanmasının her zaman belli oranlarda öznellik taşımasından ötürü, ben tarihi, efsane kültürünün bir parçası olarak görme eğilimindeyim.

Mitolojik öğeler kolektif bilinçdışı- altının ürünleri olarak toplumsal psikanaliz çalışmalarında değerli veriler sunabilirler. Hatta gerçek bir derinliğe ulaşması hedeflenen toplumsal yüzleşmenin tarihin yanında bunu da kapsaması durumunda, böylesi bir sürecin dolayımsız ürünü olabilecek toplumsal sağaltıma ulaşılmasının daha kolay olabileceği kanısındayım.

Tarih ve mitolojiye yaklaşırken "hikâyelerdinlemenin ötesinde bir amaç olacaksa, bu da tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi

temel amaçlarla bağlantısı içerisinde ele alınmalıdır. Kendisine müdahale etmek amacıyla, insanın kendisini tanıma çabasının yanında, bu temel kriterler değişmemelidir. Tarihi ve mitolojik kişi, olgu ve olayların kutsallaştırılmaları, fetiş ve tapınma objelerine dönüştürülmeleri sakıncalıdır. Bu alanlarda elbette, sahiplenilebilecek değerler de vardır. Ancak bunlar özenle seçilmelidirler. Aristokrasinin ve hegomonizmin simgelerinin insanların beyinlerini daha çocuk yaşta ele geçirmelerine seyirci kalınmamalıdır.

TANRI ve DİN

İster her şeye kudretli bir yaratıcı, isterse varoluşun kendisinden tezahür ettiğine inanılan bir ana kaynak olarak algılansın, tanrı inancının çoğunlukla zararlı bir yanı yoktur. Tersine doğal koşullarında bu inancın mütevazı ve dengeli bir kişiliği destekleyebileceği kanısındayım.

İster içsel, isterse dışsal olarak ölümsüz, ebedi, sonsuz varlıklara ve alemlere inanmak korkusuzluk ve güç kaynağı olabilir. Kozmik bir varoluşun tesadüfü olmayan bir parçası olduğuna inanmak da öyledir.

Varlığın geçiciliği ve ölüm düşüncesinin verdiği acıyla baş edebilme çabasına yakından bağlı olan dini arayışları kimse öyle hafife alarak küçümsememelidir.

Dinsel yorumlar esasta aynı olguları farklı biçimlerde sunan anlatımlardır. Bütün dinlerin temel mesajları, üstteki örtüler kaldırıldığında benzerdir. Bazen değişik bilinç düzeyleri için basitleştirilmiş, bazen de bozulmuş ve başkalaştırılmışlardır. Ve bunlar esasında ahlak kuralları ve ruhsal gelişim yollarıdırlar.

Manevi alanı, maddi bir otoriteyle, devletle, liderle ikame etmeye çalışmak tehlikelidir. Sonuçlar insan doğasının dejene-

rasyonu ve baskı rejimleridir.

Ancak siyasal düzeylerde organize olmuş kurumlar olarak dinsel yapılanmalar yozlaşmış, fanatikleşmiş ve insanlık tarihinde sıklıkla olumsuz ve baskıcı roller oynamış, diktatörlük rejimlerine ve bitip tükenmek bilmez savaşlara ve yıkımlara neden olmuşlardır.

Gene özgür iradeyi, bireyselliği yok eden dinsel yaklaşımlar yanlıştır ve amaçlarının tersine ruhsal gelişmeyi de engellerler. Özgür iradesini kullanamayan insan, sonsuzluğu, ruhsal âlemleri, kendisini, dolayısıyla da dinin varlık temellerini kavrayamaz, sorumluluk da geliştiremez. Dinin insani bir ihtiyaç olduğu kabul edilse bile, her insanın bu ihtiyacının aynı biçimde olduğu varsayılmamalı, her şeyden önce pek çok konuda olduğu gibi bilinç düzeyi faktörünün burada da belirleyici olduğu kabul edilmelidir. Tasavvufi yaklaşım bu anlayışı içerir.

Bireyin kendi içsel yaşamını aşan, irrasyonel dinsel dayatmalar da kabullenilemez. Tapınmayı, ritüelleri, biçimi temel alan dinsel örgütlenmeler dinin asıl varlık nedenini ihmal ederler. Bu neden- amaç, "bütünsel insan"ın dini literatürdeki tam karşılığı, yani "insan-ı kâmil" dir. İnsan -ı kâmil'e korku yoluyla asla varılamaz.

Enerji bilimi de bize aynı şeyi öğretir. Korku ve endişe enerjiyi yakar, insanı kendi özünden, tanrısallıktan ve de tanrıdan uzaklaştırır. Böyle insanların tanrıya bağlılıkları bir krala, bir yöneticiye bağlılık gibidir. Cehalet, korku, hesap– kitap vardır, bilinç ve sevgiden çok. Sormak gerekir. Her şeye muktedir olan tanrının kölelere ihtiyacı olabilir mi? O'nun olsa olsa anlaşılmaya ihtiyacı vardır.

Dini öne sürerek güç ve mevkii elde etmeye çalışanların herhangi bir siyasetçiden farkları yoktur. Gene şunu belirt-

mek gerekir ki, herhangi bir dine bağlı olmak, direkt olarak hiç kimseyi vicdan sahibi, iyi ve olumlu birisi yapmaz. Gene tanrı inancı olmayan birisi pekâlâ temiz bir kalp ve iyi niyetler taşıyabilir, iyi işler yapabilir.

İnsanlar bu tür inançlarına göre sınıflandırıp onlara ayrıcalıklar tanınmamalı ya da küçümsenmemelidir.

Din konusunda önemli bir sorun da, esasında birer araç ve metod olan ritüellerin, tekniklerin geri bilinçlerce kutsal algılanmaları ve bu tür formel konular yüzünden, özden uzak biçimsel konuların fanatikçe ötekileştirme ve saldırganlık konusu yapılmalarıdır. (Burada bütün doğayı ve varoluşu kutsal gören kültürleri hariç tutmak gerekir.) Örnek olarak orucu ele alalım. Oruç çok yaygınca kullanılan kadim bir arınma ve içe dönme aracı- tekniğidir. Tefekkür, ibadet, sağlık gibi amaçlarla kullanılır. Bu tekniğin kendisi bir araçtır ve kutsal değildir. Dua, namaz, meditasyon ve diğer benzeri araçlar da öyledir. Kişinin din ve Tanrı anlayışına göre, amaçlar; varlığına inanılan ve ulaşılmaya çalışılan ruhsallık, "ruh" ve "ana ruh" olarak kabul edilen Tanrı kutsal olabilir, ancak bu amaçlara gitmek için kullanılan araçlar kutsal değildirler ve ihtiyaçlara göre çeşitlilikler göstermeleri de oldukça doğaldır.

Din konusunda eklenebilecek bir nokta da, var olan hiyerarşik tutumlardır. İnanca dayalı ve "kanıtlanamayan" sistemlerin birbirlerine hiyerarşik üstünlükleri olmamalıdır. Kitabi, semavi v.b. sıfatlar, büyük dinler, batıl inançlar gibi sınıflandırmalar kanımca bu hiyerarşik yaklaşımların ürünü baskı araçlarıdır. Hatta eğer illa da bir hiyerarşi gerekiyorsa doğaya saygıyı temel alan, onun bir parçası olarak bütün varlığı kutsayan ve bu şekilde de yapıcı bir işlev gören doğa dinleri en yukarılarda olmayı hak ediyorlar sanırım.

Evrimden söz etmek ya da evrimi tespit etmek, bütün bir var

oluşu, evrimi ve düzenekleri tabiatın organize ettiğini söylemek, doğaya tanrısallık atfetmek değil midir? Bence öyledir. Ve en az öteki Tanrı tahayyülleri kadar mantıklı ya da mantıksızdır.

Dini konularda sınırlayıcılık başkalarına dayatan yaklaşımlara karşı olmalıdır. Aynı şekilde kapalı ya da açık gruplarda belli şeflerin manevi otorite kurarak birey iradelerini ele geçirmelerine, bu şekilde kişileri yönlendirmelerine, maddi ve manevi istismara uğratılmalarına da ortam yaratmamak gerekir. Çünkü güdümlerken kurtulmuş özgür birey temel amaçlardandır.

ÖZENTİ ve AŞAĞILIK KOMPLEKSİ

Temel yanılsamalardan birisi toplumsal gelişim ve ilerleme üzerinedir. Popüler değerlerin etkisi, dünyanın ve insanın tarihinin bilinçli çarpıtılması üzerine kurulu bu yanılsama, toplumları birer ilerlemişlik hiyerarşisine tabi tutar.

Onlara göre insanlık tarihi, bir yerden başlamış, belli aşamaları geçmiş ve belli bir yöne doğru evrilmektedir. Bu gelişmişliğin şimdiki en üst düzeyi olarak da dünyaya egemen olan kapitalist- endüstriyel sistem sunulmaktadır. Elbette bu mantığın tutarlı devamı olarak, üretim ve sermaye yoğunlaşmasının, sanayileşmenin daha erken başladığı toplumlar, bu hiyerarşide kendilerini tepelere oturtmuş ve diğerlerine de bunu kabullenmek kalmıştır. Nasıl olsa kendilerini de onlarınki gibi bir gelecek beklemektedir ve tabii ki onlar daha erken geliştikleri için, her şeyi daha iyi bilirler ve genel olarak da daha üstündürler.

Bazı insanlar aynı zamanda kapitalist ve teknik ilerlemenin, iç dinamikleriyle, kendiliğinden komünal ve cennetimsi bir aşamaya, zorunlu olarak evrileceğine safça inanabilmektedirler.

Peki, bu varsayımlar doğru mudur? "Homo ekonomicus" diye adlandırabileceğimiz bir tür buna inansa da, bu anlayış kesin olarak yanlıştır. Gelişkin, bütünsel insana ve topluma geçiş, ekonomik ve teknolojik yoğunlaşmalara endeksli basamaklı bir yolun sonu değildir. Bu geçiş bir boyut değiştirmedir. İki farklı boyutu birbirinden ayıran kâğıttan bir duvarın arka yüzüne geçmeye benzer. Tabii ki öncelikle o arka yüzün farkında olmak gerekir. Aksi takdirde sonsuza dek o duvarın önünde koşulur, gelişiliyormuş yanılsamasına kapılınır, ama aslında hep aynı boyutta kalınır. Hatta gerçek bir farkındalık olmadığı için ruhsal olarak gittikçe zavallılaşılır. Boyut değiştirmek zamanla ve tarihle ilgili değil, farkındalık, bilgi ve doğru yöndeki çabayla ilgilidir. Bireysel olarak herhangi bir zamanda kâğıttan duvarı delip öteki boyuta geçmek mümkündür. Toplumsal olarak ise, bireylerin gelişmişlik düzeylerinin bir ortalaması genel durumu belirler. Ama bu durum ne kadar çok dışsal değerin ortaya çıktığı ile ilgili değildir.

Bu yanılgı ve dezenformasyonların etkisiyle, çağdaş toplum diye pazarlanan vahşet, özenilen, ulaşılmaya çalışılan bir amaca dönüşür. Kışkırtılmış, doğasından uzaklaştırılmış ve gerçek potansiyellerini kullanamayan insan, bu zavallı halini unutarak hırsa kapılmış ve bir türlü doyurulamayan isteklerinin peşinde koşarak zaten yıkıcı bir hale gelmiştir. Buna bir de böylesine bir hiyerarşik önkabullenme ve bunu takip eden aşağılık kompleksi eklenince, böylesi bir insan "cin çarpmış" gibi olur.

Bu insanlar gerçekten de tehlikelidir. Yeteneklerin ve isteklerin uyumsuzluğu genelde sorunsaldır. Aşağılık kompleksi ve hırs birlikte insanı iflah olmaz, fanatik bir canavara dönüştürür. Hayat onlar için yalnızca bir kıyaslama ve yarış alanıdır. Irkçılığa, şovenizme, fanatizme eğilimlidirler. Madalyonun öteki yüzünden, aynı temelde üstünlük iddiasında olanların

özellikleridir bunlar aynı zamanda. Saldırgan ve panik halindedirler. Doğal olamazlar ve hep dışarıya göre yaşarlar. Tahakkümcüdürler. Hiyerarşik düşünce kalıplarını her yere, her şeye ve herkese uygulamaya çalışırlar. Kendilerini yamayacakları imtiyazlı çevreler ararlar. Yukarıya karşı itaatkâr ve dalkavuk, aşağıya karşı ise zalimdirler. Sadakatleri güvenilmezdir. Fırsatını buldukları anda ihanet ederler.

Bu yanılsamaların toplumsal izdüşümleri her yerde görülebilir. Kıtalar, bölgeler, ülkeler, şehirler, kasabalar, köyler, mahalleler, sokaklar belli bir "merkeze" ya da standarda uzaklıkları ya da uygunlukları ölçüsünde birbirilerini aşağılar veya överler.

Sorunun çözümü kolay değildir ve adeta bir "cin çıkartma" işlemi gibi sancılı olabilir. Bu konuda özgüveni geliştirecek, değersizlik duygusunu aşmaya yardımcı olacak bilgi ve teknikler, ayrıca gerçek sevgi deneyimleri yardımcı olabilir.

AVRUPA MERKEZCİLİK

Dünya tarihinde çeşitli dönemlerde değişen politik merkezler olmuştur ve bu durum bilindiği gibi ekonomik ve askeri etkinliklere endeksli ve yelpazesine genellikle kültürel hegemonyayı da alan bir seyir izlemiştir.

Son birkaç yüzyılın böylesi anlamdaki gelişmesi ise, Germen, Slav, Latin (Güney Amerika değil) ülkelerinin ve bunların uzantılarının dışarıya da empoze edilmiş ırkçı kültürlerinin yarattığı tahribattır. Bunların açık iddiası, aklı ve kültürü kendilerinin temsil ettikleri, ancak onları taklit ve itaat yoluyla dünyanın geri kalanının ilerleyebileceğidir. Bu güçler bu konuda, standartlarını benimsetme konusunda hayli yol almışlardır. Burada yanlış anlaşılmaya engel olmak için belirtmeliyim. Sorun Avrupa kökenli her şeyi reddetmekle yahut diğer kültürleri yüceltmekle çözümlenemez. Hatta denilebilir ki, bu türden,

fakat daha bölgesel kalan başkaca hegemonik merkezler de olagelmiştir ve bugün de vardır. Adil, amaca yönelik seçici ve mantıklı olmak, bu ırkçı dayatmaların karşısında tepkisellikle davranmadan ve büyük bir titizlikle gezegenin her köşesinden ve her kültürden olumlu insani değerleri sahiplenmek gerekir. Yani amaç Avrupa karşıtlığı değil ama Avrupa merkezci kafa yapısının sakatlıklarını ortaya koymaktır. Kanımca bu gerçekten demokrat olan herhangi bir Avrupalının da eleştirmesi gereken bir kafa yapısıdır. Bu bakış açısı üniversitelerin "Orientalistik" kürsülerine ithafen "Orientalizm" olarak da bilinmektedir.

Biliyoruz ki bugün birçok Avrupa dışı ülkeye de, dünya politikalarına da "Avrupa Kafası" yön veriyor. Aktörlerin çekik gözlü ya da kara derili olmaları bir şeyi değiştirmiyor. Belirtmeliyim ki bu konuda ırkçı tahribatın "mağdur"un cephesinden kaynaklanan öykünme, özenti ve aşağılık kompleksi versiyonu, failin direkt ırkçı saldırganlığından daha da tehlikelidir.

Denilebilir ki, Avrupa merkezci hezeyanın objektif olarak sömürge aydınlarında yaptığı en büyük tahribat, bu aydınların kendi halklarının tarihlerinin sömürgecilerle karşılaşmadan önceki dönemlerde de sömürgeci toplumların kendi içlerinde yaşadıkları tarihle benzer olduğuna inanmaları olmuştur. Bu konuda gene Franz Fanon'un Yeryüzünün Lanetlileri kitabından iki alıntı yapalım.

"Sömürgecilerin sömürge ülkenin bugüne ve geleceğine kendi yasasını dayatmakla yetinmediğini belki de yeterince gösteremedik. Sömürgecilik sömürge halkını ağına düşürmekle, ya da sömürge halkın beyninden her tür biçim ve özü boşaltmakla tatmin olmaz. Bir tür sapkın mantıkla sömürge halkın geçmişine yönelir, bu geçmişi bozar, biçimsizleştirir ve yok eder. Sömürgecilik öncesi tarihin değersizleştirilmesi girişimi bugün diyalektik bir önem taşır."

"Sömürge burjuvazisi narsistik diyaloguyla, akademisyenleri aracılığıyla sömürge halkının kafasına, insanların bunca hatansa karşın olmazsa olmaz değerlerin –yani batının değerleri– ölümsüz olduğunu sokmuştur. Sömürge aydını bu düşüncelerin ikna gücünü kabul etmiştir ve beyninin derinliklerinde Yunan- Roma idealini savunmaya hazır uyanık bir bekçi bulabilirsiniz. Oysa kurtuluş mücadelesi sırasında, sömürge aydınının halkıyla ilişkiye geçtiği anda bu yapay bekçi tuzla buz olur. Bütün o Akdeniz değerleri, bireyin, aydınlanmanın, insanın, güzelliğin zaferi, cansız ve renksiz biblolara dönüşür. Bütün bu söylemler bir ölü sözcükler yığını gibi gözükür. Ruhu soylulaştıracağı düşünülen bütün değerlerin bir işe yaramaz olduğu ortaya çıkar. Çünkü halkın içinde bulunduğu somut çatışmayla hiçbir ilgileri yoktur."

Bir de yerleşik coğrafya terimleriyle sorunsalın ne kadar derinlerde kök saldığına bir göz atalım: Doğu ve batı, tıpkı güney ve kuzey gibi göksel hareketlere ve konumunuza bağlı, göreli kavramlardır. Yani yeryüzünün neresinde bulunduğunuza bağlı olarak doğunuz, batınız vesaire değişir. Öyleyse neden bazı ülkeler "uzak doğu", bazıları "yakın doğu," yahut "orta doğu"dur? Çok açıktır ki bunlar Avrupa'ya göre kavramlardır. Aslında bu terimlerin Avrupa yazınında yer alması doğaldır. Ama bir Asya ülkesi insanının, kendi ülkesi için "orta doğu," "uzak doğu" gibi kavramları kullanması herhalde normal değildir. Burada tipik bir efendinin kafasıyla düşünme durumu vardır. Bu kadar basit bir konuyu açıklamada defalarca büyük güçlükler çekmişimdir. Neden? Çünkü hegemonya işte bu kadar basit kavramlarla içselleştirilmiştir. Avrupa için Japonya "uzak doğu" iken, örneğin Japonya için Avrupa doğal olarak "uzak doğu ya da batı" olmalıdır. Ama bunlar "doğal" kılıflar giydirilmiş, hegemonik erekli, hiç de masum olmayan kavram-

lardır. Kendi ülkesinden bu tür terimlerle, isimlerle söz eden her Asyalı, bu terimlerle birlikte sözsüz bir şekilde, "dünyanın merkezi Avrupa'dır" demektedir. Ve bir bilen var mıdır acaba, "orta batı," "uzak güney," "yakın kuzey" nereleridir? Bu şekilde adlandırılan değişmez ülkeler, bölgeler var mıdır acaba? Önerim ne kadar yerleştirilmiş ve kanıksanmış olurlarsa olsunlar bu tür kavramların bilinçli bir şekilde kullanılmamasıdır. Bunların yerine doğal isimler zaten vardır. Belki de çok genel ayırımları vurgulamak için belli konjektürlerde "doğu", "batı", "kuzey" , "güney" kullanılabilir. Ama daha fazlası değil. Burada bir alternatif getirememekle beraber bir çarpıklığa daha işaret etmek gerekiyor. Belli bir tarihin sıfır noktasının alındığı bir takvimde bu sıfır noktasının din ve milliyetlere eşit uzaklıkta olmasında fayda var diye düşünüyorum.

Soğuk, mekanik ve yalnız kuzey Avrupalı standartları arasında bu özelliklerini de dayatıyor. Bu kültüre mülkiyet, sahip olma ve ele geçirme gibi özellikler ve buna bağlı ruhsal- duygusal şekillenmeler ve yalnızlık hâkimdir. Böylesi toplumlarda yalnızlığın aşılması, ancak "büyük davalar," fetiş objeleri, resmi kurumlar, yahut cinsel güdüler peşinde olabilmektedir. Bu insan normal koşullarda, normal bir insan olarak, yani ele geçirilecek, gasp edilecek, tapınılacak bir şeyler yokken, diğer insanlarla paylaşımı yaşamakta güçlükler içerisindedir.

Gerçek anlamda dostluğu, dostu özlemeyen, aramayan birisinin adalete, özgürlüğe, erdeme özlem duyabileceğine pek aklım yatmaz. İşte bu yüzdendir ki, gerçek ve temel bir ihtiyaç olduğu halde, insanların giderek yalnızlaştırılmaları, hem de giderek daha da tek tipleştirilip, standart birer sürü üyeleri haline getirilerek yalnızlaştırılmaları, bu hasta sistemin rasyonelleri arasındadır. Elbette böylesi bir insan sakattır. Direniş gösteremez ve yeniyi yaratmaya ehil değildir. Velhasıl örnek bir vatandaştır.

Dikkat çekici olan bir nokta da, görece farkındalık sahibi pek çok insanın dahi, "hayatın gerekleri" gibi bir gerekçeyle gösterdikleri teslimiyetçi tutumdur. Belki de hayattan (bence sürüden) kopma kaygısıyla bunlar her an gündemi takip ederler, tv., compüter var diye vakitleri yoktur, gelenekler ve verili olan ya da bürokrasinin gereği dostlukların gereklerinin önüne geçer. Bunlar sado- mazoşist bir ilişkiyle bağlı oldukları hayatın ancak nesnesi olabilirler ve kölelik gönüllüleridirler.

Bu arada belirtelim ki, gezegende hangi ülkeyi ve kültürü mercek altına alırsak alalım devasa problemler gösteren yapılar ortaya çıkacaktır. Yani hastalık gezegen ölçeğindedir. Bir merkezi takip etmenin ötesinde, aşkın bir yeninin yaratılması ihtiyacı tam da bu yüzdendir. Yaşanan kriz genel olarak insanın krizidir. Dünyanın merkezinin Avrupa olmadığı kavrandığında, taşlar yerli yerine oturacak ve aslında bütün problemlerin merkezinin de Avrupa olmadığı daha net anlaşılacaktır.

Geçerken belirtmeliyim ki, bu İngiliz, Fransız, Alman muhabbeti de artık bıkkınlık yarattı. Bu ülkelerin dilleri, kültürleri, tarihleri ekseninde, genelde de diğer ülke insanlarının yürüttükleri tartışmalar, çekişmeler alerji yapıyor, artık bu sınırları, aşmanın, ufku genişletmenin en azından gerçek anlamda enterkültürel bir zemine ulaşmanın zamanı gelmedi mi? Biz bu çalışmada gücümüz ölçüsünde bunu deniyoruz.

BİR İŞKENCE METODU OLARAK TÖREN, TOPLANTI ve NUTUK

Sloganlar, üniformalar, fetiş semboller, baskı maksatlı alıntılar, ant içmeler, esas duruşta beklemeler ve bekletmeler, hizaya gelmeler, hizaya sokmalar, resmigeçitler, bandolar, bu tür uygulamalar baskı ve kişiliksizleştirme metodlarıdır. Düşük bilinç düzeylerini daha da bastırmayı ve gelişmeyi engelleme-

yi ve yönlendirmeyi hedeflerler. Bu ortamlarda korku, gurur, şaşkınlık, ezme, ezilme, güven güvensizlik, tanrısallaştırma, linç, her şey iç içedir. Bütün kişisel eksiklikler ve kompleksler önemini yitirir. Gerçekte ezilen, dağıtılan birey, kendisini önemli hisseder.

Böyle ortamlarda sürükleyici, karşı konulması zor, otoriter bir enerjetik alan vardır. En küçük aykırılık, ihanet suçlaması tecrit, aforoz ve linç sebebi olabilir.

Ama bu faşizan ortamların ötesinde de, iyi niyetle yapılsa bile, yanlış yöntemlerle tam bir işkence halini alan, bitip tükenmek bilmeyen toplantılar vardır.

Zaman ve şimdi değerlidir. Toplantılar amaçlı, metodik ve kısa olmalıdır. Kimseye zorla nutuk çekmemek gerekir. Egoların tatmin edildiği mantıksız tartışmalardan da uzak durmak gerekir. Kimsenin bağlılığını da, suskunca ve itiraz etmeksizin dinlemesiyle ölçmemelidir.

İnsanın sadece dinleyerek, dikte hatta diyalog yöntemiyle gelişeceğini ya da değişeceğini ummak ham hayaldir. Konuşma terapisinin başarısızlığının sebebi de buradadır. (psikoterapideki başarının koşulu bireyin kendi içerisinde anlatıcı ve dinleyici- gözleyici benlik bütünlüğüne sahip olabilmesi ve bu şekilde sürekli bir saldırı –savunma konumundan çıkmasıdır.)

SLOGANLAR

Sloganların çoğu düşünceyi iğdiş eden, felsefi estetik varoluşu hiçe sayan, kaba ve saldırgan frekanslar taşırlar. Kolektif işlenen suçlara enerjetik zeminler hazırlarlar. Düşünsel yetersizliğin, bilinç darlığının göstergeleridirler. "Yaşasın" yahut da "kahrolsun" diye başlamaları fark etmez. Bu tarzdaki sloganların politize edilmiş küfürler ya da dualardan farkları yoktur.

Fetiş kültürünün simgeler, bayraklar, lider resimleri- heykelleri gibi malzemelerinin yer aldığı mutfağın vazgeçilmez malzemeleridirler. Bütünsel ve estetik varoluşa yönelmiş birey, grup ve toplumların kendilerini böylesi histerik frekanslardan korumaları gerekir.

Bir de daha olumlu ya da en azından daha zararsız içerikli sloganlar var. Dayanışmadan, barıştan, kardeşlikten söz ederler. Ama buradaki sorun şu ki, hecelenerek ve belli bir frekansla haykırılan, atılan(bir ok gibi) bu sloganlar da içeriklerinden bağımsız olarak belli bir ajitasyon kültürünün parçasıdırlar. Belli toplumsal hareketlerde bir iletişim işlevi görebilirler. Ama bu konularda ve yine slogansal özellikler gösterdikleri için marşlarda da sakıncalar büyüktür. Dayatıcı, çığırtkan üsluplar bireyselliği bastırırlar. Ben özgünlük ve ifade yetersizliklerini, slogansal bir dilin, hatta bazen direkt sloganların kirli dumanları arasında gizlemeye çalışan çok kişi ve grup tanıdım.

Bu arada geçerken vurgulayalım, örneğin; "'yaşasın proletarya diktatörlüğü' sloganı altında aslında basbayağı diktatörlük ve 'yaşasın halk savaşı' sloganı ile de, aslında basbayağı savaş yüceltilmektedir." (Seyfi Cengiz) Zorunlu olarak başvurulduğu iddia edilen araçların sloganlarla yüceltilmesi nasıl yorumlanır. Yine "yaşasın başkan(Kral) X" denildiğinde cümlenin sonuna gelecek kişi isminden öte, başkanlık kurumunun yüceltilmesi söz konusudur. Bütün bunlar iktidarın ve silahın enerjisine kapılmış dağınık zihnin ve kararmış bilincin ürünleri değil de nedir?

Bu konularda değişik kültürlerden öğrenilecek şeyler olabilir. Protestonun daha neşeli biçimleri, şarkılar, danslar vb. Aynı zamanda amaçlarla da daha uyumlu ifade biçimleri üzerine kafa yormak gerekir.

LİDERLİK

Liderlik eğer gerekiyorsa, her düzeyde kollektivize edilmeye çalışılmalı ve şeflik sisteminden özellikle ve itinayla uzak durulmalı, işlevini yerine getirdiğinde ise derhal feshedilmeli ve olacaksa eğer bütün yetkiler öz ve dolaysız organlara devredilmelidir. Hiçbirdüzeyde başkan, önder benzeri sıfatlar taşıyan bireyler bulunmamalıdır.

Bir kişinin imtiyazlı olması demek, onun imtiyazından beslenen ve yemlenen bir güruhun ve dalkavuklar sürüsünün olması demektir. Böyle bir gelişme, çocuğun doğuştan özgürlük engelli olması, kölenin efendileşmesi, yeni kölelere hükmetmesi ve daha baştan çöküşe götüren tuzağa düşülmesi demektir. Hiç kimsenin abartılı fotoğraflar, büstler, ve unvanlarla insanlar üzerinde mental terör uygulamasına müsaade etmemek gerekir.

Tabii burada bir vurgu yapmak gerekir. Elbette bazı kişiler şu veya bu biçimde ön plana çıkacaklardır. Sorun tapınma ve fetişleştirmeyle ilgilidir. İnsanın sevgiyle onurlandırılmasında, takdir edilmesinde ve olumlu yönde yüceltilmesinde bir sorun yoktur.

Toplulukları ajite etmek, mobilize etmek ve kullanmak için sembol düzeyinde insanların öne çıkartılması da tehlikelidir. Bu tür hareketler hiçbir gerçek ilerlemeye yol açmazlar ve bizim amacımız da kimseyi kullanmak değildir. Ancak ne için hareket ettiğini ve istediğini gerçekten bilen insanlardan oluşan bir hareket ve toplum özgürlüklere yol açabilir. Böylesi insanlardan oluşan bir toplumun da şeflere kesinlikle ihtiyacı yoktur. Efendi değiştirmek için hiçbir zahmete girmeye ve insanları da zahmete sokmaya değmez.

3. BÖLÜM

BİR ALTERNATİF TASLAĞI

BİR ALTERNATİF TASLAĞI

Otoriter toplumun ve geleneklerin koruyucuları sana iğrenç bir oyunda bir rol biçerler. Eğer lütfedip de açıklama gereği duyarlarsa, bunun ilahi buyruklar, ekonomik gereklilikler, bilimsel zorunluluklar, doğal oluşumlar vs. olduğunu buyururlar. Senden de rolünü canla başla oynamanı beklerler. Bazen gururunu okşamak için sana sorumluluk, inisiyatif bile verirler. Oyunu geliştirmeni, işe yaramanı, senaryoyu esastan bozmadan repliklerini kendinin yazmanı da beklerler. Çünkü bu oyunun asıl sahipleri senin kendi katkını yaptığın, emeğini verdiğin bu oyunu daha bir içselleştireceğini ve sahipleneceğini iyi bilirler. Muhtemel oyunbozanlara karşı sahnenin güvenliği için tehditler savurur, tedbirler alırlar... İşte bu kitap eğer istersen sana bu rolü reddedebileceğini, oyunu bozabileceğini, kendi oyununu tasarlayabileceğini ve benzerlerinle beraber yeni, neşeli bir varoluşu tasarlayabileceğini bir kez daha hatırlatmak istiyor. İşte benimkisi:

KOMÜN BİLGELİĞİ

"Övünmeyiz aslımızla
Sevişiriz dostumuzla
Uğraşırız nefsimizle
Kimse ile davamız yok
Melüli'yim sözümüz bir
Dostumuzla özümüz bir
Yer içeriz nazımız bir
Sen ben diye kavgamız yok"

Melüli

"Gerçek ilerleme çelişkilerin aşılıp toplumun başat ilkesi işbirliği olduğunda gerçekleşir." (Pyotr Kropotkin, Ekmeğin fethi)

İşte komün düşüncesinin özünü ve temel kıstasını oluşturan bu fikri 12 yıllık komün deneyimi olan ve 1989'da 97 yaşında ölen Melülü (Karaca), yukarıdaki dizelerde "sen ben kavgasının yokluğu" olarak tarif ediyor. 3 yıl boyunca bu gelenekten gelen ailelerle komşuluk yapıp, çocuklarını nasıl beraber yetiştirdiklerine tanıklık etmiştim. Kadim Sankrit metinlerde "Ahamkara" benlik perdesinin kaldırılması denilen mücadeleye İslam tasavvufu gaza-ül ekber (büyük savaş) demiş ve nefs kalesinin fatihlerine en büyük unvan verilmiştir: Şah-ı Merdan, yani yiğitler şahı. Ali'ye de bu fethinden dolayı Muhammet tarafından Şah-ı Merdan unvanın verildiği rivayet edilir. Fakat bu konu pek çok diğer tartışmalı konular gibi hassastır. Çünkü bu "büyük savaş" ve "fetih" meşrulaştırması onun altında küçük savaşları, ganimeti, talanı ve yağmayı da sahtekârca ve sinsice kanıksatabilir. Sanki belli bir mertebeye ermiş kişilere her yol mubahmış gibi... Nitekim "Osmanlı Yeniçeri Bektaşiliği" gibi oluşumlar tam da bu politikanın aleti olarak işgallerde kullanılmışlardır. Çok benzer bir biçimde zen sanatı ve teknikleri de Japonya'da, derebeylerin ve imparatorun hizmetinde, samurayların kılıç eğitiminde uğursuzca kullanılmıştır. Mahabbarata destanının Bagavat Gita (Tanrıların Şarkısı) bölümünde, Krişna'da kuzenlerine karşı iktidar savaşında çekimser olan ve öldürmek istemeyen Arcun'a "ben onları zaten öldürdüm, hem zaten ruh ölümsüzdür sen onları gerçekten öldüremezsin ki" diyerek rafine edilmiş bir savaş buyruğu vermektedir. Buna benzer argümanlarla örneğin Bizans döneminde Pavlikanlar, Osmanlı'da Kızılbaşların, pek çok kıtada yerli halkların köleleştirilmelerine, öldürülmeleri ve yağmalanmalarına böylesi din –iktidar ilişkilerinin sonucu

fetvalar verilmiştir.

Kızılbaş geleneği sözlü anlatımı, "Miraç efsanesi"nin özgün yorumu ve yine bu efsaneye dayanan "Kırklar Meclisi"yle kendilerini doğrudan bir komüne dayandırırlar. Bu komüne Muhammed'in girebilmesi ancak "peygamberliğini ümmetine saklamasıyla" mümkün olabilmiştir. Güruh-ı Naci"ye (seçilmişlere) peygamber lazım değildir. Onların mahşer günü pervaları (korkuları) yoktur. (Melüli) Kırklar meclisi 24 kadın ve 16 erkekten oluşur. Cinsiyet ayrımı yoktur. (Kaynak Erdem Baba) Eşitlikçidir. Salman-ı Farisi'nin getirdiği üzümü Muhammet'ten kırk eşite bölmesi istenmiştir. Cem'in sonunda bu kırk can samaya durup yekvücut olurlar. Bu efsane kullandığı simgelerle; aslan, yüzük, melek, göğün katları, perde, delikanlı, ev, kubbe, pencere, kan damlası, üzüm tanesi gibi, eşsiz bir ezoterik anlatıma ve anlama sahiptir. Kanımca perde Ahamkara'yı, yani Ego'yu temsil eder. Ve göğün 6. katında bu perde kalkınca Muhammet Tanrı olarak delikanlıyı (insanı), bazı yorumculara göre ise kendisini görür. Kızılbaşların Miraç efsanesinde kırklar komünü ile beraber gizledikleri büyük sır işte budur.

Burada da geçerken vurgulayalım. Bu efsanedeki Muhammet ve Ali belli bir geleneğin aktarımı ve kabulüdür. Tarihsel Ali'nin ve Muhammed'in gerçekte nasıl oldukları ayrı bir konudur. Kuvvetle muhtemeldir ki, bu efsane İslam'dan çok daha eski bir geleneğin İslam'a uyarlanmış bir versiyonudur. Bazılarına göreyse o dönemde böyle bir örgüt zaten vardı ve söz konusu kişiler kamuya açık yönlerinden başka bu gizli yapıya dâhildiler.

Nefs kalesinin fethi zordur. İnsan kendisini ancak başka insanlarda tanır. Bu süreç refakat ve birbirinin aynası olmayı gerektirir. Benlik kaleleri yıkılınca gerçek dayanışma ve payla-

şım mümkündür. Nefs kalesini fethetmekten ve savaştan söz edince bir manastır hayatı ve duyguların ve isteklerin bastırılması anlaşılabilir. Bunun sağlıklı bir yöntem olduğunu sanmıyorum. Daha çok yakın ilişki ve paylaşımlar içerisinde bireyin kendisini tanıyarak gerçekleştirmesi ve zorlamaksızın bir olgunluğa ve dengeye ulaşmak söz konusu olmalıdır. Yoksa yasak ve günah tehditleriyle bilinç ancak daralır. Yine İslam tasavvufundaki müsahiplik uygulaması da bu fikir üzeredir. İslam coğrafyasında Karmatilerden, Hacı Bayram'a, Bedrettin'den çocukluğumda belki de son kalıntılarına, resmi olarak itiraf edilen 108 "Sefer" atlatmış (1930'lara kadar) Dersim dağlarında tanık olduğumuz komünal ilişkilere, "imece"lerden komşu dayanışmasına, hapishanelerdeki koğuş komünlerinden çeşitli örgütlerin iç ilişkilerine kadar oldukça yaygın bir dayanışmacı damar vardır. Bütün bu gelenekler barındırdıkları insani ilişkiler ve alternatif yaşam biçimleri dolayısıyla da iktidar sahiplerinin hışmını üzerlerine çektiler. Kanımca, komün insani boyutlarda bireye kendisini gerçekleştirmekte refakat edecek yoldaşlar kazandırabildiği ölçüde başarılıdır. Şayet komün başarılı olursa, benlik kalelerine sığınmış insanlar duvarlarını birer birer yıkarak yapıcı bir yaşama karışabilir, neşeli bir varoluşun coşkusuyla "serden geçerek" kendileri olabilirler. Evet, gerçek başarı budur. Yoksa iktisadi yönden yapılacaklar aşağı yukarı bellidir ve denemelere açıktır.

Yeni toplumun çekirdek yapısını komünler oluşturmalıdır. Komünal yaşam, boğan, darlık hissi veren ölçüde yapış yapış bir ilişki biçimi olarak düşünülmemeli, tasarlanmamalı, böyle sonuçlar vermemesi için tedbirler alınmalı, bireyselliği koruyacak ölçüde "havalandırma" kanallarına, serbestliğe sahip olmalıdır. Gereksiz kısıtlamalar, anlamsız müdahaleler barındırmamalıdır. Komünlerdeki toplumsal hayat, tıpkı alternatif toplumun diğer bütün alanlarında olduğu gibi tatmin edici

olmalıdır. Birey yaşadığını, paylaştığını, ürettiğini ve değer gördüğünü hissedebilmelidir. Eğer yaşam tatmin etmiyorsa nedenleri üzerinde ciddi olarak düşünülmelidir. Buna rağmen görece anonim yaşamı tercih edenler, temel amaçların aşınmasını, eksen kaymasını önlemek koşuluyla istedikleri komün dışı anonimiteyi yaşayabilmelidirler. Zaten kitaptaki önerilerin çoğu da bu anonim, ya da şu veya bu ölçüde komün dışı yaşamı ele almaktadır.

Komün birbirilerini tanımayı, katılımcıları arasında bire bir ilişkiyi zorlaştırmayacak uygunlukta bir büyüklüğe (küçüklüğe) sahip olmalı ve mümkün olduğunca başta gıda üretimi olmak üzere kendi kendine yeterliliği temel almalıdır. Gıda üretiminin önemini, doğal tarım uygulamalarının (Fukuoka ekolü) Yunanistanlı öncüsü Panos Manikis sağlık ve özgürlük sorunuyla da ilişkilendirerek pek güzel vurguluyor. "*Kendi gıdanızı yetiştirip, kendi kendinize yeterli olduğunuzda sağlık açısından da kendi kendinize yeterli duruma gelirsiniz. Gıdanız, suyunuz, havanız temiz olduğunda sağlıklı da olursunuz ve ne bir guruya, ne de bir efendiye ihtiyaç duymadığımızı, tüm bilgilerin önümüzde olduğunu, kendi kendimize her anlamda yetebildiğimizi görürüz.*" Panos'un vurgusunun yeterli gelire sahip olmak ve ekonomik olarak kendi ayaklarının üzerinde olmanın çok ötesinde toplumsallığı ve doğayı içerdiğini, doğal yaşamı, birlikte ve neşeli bir üretimi kapsadığını da elbette akıldan çıkartmamak gerekir.

Çok küçük komünlerde organizasyon zor olmayacaktır. Buralarda para ya da herhangi bir mübadele aracı kullanmaya gerek kalmayacak bir şekilde üretimi ve paylaşımı düzenlemek mümkündür. Böylesi küçük komünler diğer komşu kolektiflerle, komünlerle de anlaşmalar temelinde dayanışabilirler. Bunlarla artı değerlerini gerektiği biçimde başka komünlerle, birimlerle ya da kendi ürünlerini üreten bireylerle takas ya da

mübadele edebilirler. Kendi içlerinde doğrudan yönetime sahip bu birimler, içinde bulundukları yerleşim alanının sorunlarının çözümlerine de katılmalıdırlar. Bunların anonim toplumla ilişkilerinde ise barındırdıkları insan sayısına uygun bir ilişki, yani hak ve görev durumu olmalıdır. Yerel kaynakların ve katılımcıların yetenek ve birikimlerinin kullanımı esas olmalıdır. Özyönetim temel olmalıdır. Çünkü yerel düzeyde ihtiyaçlar doğrudan algılanırlar ve kararlar da buna uygun alınabilir.

Daha büyükçe komünlerin belli bir mübadele sistemi kullanmaları belki de gerekebilir. Sadece geçici olarak komün dışına çıkanlara verilmek üzere bir merkezde para bulundurup kendi içlerinde para dışında mübadele araçları, örneğin "zaman kuponları", "emek kredi sistemi" kullanabilirler. Burada para sadece dışarıyla ilişkilerde, seyahatlerde ve takas imkânı olmayan komün dışı alışverişlerde kullanılabilir. Dışarıya çıkan gezgine verilecek para anonim yaşamda bulundurulacak azami miktarı geçmez. Seyahat komünün finansmanını aşacak sürede ise, kişi anonim yaşama uymalı, bekli de duruma göre temel maaşı almalıdır. Para sıfırlanması dönemlerinde komünlere uygulanacak sistem komünal işletmelerle aynı olmalıdır. Yani büyüme için gereken kaynak ve kişi başına düşen azami miktar istisna edilerek yeni parayla değiştirilmelidir.

Adil bölüşüm, iç dayanışma gibi uygulamalar bir toplumu tek başına olumlamaz. Tarihte kendi içlerinde bir ölçüde komünal, ama dışarıya karşı saldırgan ve yağmacı topluluklar olmuştur. Pek çok halkın tarihinde görülebilecek böylesi yaşamlardan öne çıkan örnekleri vermek gerekirse, Cengiz dönemi Moğolları, Normanlar, Dede Korkut hikâyelerinde anlatılan Oğuzlar gibi talancı asker halklarda, İsrail'deki Kibutz'larda, bazı tarikatlar ve örgütlerde, bazı korsan topluluklarında (Burada belki sömürücü sınıflardan alıp kamulaştıranlar istisna tutulabilir), mafya- çete oluşumlarında, böylesi bir iç daya-

nışma ve ganimetin "adil" paylaşımı uygulamalarına kısmen rastlanabilir. Ama bu tür oluşumlar üretici olmadıklarından, komşularını "ganimet kaynağı" olarak gördüklerinden, şiddet kullandıklarından ve "lider kültü" ve totaliter -faşizan uygulamalara sahip olduklarından dolayı, olsa olsa "ters komün" olarak adlandırılabilirler. Dede korkut destanlarına göre bir Oğuz delikanlısının "adam" sayılabilmesi için kelle kopartması, yağmaya katılması gerekmektedir. İsmini bile ancak böyle bir ispattan sonra alabilmektedir. Ailesi tarafından "daha bir kelle mi koparttın?" diye aşağılanmaktadır. Bu "adam olma" anlayışı hâlâ "askere gitmeden adam olunmaz" biçiminde Türkler arasında yaşamaktadır. Fransız yabancılar lejyonu da askerlerine birbirileri, arkadaşları için savaştıkları, bir aile oldukları şeklinde bir düşünce aşılamaktadır. Bu kiralık katiller sürüsü, insanın düşürülebileceği en aşağılık durumlardan birini yaşadıklarını unutarak, "çok düşkün oldukları" arkadaşları için savaştıklarını sanabilmektedirler. Yağmacı toplumlar durumu rasyonalize edecek kültürel bir yapı geliştirmiş ve ona uygun ideolojik argümanlar kullanmışlardır. (Kâfire karşı Cihat, bir ideolojiyi temsil etme, aklı temsil etme, Üstün ve ayrıcalıklı olma, Medeniyet götürme vb.) Bütün bunları burada anlatmamım sebebi elbette sapla samanı birbirinden ayırmak ve gerekli mesafeleri koyabilmektir. Çünkü pek çok kez tanık olmuşumdur. Bazıları dayanışmacı, yakınlık ilişkilerinin özlemini, ihtiyacını duymakla beraber, erdem vasfından uzak oldukları için, grup psikolojisi ve aidiyet fetişlerinin de etkisiyle ölçütleri kaçırmakta, faşizan eğilimlerin ayırımına varamamakta, milliyetçiliğe ve totalitarizme sapabilmektedirler. Bunların dışında doğa kabileleri, Paris komünü, Rus devriminin "sovyet"leri, Çin'deki "köylü komünleri", her türden ütopya ve kasıtlı, deneysel yaşam toplulukları, yoldaşlık ilişkileri, özyönetime dayalı belediyecilik deneyleri, Latin Amerika'daki toprak ve fab-

rika işgalleri ve özerk alanlar, İtalya'daki "sosyal merkezler" vs. incelenerek ders çıkartılması gereken örneklerdir.

Bir komün hiçbir kaygı duymadan yapısını değiştirebilmelidir. Klasik komün yapısıyla anonim yaşam arasındaki çeşitli biçimleri toplumun temel konseptini bozmayacak, yani temel amaçlara uygun biçimde sadece katılımcılarının kararlarıyla deneyebilmeli, isterlerse de komünü dağıtabilmeli, anonim yaşama ya da ileriki sayfalarda anlatılacak değişik yaşam biçimlerinden birisine geçebilmelidirler.

Komün için tıpkı diğer konularda olduğu gibi pratikleri gözleyerek çalışan ve öneriler sunan bir veya daha fazla sayıda çalışan geliştirme grupları kurulabilir. Bunlar çıkan ve çıkabilecek sorunların çözümleri konusunda temel amaçları gözeten bir faaliyet ve yayın yapabilirler.

PROJE HAKKI

Alternatif toplumun temel ayaklarından birisi, onun bir proje toplumu olmasıdır. Proje geliştirme ve sunma temel ve dokunulamaz bireysel haklardan birisi olarak tarif edilmelidir. Bir bütün olarak temel eğitim bunu destekleyecek tarzda düzenlenmeli, yaratıcı, sorumluluk sahibi bireysellik teşvik edilmelidir.

Proje hakkı, bir yönüyle toplumsal dinamik gelişmenin, öteki yönüyle de bireysel özgürlüklerin ve tatmin duygusunun güvencesidir. Nihayetinde toplumsal yaşamın detayları, bir yerde bu hakkın kullanımı ve hayat bulmasıyla şekillenecektir.

Birey dilediği, akla gelebilecek her alanda ve her düzeyde proje geliştirme ve bunu topluma sunma hakkına sahip olmalıdır. Yaşadığı yerleşim birimini, ya da toplumun genelini ilgilendiren bir konuda, sosyal, teknik, ulaşımla, üretimle, eği-

timle, eğlenceyle, sporla vs. herhangi bir konuda Yalnız başına ya da grup olarak proje geliştirebilmelidir. Kamusal destek gerektiren projelerde, geliştirilen proje bütün argümanlarıyla birlikte konuyla ilgili bir komisyona sunulmalıdır. Komisyonların oluşturulması, hangi alanlarla ilgili olduğuna bağlı olmalıdır ve gerekirse özel bir proje için, ona uygun özel bir komisyon oluşturulmalıdır. Yerelse yerel, bölgeselse bölgesel. Gene konusuna ve kapsamına göre ekonomiyle mi, sanatla mı, teknikle mi vs. ilgili? Buna göre bir kapsamda ve düzeyde ilgili ve yetkin kişilerden oluşturulacak komisyonlarda bu projeler değerlendirilmelidir.

Proje sahibi, projesini ilgili alanda var olan araştırma ve geliştirme gruplarına iletebilir, bu gruplara katılabilir ya da projeyi gerçekleştirmek için destek isteyebilir. Her proje temel amaçlara aykırı olmadığı sürece desteklenmelidir ki bu amaçlar, genel anlamda toplumsal ve bireysel gelişim, mutluluk, uyum ve refahtır. Olumlu yaklaşım esastır. Reddedilecekse sebepler çok net olmalıdır. Projenin yetersizliği, imkânsızlığı desteklenmemesine sebep olabilir. Gene pek çok kez denenmiş ve sonuç alınamamış projeler de, ikna edici bir sebep yoksa desteklenmemelidir.

Bu hak insanların merkezi otoriteler altında bunaldığı toplumlara bir alternatiftir. Hakkın bireysel haklar arasında yer alması da önemlidir. Bireysel gelişimin ihmal edildiği toplumlar, gruplar, örgütler yozlaşırlar. Genelde böylesi toplumlarda proje geliştirmek ve uygulamak devlet kurumları, liderler, şirketler ve üniversitelerin elindedir ve somut çıkarlar ve kâr dürtüsüyle yürütülür. Onlar her şeyi en iyi bilirler ve yetkilidirler. Toplumun geneli pasif ve bir nevi kobay durumundadır. Kapitalist anlamdaki bireysel girişim özgürlüğü ise, bireysel kâr amaçlıdır ve aslında geniş kitleleri denetimde tutmanın, aldatmanın boş hayallerle oyalamanın ve düzene bağlamanın

yoludur. Zaten bu yolla kapitalist anlamda başarıya ulaşmak, sermayenin yoğunlaşma düzeyi de dikkate alınırsa sadece istisnai durumlarda ve çoğunlukla da kapitalist rasyoneller dâhilinde olmakla beraber, onun "yazılı" hukukunun ihlaliyle mümkündür.

Burada şu soru sorulabilir. Kapitalist toplumlarda bireyler en azından teorik olarak belli kazanımlar ve kişisel menfaatleri için teşebbüslerde bulunur, projelere girişirler. Peki, böylesi beklentileri olmadan kişiler neden uğraşsınlar? Elbette alternatif toplumda da kişilerin beklentileri olacaktır. Ancak bu beklentilerin içerikleri faklılaşacaktır. Örneğin toplumun ve bireylerin yararına bir buluş yapan bir kişi, o buluşun patentini alıp onu pazarlayarak bireysel bir zenginliğin hayallerini kurmayacak, ama onurlandırılıp alkışlanacaktır. Toplumun zenginleşmesi zaten kendisinin de zenginleşmesidir. Kafası bu konuda nettir. Temel ihtiyaçlarıysa karşılanmıştır. Uğraşısından, başarısından, yaratısından elbette büyük bir keyif alacaktır. O bilimsel, sanatsal yaratım ve üretimden haz alan ve bütünselleşmeye çalışan gerçek bir insandır.

GRUP KURMA ve BENZERLERLE BERABER YAŞAMA HAKKI

Bu hak belli koşullarla birlikte uygulandığında olabilecek en fazla özgürlükleri, çeşitlilikleri içerecek ve değişik özelliklerde insanlar yan yana, kendilerini baskı altında ve dışlanmış hissetmeden, özgür gelişim içerisinde ve farklılıklarını koruyarak yaşayabileceklerdir.

Bu hakkın kullanılmasında ilk koşul, temel amaçlara aykırı olmamak olmalıdır. Yani bireysel ve toplumsal bazda mutluluğu, uyumu ve refahı tehdit etmemeli, gönüllülük temelinde işlemelidir.

Bu hak siyasi seçimleri ve örgütleri gereksiz kılıp, bireysel ayrılma hakkının kullanımını da en aza indirmeyi ve bütün insanlara azami özgür olma duygusunu tattırmayı sağlayacak şekilde, dokunulamaz haklar arasında tanımlanmalıdır. Daha baştan olası bütün farklı oluşumlara toprak, yerleşim yeri garanti edilmelidir.

Özgür irade temelinde böylesi oluşumlara giriş ve çıkışlar serbest olmalıdır. Bu tür oluşumların bağlı kalacakları temel kurallardan birisi de açıklık olmalıdır. Kendi içerisinde baskı, zorlama gibi uygulamalar ve şeflik benzeri kurumlara, otoriter, militer oluşumlara izin olmamalıdır. Böylesi grupların ve yerleşim birimlerinin oluşum sebepleri çok açık şekilde belli olmalıdır.

Belli bir dil, inanış, din, kültür, yaşam tercihleri ve hatta hobileri önde tutmak temelinde benzerlerle yaşanılabilir. Bu konularda var olan bir yapıya katılabileceği gibi, yeni oluşumlar ve projeler de önerilip yürütülebilir. En temel unsur gönüllülük olmalıdır. Hiçbirgerekçe gösterme zorunluluğu olmaksızın, böylesi gruplara ve yerleşim birimlerine girişler ve çıkışlar her zaman mümkün olabilmelidir.

Böylesi yerleşimler bir arada olma gerekçelerine uygun, genelden ayrı, ama asıl amaçlara ters düşmeyen kurallara ve uygulamalara sahip olabilirler. Örneğin vejetaryenlik temelinde bir araya gelen insanların yaşadığı bir yerleşim yeri bu ortaklıkları temelinde özel kurallara sahip olabilirler. Ama tabii ki bir vejetaryenin illa ki böyle bir grupta yaşaması gerekmemelidir. Yani grup kurma hakkı sadece bir haktır, bir zorunluluk değil.

Dil, kavim ve inanç temelinde bir araya gelmelerdeki amaç bu dillerin, kültürlerin yaşatılıp geliştirilmesi olabilir. Temel bir anlayış olarak milliyetçilik ve ırkçılık toptan reddedilmeli-

dir. Yeryüzündeki her dil ve kavim etkinliğine, ekonomik, siyasi, askeri gücüne bakılmaksızın aynı oranda saygıdeğerdir ve yaşama hakkına sahiptir.

Yine belli üretim tarzlarını ve yaşama biçimlerini tercih etme temelinde bir araya gelinebilir. Tarım yapma, göçebe yaşam, dağda, ormanda, sahilde yaşama isteği, mimari yapılanma tercihleri, yahut da futbol tutkusu, belli bir müzik tarzı bir araya gelme sebebi olabilir. Örneğin birileri de motorlu taşıtların hiç giremeyeceği bir yaşam arzulayabilir. Böylesi gruplar bir çiftlikte, bir binada, bir vadide, köyde, kasabada, semtte, şehirde, bölgede yahut daha büyük başka alanlarda kendilerine yaşam alanları kurabilirler. Bu konuda literatüre girmiş çeşitli tasarımlar zaten var: Ekoköyler, bahçe şehirler, dayanışma grupları, teknoloji uyarlama vb.

Bu grupların varlığını ve mantığını şöyle bir analojiyle ele alabiliriz. Spor yapmak, bedeni eğitip çalıştırmak hemen herkes için kendisi yapmasa da onaylanır bir faaliyettir. Çünkü bu faaliyetlerin elbette bilinçli yapıldıkları zaman bedensel ve ruhsal sağlık ve gelişim üzerinde olumlu ve ispatlanmış katkıları vardır. Ama buradan yola çıkarak kimse herkesin aynı sporu yapmasını önermez. Burada benzer işlevleri yerine getiren ama çeşitli mizaç ve ilgi alanlarına yönelik çeşitli dallar vardır. Hatta insan oturup kendisi farklı bir oyun ya da idman yöntemi de geliştirebilir. İşte tıpkı bunun gibi farklı yaşam biçimleri eleştirilebilir ve bazılarının propagandası yapılabilir. Fakat bir şeyleri mahkûm etmek hiçbir keyfiyete bağlı olmamalı, yalnızca çok açık ifade edilmiş olan temel ihlaller durumunda geçerli ve meşru olmalıdır. Bu ihlal ise çok açık biçimde birey, grup ya da sınıf olarak, başka birey(ler), gruplar ve sınıflar üzerinde her çeşidinden tahakküm ve sömürü ilişkileri kurmak ya da böylesi niyetlerle çalışmalar yapmaktır.

Bu hakkın kullanımının işlerlik kazanması sayesinde, birbirlerine karşıtmış gibi algılanan, örneğin teknolojiyi fetişleştirmeden kullanan, teknoloji taraftarı insanlarla, teknolojiyi kısmen ve hatta tamamen reddeden insanlar kendilerine, üstelik de aynı temel amaçları takip ederek ve birbirilerinden rahatsız olmadan aynı toplumda yaşama olanakları bulacaklardır. İki farklı yaşam biçimi, teknolojik imkânlar kötüye kullanılıp, insanın yıkımına hizmet etmediği sürece aslında uzlaşmaz değildirler. Buradaki tercihler sadece özgür ve bilinçli yaşam tercihleri olabilir ve kınanamaz.

Bu tarzda örgütlenecek yerleşim birimlerinin birbirleriyle olan ilişkileri, temel amaç ölçüleriyle doğal olarak birbirilerine bağlanmış, geniş özgünlük, özgürlük ve özerkliklere sahip birimlerin hiyerarşik olmayan federasyonel yapılanmaları olarak ele alınmalıdırlar.

Metropol ölçeğinde, milyonların yaşadığı şehirlerde gene böylesi semt, mahalle ölçekli yerleşim birimleri, komünler yaratılabilir. Bunların dışında kalmak, büyük şehrin anonim yaşamında, milyonlar içerisinde kaybolmayı isteyenler de olacaktır.

GÖNÜLLÜLÜK PRENSİBİ ve AYRILMA HAKKI

Diyelim ki, kişi farklı düşünmekte genel toplumdan ayrı ve onun üstünde maddi imtiyazlarla ödüllendirilmek istiyor. İşte bu durumda da, ona "yolun açık olsun" deyip uğurlamak gerekir. Herkes gibi o da ayrılma hakkını kullanıp kendisini pazarlayabileceği başka bir topluma gidebilir. Kaçma planları yapmasına, ikiyüzlü davranmasına neden olunmamalıdır. Bu örnek genişletilebilir. Aynı şey sanatçılar, sporcular ve herkes için geçerlidir. Her şeye rağmen, zor da olsa, gönüllülük esas olmalı ve ülke ya da yerleşim birimi açık bir cezaevine çevril-

memelidir. Bu anlayış en başından temel alınmalı, grup aşamasından en sonuna kadar da öyle kalmalıdır.

Temel maddi ihtiyaçları garantide olan insan, manevi olarak da tatmin oluyor ve gelişiyorsa mutlu ve uyumlu olacaktır. Ama gene de dokunulamaz haklar arasında ayrılma hakkı da mutlaka olmalıdır. Birey farkı bir toplumda yaşamak istiyorsa, kendisini baskı altında hissedeceğine ya da rol yapıp sahte tavırlara gireceğine, istediğinde çekip gidebilmeli ve geri de dönebilmelidir. Ayrıca kişilerin dokunulamaz hakları arasında herkesin, hiçbirgerekçe göstermek zorunda kalmaksızın, inzivaya çekilme hakkı da olmalıdır. Gene seyahat hakkı da dokunulamaz haklar arsında yerini mutlaka almalıdır.

Bu prensipler amaçla uyumludur. Gönüllüğün olmadığı yerde psikolojik- enerjetik blokajlar oluşur. Denetleme ve baskı uygulamaları toplumu hızla dejenere eder ve istenilenin tam aksine sonuçlar oluşur. Zorla güzellik olmaz. Zorla uyum, mutluluk, refah da olmaz. İkiyüzlülüğün ve sahtekârlığın olduğu yerde olumlu hiçbirşey olmaz. Demek ki insanları sahtekârca davranmaya zorlamayacak bir tasarıma ihtiyaç vardır.

Ayrıca bir kez bu frekans yakalandığında, bu türden sorunların sanıldığından daha önemsiz olduğu anlaşılacaktır. Evrensel olumlu prensiplere dayanan ve insan doğasından yükselen özlemlerin karşılanması üzerine kurulu bir toplumu yaşatmak ve geliştirmek için gönüllü çaba şu anda tahmin edilemeyecek düzeylerde olacak, insan potansiyeli gerçek anlamda ve gene insan için değerlendirilecektir.

Örneğin şu anda toplumsal hayata aktif katılmaktan bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde imtina eden, isteksizlik gösteren büyük sayıda insan vardır. Bunlar sabah erkenden kalkıp, neşeyle güne başlayamazlar. Boşta ve boşluktadırlar. Çalışsalar ya da okula da gitseler memnuniyetsiz ve verimsizdirler. Başkalarını

da memnun edemezler. Temel sorunları uyumsuzluktur. Bağımlılıklarla, insanı doğallığından daha da uzaklaştıran çeşitli psikolojik savunma mekanizmaları geliştirerek, suçluluk psikolojisiyle ve bazen de gerçekten suçlara bulaşarak var olmaya çalışırlar.

Bunların hepsi değilse de, ağırlıklı kısmının sorunu toplumsal hayatta bir şeylerin yanlış olduğunu duyumsamaları ve ama bir şey yapamamalarıdır. İşte böylesi insanlar doğru olanı gördüklerinde tanıyacaklar ve ona tutunarak ayağa kalkacaklardır. Onlar büyük bir potansiyeldirler.

Cafer- i Sadıq'ın "Rıza Kenti" ve William Morris'in "Gelecekten Anılar"ı rızaya dayalı demokrasinin biri Arap, diğeri İngiliz iki yazar tarafından betimlenmesidir.

İNZİVAYA ÇEKİLME ve SEYAHAT HAKKI

Toplumsal hayata aktif katılım istenilen bir şeydir. Fakat uzunluğunu kendisinin belirleyeceği bir süre için ya da sürekli olarak, ayrılma hakkını kullanıp çekip gitmek yerine, aktif toplumsal hayatın dışında kalmak isteyenlere hiçbir baskı yapılmamalı ve kararlarına saygı gösterilmelidir.

Bu hakkın kullanılması için herhangi bir gerekçe gösterilmesi zorunluluğu olmamalıdır. Birey yalnızlığı deneyimlemek için ya da başka herhangi bir nedenle, kendi evinde ya da dağ başında, herhangi bir yerde bu hakkı kullanabilmelidir.

Yine hiçbir biçimde kişinin içeride ya da dışarıda seyahat hakkına engel olunmamalıdır. Bu konulardaki tek istisna başkalarına zarar verme durumu ve onun sonuçları olabilir.

Ayrılma hakkı ile bu iki hak yeni toplumun ve kültürün bireysel özgürlükler alanındaki en ileri uygulamaları olacaktır.

MÜLKİYET

Ve buna bağlı olarak miras, alternatif toplum arayışlarının önemli bir konusu olagelmiştir. Bu durum, konunun ele alınış biçimine ve ideolojiye bağlı olarak, özel mülkiyet bazen günah sayılmış ve bütün kötülüklerin kaynağı olarak görülmüş, hatta bazen birkaç keçisi olan köylünün cezalandırılmasına kadar uç noktalara gidilmiştir. Mülksüzleştirme eyleminin amaçla bağlantısı sakatlanmıştır.

İnsanların temel ihtiyaçlarının "sahibi" olmalarına engel olunmamalı, tersine desteklenmelidir. Sahip olmanın formu ve nelerin temel ihtiyaçlar olduğu ise dinamik bir sorundur. Bu sorun her konuda olduğu gibi, temel hedeflerle bağlantısı içerisinde ele alınmalıdır. Yani uyum, mutluluk, refah... Mülkiyet konusu aynı zamanda "yetinme", "mutluluk" ve "hırs" gibi insana ait zihinsel durumlarla ve karakterle de ilintilidir.

Özel mülkiyette sorun nedir ve çözüm ne olabilir? Yetinememe kişisel gelişimi frenleyen, sınır tanımayan ve memnuniyete engel olan bir durumdur. Kişinin kendisine, topluma ve doğaya zarar verir. İçsel değerleri gelişmemiş insanlar yetinemezler ve sürekli dışsal değerlerin ve eşyaların peşinde koşarlar.

Kişisel mülkiyetin yerine devlet mülkiyetini koymak da çözüm değildir. Böyle bir uygulama bürokrasiyi ve bu aygıtlar üzerinde ayrıcalıklı konum sahibi yeni bir kastın türemesini getirir. En iyisi, alternatif önerileri temel ihtiyaçlar üzerinde örneklendirerek somutlaştırmaktır. Böylelikle mülkiyet konusu da yerli yerine oturacaktır. Konutla başlayalım.

KONUT HAKKI

Temel maddi ihtiyaçların en önemlilerinden birisi konut ihtiyacıdır. Bu sorun öncelikle ele alınmalı ve toplumun tamamı

için sorun olmaktan çıkartılmalıdır. Bunun pratikteki anlamı şudur: Olanaklar ve emek gücü öncelikle konut sağlanmasına seferber edilmeli ve bu konutlar altyapısıyla birlikte hazırlanarak insanlara teslim edilmelidir. Konut hakkı hayat boyu dokunulamaz temel haklardan birisi ilan edilmelidir.

Düşünürsek, afet ve benzeri durumlarda, hızla konutlar yapılır ve dağıtılır. Bu da gösteriyor ki insan bu olanaklara sahiptir ve yaşanan birçok yoksunluk gibi bu konu da aslında nesnel olmaktan çok, öznel yetersizliklerle ilgilidir.

Esasen bazı olumlu çabalara rağmen, en yoksulundan, en zengin teknik- endüstri toplumlarına kadar bütün ülkeleriyle gezegenimiz bir afet alanını andırmaktadır. Ne ki bu afet doğal değil, yapay ve insan basiretsizliğinin ürünü bir afettir.

İnsanların kullandıkları evin resmen sahibi olup olmamaları, mekân değiştirdiklerinde bunun ne olacağı teknik konulardır ve temel amaç ve prensiplere uygun olarak düzenlenmelidir. Burada eve sahip olma hakkı, bugünkü anlamda somut bir eve, tapusuyla sahip olmak anlamına gelmemelidir. Bu hak, herkesin, yaşadığı sürece nereye giderse gitsin, bir yaşam konutuna yalnız ya da aile– arkadaşlarıyla birlikte sahip olma hakkı olarak düzenlenmelidir. İnsanların yaşadıkları veyahut yaşayacakları çevrenin, binanın, evin planlanmasına, inşasına ya da değişikliklerine fikir düzeyinde ya da fiili katılımı da hedeflenebilir.

Örneklersek bir kişi bir yerleşim biriminde bir evde yaşıyor. O ev, o kişi orada bulunduğu sürece onundur. Kişi başka bir yerleşim birimine taşınmak istediğinde, evi bırakıp gider. O yerleşim biriminin insanları, bu evi ne yapacaklarına, örneğin dışarıdan gelecek yeni birisine mi ya da yeni eve çıkacak birilerine mi vereceklerine, talep sahiplerinin ihtiyaçları temelinde karar verirler. Burada gönüllülük ve doğal işleyiş esastır.

Bir talebin reddedilmesinde birilerinin keyfi tutumu değil ama yalnız ve yalnızca mantıksal gerekçeler rol almalıdır. Esasında bu prensip toplumsal işleyişin temel prensiplerinden biri olmalıdır.

Konut örneğindeki bu uygulama, sahip olma yerine, kullanma şeklinde de anlaşılabilir ve birçok farklı uygulamaya esin kaynağı olabilir.

Konutla ilgili uygulamalar, kişisel eşyalar dışında ev eşyaları için de geçerli olmalıdır. Ama yanlış anlaşılmasın, söz konusu olan insanların hoşlanmayacakları eşyaları ve evleri kullanmak zorunda kalmaları değildir. Otoriter olmayan, gönüllülük temelinde, yaratıcılığa ve kişisel gelişime dayanan bir toplumsal yapılanma hedeflenmektedir. İnsanlar dönüştükçe yaşam da dönüşecektir. İnsanların ihtiyaçlarını kişisel zevklerine göre ve yaratıcı bir tarzda karşılayabilecekleri kapasiteye ulaşmaları ortaklaşacılığın, komünal girişimciliğin ve bağlı olarak refahın da gelişmesiyle bu sorunlar bugüne kıyasla tahmin edilemeyecek kolaylıkla halledilecektir. Örneğin yerleşim birimlerinin merkezi depolarında sürekli olarak kullanıma hazır eşyalar bulundurulabilir. Bu konu aynı zamanda eğitim konusunun da yeni bir tarzda ele alınmasıyla desteklenecektir.

Burada toplumdaki doğallık ve gönüllülük prensibinin ve insanı temel alan ve mekanik olmayan uygulamalarına örnek olarak düşünelim: Benzer eşyalar gideceği yerde de var, ama kişi örneğin yatağını ya da masasını bir sebeple kendisine özel buluyor ve beraber götürmek istiyor, gerekçesi herkes için ikna edici olmayabilir ve bu durumda ne olmalıdır. Her konuda olduğu gibi temel prensipler hatırlanmalıdır. Mutluluk, uyum, refah... Bu insanın bu talebinin reddedilmesini ya da ona engel olunmasını gerektirecek bir durum var mıdır? Her zaman kolaylaştırmak, doğallık tercih edilmeli ve reddetmek sadece

zorunlulukla ya da temel hedeflere aykırılıkla somut olarak ortaya konmalıdır. Böylesine sıradan gibi görülen sorunlar küçümsenmemeli, en büyük tehlikenin ve sapmanın, insanların kendilerini gereksiz baskı altında hissetmeleri olduğu akıldan çıkartılmamalıdır. Bu yaklaşım despotik, devletçi tutumlarla temel farkı ortaya koymaktadır. Elbette bu abartılı bir örnektir ve elbette böylesi konularda izin gibi bir sistemin olması düşünülmemelidir bile.

Burada kapitalist sistemle temel ayrılıklar belirginleşmeye başlıyor. En başta kişinin dokunulamaz bir konut hakkı var ve alım -satım gibi dertlerle uğraşmadan bu hak aynı anda olmamak koşuluyla her yerde var.

Sadece bu hak bile insana ve bütün topluma büyük bir özgürlük ve güvenlik duygusu sağlayacaktır. İnsan dört duvar ve bir çatı için ömrünü tüketmek zorunda kalmaktan kurtulacaktır. Kiracı ev sahibi ilişkileri ve kira derdi ortadan kalkacaktır. Bu özgürlük ve güvenlik duygusu ilişkilerin niteliklerini etkileyecek ve bütünsel insanın var oluşuna katkıda bulunacaktır. İlişkiler bağımlılık ve zorunluluk ilişkileri olmaktan, giderek daha sahici, gönüllü ve özgür ilişkilere dönüşecektir. Yani daha somut ifade edersek kimse evsiz ve açıkta olmayacak, sığıntı olmayacak ve sadece zorunluluktan kaynaklanan ev ilişkileri, ya nitelik değiştirecek ya da son bulacaklar. Bu durum insan karakterini olumlu yönde etkileyecek yaranmacılık, korku, sevgisizlik, sahtekârlık gibi olumsuz özellikler insanları daha az ekiler olacaktır.

Çalışma ve üretimin mantığı şimdiki çılgınlıktan bütünüyle farklı olacağı için de, örneğin eşyaların oradan oraya taşınmayacağından daha yavaş yıpranması ya da nakliye araçlarının çalışmaması, bu alanlardaki üretimin ve iş zamanlarının düşmesi hiçbirolumsuz sonuç yaratmayacaktır, zaten "işsizlik

problemi" gibi insanoğlunun yarattığı en absürt gündemlerden birisi de olmayacaktır. Tabii ki böyle bir toplumda, kişisel eşyalar dışında miras kurumu gibi bir saçmalığın da yerinin olmayacağı açıktır.

Konut sorunu kaba bir barınma ihtiyacı değildir. İnsan endeksli olmalıdır, onu kişisel gelişiminde, toplumsal iletişiminde desteklemeli, doğadan koparmamalı, zihinsel ve fiziksel sağlığını geliştirmelidir. Konutların kalitesi diğer alanlardaki gelişmeler paralelinde, insanlar arsındaki dengeler bozulmadan periyodik olarak iyileştirilmelidir. Burada hedef tek tipleşme değildir. Ve aslında insanın yaşayacağı evi kendisinin aktif olduğu bir şekilde planlanması, inşa etmesi ve düzenlemesi teşvik edilmelidir. Konut üretiminde gezegendeki yaşama zarar vermeyecek metod ve malzemeler tercih edilmeli, estetik, kalite ve uyum ihmal edilmemelidir.

İnsanların temel haklarından birisi olacak grup oluşturma ve benzerleriyle beraber olma hakkı bu alanda da geçerli olabilecek, benzer zevklere sahip insanlar benzer ortamlarda ve konutlarda kalabilecekler. Bu hak, aynı zamanda proje oluşturma ve uygulama hakkıyla da bağlantılıdır. Bu bağlamda örneğin çevre koşulları, yapı malzemeleri, bahçe düzenlemeleri gibi konular çeşitlilik, renklilik ve alternatifler sunabilmenin olanakları olarak değerlendirilmelidir. Burada da temel olan mutluluk, uyum, refah gibi temel amaçlardır.

Birileri çiftlik tarzı bir yerde yaşamak isterken, diğerleri yüksek binalarda, birileri sakin bölgelerde yaşamak isterken, ötekiler toplu ve kalabalık yerleri tercih edebilirler. Çadırda, mağarada, ağaçta yaşamak isteyen de olabilir. Elbette bazı önermeler yapılabilir, ama kimseye belli yaşam biçimleri dayatılmamalı, böyle şeyler doğallıkla ve gönüllülük temelinde ele alınmalıdır. Belli deneysel yaşam projelerine insanlar gönüllü

olarak katılabilirler. Burada bir önemli konu da deneysel projelerin gidişatının ve sonuçlarının ilan edilmesi ve değerlendirmeye açılabilmesidir. Örneğin yayınlar ve belgeseller yapılabilir ve yaşanılanlar bu yolla değerlendirilebilir. Burada amaç özel hayatın ve insanların denetlenmesi değildir ve bir kontrol toplumu yaratılması asla düşünülmemelidir.

Her yetişkinin dokunulamaz bir konut hakkı olması gibi, her çocuğun da aynı şekilde bir oda hakkı olmalıdır.

SAHİP OLMA YERİNE KULLANMA

Sahip olma, sahip olunan nesne tarafından bir ölçüde ele geçirilmektir. Bağımlılık ve kölelik ilişkilerine benzer. İleri noktalarda biriktirme ve yetinememe şeklinde marazi bir hal alır. Buna karşılık bilincin yükselmesi, kişiye gerçek ihtiyaçlar ve gerçek hazineler konusunda bir farkındalık sağlayacaktır. Bir başka deyişle tamahkâr insan cahil insandır ve o yüzden de kapitalizm ve benzeri meta toplumları, bir bütün olarak cehaletle iç içedirler. Gelişkin bir insan, gerçekten ihtiyacı olmadığı nesnelerin arzusunda olmamalı ve biriktirmemelidir.

Kişisel eşyalar dışında kalan her türlü eşya ve araçlar ortak kullanılabilir ve bu biçimde üretim ve tüketim çılgınlığı ve buna bağlı dengesizlikler giderilebilir, çevre, doğa ve dolayısıyla insan daha iyi korunmuş olur.

Yerleşim birimleri bu alanda nelerin ortak kullanıma açık olacağına ve bunların bakım, onarım gibi işlerinin nasıl yapılacağına kendi içlerinde karar vermelidirler. Burada amaç bireyselliği yok etmek değil yaşamı kolaylaştırmak olmalıdır. Ortak kullanıma sunulan şeyler örneğin büyük iş aletleri, araçlar vs. olabilir.

İnsanların sürekli ihtiyaç duymadıkları araçları, yalnızca

ihtiyaç süresince kullanmaları, hem özgürlük alanını genişletecek hem de paylaşım kültürünü destekleyecektir. Ama bu konunun organize edilmesi büyük bir bürokrasiye ve gereksiz zorluklara yol açmamalıdır. Yeniden vurgulamak gerekirse amaç hayatı kolaylaştırmaktır, zorlaştırmak değil. Bu konuda gerçekten işlevsel ve bu işlevselliği bozmayacak gönüllü, mahalli organizasyonlara gidilmelidir.

PARA

Bir değişim değeri olarak paranın yeri önemli bir konudur. Bu konu da temel amaçlar perspektifinde ele alınmalıdır. Her şeyden önce paradaki sorun nedir? Para ihtiyaç mıdır? Alternatif ne olabilir?

Kapitalist sistemde para sadece değişim değeri olarak ihtiyaçların satın alınmasına yaramamaktadır. O bu işlevini çok fazla aşan bir güçtür. Yoğunlaşmış şekliyle, sermaye birikimi olarak insan üzerinde ve insan eliyle bir canavara ve bir fetiş objesine dönüşür. Parayı kontrol eden güçler, yasaları kontrol etmeye, yapmaya bile ihtiyaç duymayacak ölçüde iktidar sahibi olabilirler.

Takas çok küçük ekonomilerde işleyebilecek bir yöntemdir ve aslında temel mantık olarak paradan çok da farklı değildir. Çünkü nihayetinde para da bir takas değeri olarak yorumlanabilir. Takas, yabancı topluluklarla ilişkilerde kullanılabilir. Büyük miktarlarda fazla üretilen bir ürün, ya da ham madde, ihtiyaç duyulan ve yetersiz olan veyahut üretilemeyen başka bir ürün ya da hammaddeyle değiştirilebilir. Bu işleri toplum-yerleşim birimi adına hangi organların, nasıl düzenleyeceği proje kapsamında ele alınmalıdır. Gene bazı ürünler ya da hammaddeler dış toplumlara ihraç da edilebilir. Buradan elde edilecek yabancı paralar, "merkez bankası" benzeri bir cihazda

kalmalı ve gerektiğinde ithalatta kullanılmalıdır. Gene yabancı ziyaretçilerin girişte bırakacakları yabancı paralar da aynı amaçla korunmalı ancak içeride geçersiz olmalıdır. Aynı şekilde "değerli madenler" de içeride değişim değeri taşımamalı, sadece dış ticarette kamu adına kullanılmalı ve ihtiyaç duyulan mallarla takas edilmelidir.

Para yerine, karne– kupon türü bir sistem önermek ise, devasa bir bürokrasiyi yaratmak demektir. Kabul etmek gerekir ki para pratik bir araçtır ve yerine daha iyi bir çözüm bulunana kadar komün dışı anonim alanlarda kullanılabilir. Buradaki sorun onun nasıl kullanılacağıdır. Yeni toplumun para birimi emek zamanı üzerinden değer almalıdır. Esas problemin, yani paranın yoğunlaşmasının ve sermaye olarak insanları yöneten bir güç haline gelmesinin nasıl önleneceğidir. İşte bunu sağlamaya yönelik bir öneri:

BELLİ PERİYOTLARLA PARANIN SIFIRLANMASI

Buradaki çözüm, belli periyotlarla paranın sıfırlanması olmalıdır. Bu periyotlar iki yılda bir gibi, kısa sürelerde gerçekleşmelidir. Bununla amaç paranın tahammül edilebilir işlevi olan, ihtiyaç maddelerinin edinilmesi konumunun dışına çıkarak yoğunlaşmasına engel olmaktır. Dolaşımdaki para iki yılda bir sıfırlanmalı, yani değersiz ilan edilmelidir. Onun yerine gelecek iki yıl için başka bir para dolaşıma girmelidir. Elbette eski para yeni parayı satın alamayacaktır. Ama bu konuda insanlarda kişi başına her zaman bulunması gerekebilecek uygun bir para miktarının tespit edilip, en fazla o miktarda eski paranın yenisiyle değiştirilmesi düşünülebilir. Bütün bu tedbirler bugünkü insan tarafından bir baskı uygulaması gibi algılanabilir, ama diğer uygulamalar ve başta konut hakkı olmak üzere diğer güvencelerle birlikte değerlendirildiğinde, para zaten bugün-

kü gibi önemli olmayacaktır. Parayı başlı başına biriktirilmesi gereken bir nesne olarak görenleri ise, ikna etmek gibi bir zorunluluğumuz yoktur.

Bu sistem, toplumsal yaşamın diğer düzenlemeleriyle birlikte işlerlik ve açıklık kazanacaktır. Nihayetinde bu ve benzeri uygulamalar birer tedbirdir ve amaç, insanı peşinden sürükleyen oluşumlara engel olmak ve insanın kaderini kontrol sürecinde mesafeler almasını sağlamaktır. Bu temel bir yaklaşımdır. Ekonomi sonunda insana hizmet etmelidir, tersine insanı köleleştirmemelidir. Bugünkü duruma bakarsak tersine bir işleyiş söz konusudur.

Evet, insan değiştikçe yaşam da değişecektir ve alınacak tedbirler bu değişimini pozitif yönde desteklemeye yönelik olmalıdır. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu tedbir, insan bilincinin toplumsal ortalamada belli bir aşamaya gelmesine kadar bir geçiş önlemi olarak işlev görmeli ve asıl olarak bu tür tedbirlere ihtiyaç duymayacak insanlardan oluşan bir toplum hedeflenmelidir. Paranın geçerlilik alanlarının ve satın alabileceği nesnelerin ya da hizmetlerin sınırlarının çizilmesi, giderek de paraya olan ihtiyacın doğal bir şekilde azaltılmasını hedeflemek gerekir. İnsanın gerçekten dönüştüğü bir gelecekte paranın olup olmayacağı ya da olacaksa nasıl olacağını şu anda kesin olarak belirleyemeyiz. Şimdiki meselemiz, onu "gerekli işlevinin" sınırlarının içerisinde tutmaktır.

Para büyük üretim araçlarını, evleri, binaları, toprakları, ulaşım araçlarını ve kölelik benzeri hizmetleri satın alamamalıdır. Gene tamamen ücretsiz olacak temel gereksinmeler de tanımlanmalıdır. Konut, eğitim, sağlık hizmetleri, enerji, toplu ulaşım, bireysel ulaşım, kültür sanat faaliyetlerinin ücretsizliği hedeflenmeli, bu alanlarda yaratıcı ve renkli çözümleri önerecek projelere açık olunmalıdır.

Bu konuda son olarak, denemeler şeklinde komün dışındaki bazı yerleşim yerleri de tamamen parasız bir hayat için girişimlerde bulunabilirler. Buralarda ihtiyaç maddelerinin uygun şekilde, rahatsız edici bir bürokrasiye yol açmadan paylaşımı, dağıtımı sağlanmalıdır. Ve bunların sonuçlarına bakılabilir. Yaratıcı çözüm önerilerine her zaman açık olunmalıdır.

REFAH

Paranın belli periyotlarla sıfırlanmasındaki amaç, zenginleşmeye engel olmak değildir. Tersine zenginleşme ve refah düzeyinin yükseltilmesi esas amaçlar arasındadır. Ama kışkırtılmış günümüz insanı zenginleşmeyi, çoğunlukla imtiyazlı olmakla, diğer insanlarla kıyaslama içerisinde algılamaktadır. Elbette bu hastalıklı bir yaklaşımdır. Hayatı bir yarış ve üste çıkma mücadelesi olarak algılayan zihnin temel yanılsamalarından birisidir bu. Bu yanılsamanın yerine insan doğasından yükselen, gerçek, evrensel değerler geçmedikçe, özünde çok açık bir gerçek olan, insanların asıl çıkarlarının beraber uyum içerisinde bir yükselişte olduğunu kavramak zordur.

Paranın sıfırlanmasıyla zenginleşmenin ve refahın duracağı ya da gerileyeceği düşünülmemelidir. Para sadece günlük ihtiyaç ürünlerinin karşılanması için kullanılırken, konut, taşıt gibi pahalı ürünler ve normal ücretlerle satın alınamayacak kadar değerli şeylerin, toplumsal uyumu bozmayacak bir planlama içerisinde üretilmesi ya da ithalatı ve dağıtımı periyodik ve asal faaliyetler olarak düzenlenebilir. Ancak bu noktayı da bir saplantı haline getirmemek, abartmamak ve konfor eksenli bir yönelimden sakınmak gereklidir.

Aslında insanın parayla elde edebileceği olanaklar sınırlıdır ve paranın miktarıyla doğru orantılı olarak ancak bir yere kadar artar. Güçlü sermaye sahiplerinden bu gerçeği bilenler

vardır ve onların bir kısmı arayışlarını değiştirirler.

Bir düşünelim, parayla yaşanılabilecek konfor, lüks ve zevkler parasız olarak elde edildiğinde nitelikleri değişir mi? Elbette hayır. Ama bencil insan onları yaşamayı sadece istemez, bir de bu konuda ayrıcalıklı olmak, en azından buna ulaşan ayrıcalıklı bir azınlığa dahil olmayı ister. Bir de benzer fikirleri, bu ayrıcalığın hak edildiğini ve bunun da toplumun gelişmesini ivmelendirdiğini, çalışmayı ve üretimi arttırdığını iddia ederek savunanlar vardır. Bu kişiler maddi beklentiler ve ayrıcalıklı olma dürtüsü olmadan insanların tembelleşip yozlaşacağı kanaatindedirler. İnsan doğası gerçekten de bu mudur?

Alternatifler neler olabilir? Bunların yanında, özünde toplumsal bir varlık olan insanı olumlu yönde motive edecek başkaca etkenler yok mudur? Bu sorunun çözümünün bilinç yükselmesiyle bağlantısı nedir? Bu soruların yanıtları esas olarak bu çalışmanın konusudur. Başka bir açıdan da ele alırsak bu sorunu aşmak ve kışkırtılmış, yanılsamalar içerisindeki insandan, giderek bütünsel insana yöneliş asıl hedeftir zaten. Maharet, var olanın köleliğinden kurtulup olması gerekene evrilmektir.

MAAŞ ve ÜCRET

Bütün bireylere, çalışıp çalışmamasına bakılmaksızın ve şartsız olarak ihtiyaç maddelerini karşılayabilecekleri belli bir temel maaş verilmelidir. Bu temel maaş emeklilik kurumunu da gereksiz kılacaktır. Bunun dışında ekstra iş ve hizmet yapanlar, bu faaliyetlerini sürdürdükleri sürece, bu temel maaşın dışında ve o temel maaşın iki katını geçmeyecek şekilde, kendilerinin bireysel olarak belirleyecekleri bir miktarı ek olarak, ücret biçiminde alabileceklerdir. Böylece en az ile en üst arasında, en çok bire üç gibi bir oran olabilecektir.

Çalışanların bu sınırlarda kendi ücretlerini, özgürce ve bireysel olarak belirleyebilmelerindeki amaç bireyin kendi sorumluluk bilincini geliştirebilmesi ve tüketim alışkanlıklarını zorlama olmaksızın kendiliğinden bir özdisiplinle denetime almasıdır. Temel güvenceler ve yeni kültürel yapılanma para biriktirmeyi anlamsızlaştıracak ve giderek daha az insan, toplumun genel refah gelişiminden daha fazla bir standart talep edecektir. Ücretlerin bireysel belirlenmesi gelişkin bireylerin oluşumunu destekleyecektir. Zaten belli periyotlarla paranın sıfırlanması ve paranın geçerlilik alanının, günlük belirli ihtiyaçlarla sınırlı olması dolayısıyla sermaye yoğunlaşması ve onun sonucu olan tehlikeler tehdit oluşturmayacaktır. Amaç, mümkün olduğunca doğal ve içsel dönüşümlerin yaşanmasıdır. Maaş uygulamasının dışında tutulacaklar komünal işletme ortakları ve komün kalıtımcıları olacaklardır. Bu hakkı kullanmayan komünlere ihtiyaç duyulduğunda kamu desteği ve başlangıç yardımları yapılarak denge sağlanmalıdır.

KÜÇÜK ESNAFLIK ve TİCARET

Kapitalist sistemde küçük esnaflar genellikle zorlukla, borç kıskacında ve iflas tehdidiyle yaşarlar. Esnaf yarı açık cezaevi benzeri koşullarda gününü geçirmek, evinde dahi hesapları, işini düşünmek zorundadır. Küçük esnaf herkesle iyi geçinmek, hep ılımlı olmak, "esnaf gibi" davranmak zorundadır.

Genelde bağımsızlığına, bireyselliğine düşkün, kendi kendisinin patronu olmayı hedefleyip, sanayi işçiliğinin militarist yaşam koşullarından uzak durmaya çalışan insanların tercih ettikleri bu alanlar, bağımsızlık hayallerini boşa çıkartarak başka bir biçimde insanları esir alırlar.

Sosyalleşme ve organizasyon gücünün gelişkin olması gibi bazı avantajlar dışında küçük esnaf ve ticaret erbabı, karakte-

rini şekillendiren ve bütünsel insana ulaşma yolunda engeller oluşturan yaşam koşullarına sahiptir. Sosyal ilişkiler, arkadaşlık, dostluk ve müşteri hepsi bir aradadır. Ticaret erbabı için herkes potansiyel bir müşteri ya da rakip, her yeni ilişki potansiyel bir yeni iş ilişkisidir.

Meslek terbiyeleri ve geleneksel yaklaşımlar içerisinde bunlar kısmen denetlense ve kişiden kişiye farklılıklar gösterse bile, esasen eğilim budur.

Bugünkü düzende bu insanlar sonuçta sistemde ihtiyaç duyulan işleri yapmakta, büyük şirketlerden arta kalan boşlukları doldurmakta ve sisteme, işleyişte ve felsefede bağlı olduklarından, olası toplumsal patlamaları engelleme işlevi de görmektedirler. Uzlaşmacıdırlar ve radikal olamazlar. Acımasız rekabet koşulları tersine de işlese, onlar serbest piyasa ortamında teorik olarak bir gün büyükler arasına girme hayaliyle yaşayabilirler. Ve bazen bunu başaranlar da olur.

Yerleşim birimleri kendi içlerinde ürünlerin dolaşımının, dağıtımının, paylaşımının nasıl düzenleneceğine karar vermelidirler. Büyük merkezi mağazalar ya da küçükleri ihtiyaca göre düzenlenmeli ve iş bölüşümleri tıpkı fabrikalarda olduğu gibi, kimseyi köleleştirmeyecek ve kötürümleştirmeyecek tarzda yapılmalıdır. Mağaza çalışanlığı sanayi ya da tarım alanlarındakiler gibi ve tabii ki patronsuz olarak düzenlenmelidir.

İnsanlar kendi ürettikleri ürünleri isterlerse satabilmelidirler. Hatta bir insan maaşı reddedip, böyle "üretici ticaret" biçiminde yaşamayı da seçebilir. Fabrikalarda, tarım alanlarında, organizasyon ya da değişik projelerde çalışmak istemeyenler böylesi bir tercih yapabilirler.

Sanatçı sanat ürününü, enstrüman yapımcısı enstrümanını vs. satarak yaşayabilir. Sermayenin yoğunlaşmasına karşı

alınacak tedbirlere uyulduğu ve sömürü ilişkileri yaratmadığı sürece, değişik yaşam tarzları ve bu tarz alım satımlar engellenmemelidir. Hatta bu tür bir üretim ve yaratıcı faaliyetlerin özgürlük alanı bulmaları böylece teşvik edilmeli ve bütünsel insana gidişte bir yol alarak da değerlendirilmelidir. Tabii ki abartılı ve fahiş fiyatlar olmamalıdır. Genel olarak toplumda geçerli olacak, her bir ürün ve hizmet için geçerli "emek zaman değer aralıkları" oluşturulmalıdır. Yeni toplumun girişimci yönünün diğer bir ayağı da böylelikle yerli yerine oturabilir.

Benzer bir mantıkla ücret karşılığı ders ya da özel eğitim hizmetleri de verilebilir. Bunlar bireysel faaliyetler biçiminde olmalı, örneğin birisi bir başkası adına çalışmamalıdır.

Bu tarzda yalnızca kendi ürününü satma temelinde, sokak satıcılığı, pazarcılık, atölyeden, evden, tarladan, bahçeden satış, ilanla satış, küçük dükkânlar ve derslikler kurma gibi faaliyetler serbestçe yapılabilmelidir. Ama belli yerleşim yerleri gönüllülük temelinde bunları belli sınırlarla ya da tamamen dışlayacak biçimde de organize olabilir. Böylesi durumlar benzeriyle yaşama hakkı temelinde ele alınmalıdır.

Grup halindeki faaliyetler proje hakkı kapsamında özel olarak değerlendirilmeli, bireysel kâr amacı gütmemeli, ancak o grubun komünal hayatını organize etmeye yarayabilmelidir. Bunlar ortaklıklar biçiminde oluşturulabilirler. Bu oluşumlar komünal işletmeler olarak adlandırılabilirler.

KOMÜNAL İŞLETMELER

Komünal işletmelerin kurulumları proje hakkının kullanımının bir biçimi şeklinde hayat bulabilir. Komünal işletmeler ayrıcalıksız ve eşit ortaklar prensibine dayanmalıdır. Kendi geçimlerini ortaklaşa sağlamak amacıyla bir araya gelen insanlar, temel maaşı almamak koşuluyla ortak işletmeler için destek

alabilmelidirler. Komünal işletmelerin kuruluşu için ortakların güçlerini birleştirmelerinin yanı sıra kamu kaynakları da yerleşim birimlerinin onayıyla kullanılabilecektir. Bu onay işletmenin ihtiyaç olup olmadığına, yürütülme olanaklarına bağlı olmalıdır. Bu kuruluşlar için asgari ortak sayısı 5 olabilir.

Yerleşim birimleri bunların hangi faaliyet alanlarında olabileceğine kendileri karar vermelidirler. İşletme için gerekli minimum ortak sayısı ve diğer teknik ayrıntılar aynı biçimde yerel birimlerce kararlaştırılmalıdır.

Komünal işletmeler temel amaçlara aykırı faaliyetlerde bulunamamalıdırlar. Kendi içlerinde eşit haklar prensibini bozmayacak bir biçimde işbölümüne gitmeli ve ona göre bir planlama yapmalıdırlar. Bu en önemli prensip olmalıdır. Bu işletmelerin ortaklara düşen gelir payının, temel maaşın üç katını, yani bire üç oranını geçmesi durumunda, bu artı gelirin sermaye yoğunlaşmasını engellemek amacıyla, yeni yatırımlarla ortak sayısının uygun biçimde artırımına gidilmesi biçiminde çözümlenebilir.

Paranın sıfırlanması durumunda, yalnızca yeni yatırım ve yenileme ihtiyaçları dikkate alınarak yerleşim birimleri aracılığı ile merkez bankası komünal işletmelerin eski paralarından bir kısmını değiştirebilmelidir.

Komünal işletmeler asıl amaçlarından, yani ortakların geçimlerini sağlama amacından saparak, bireysel kâr güdüsüyle hareket eden insanların merkezi haline asla gelmemelidirler. Temel amaç olan bireysel ve toplumsal mutluluk, uyum, özgürlük ve refah prensiplerine aykırı bir konumları olmamalıdır. Bu işletmeler işçi veya çalışan değil, yalnızca eşit ortakları bünyelerine katabileceklerdir. Bir başka deyişle ortaklar aynı zamanda çalışanlar olacaklardır. Tabii ki buralarda istenildiğinde ayrılınabilecektir.

Böylesi komünal işletmeler restorantlardan üretim çiftliklerine, tarım işletmelerine, mağazalardan otellere, film üretiminden fabrikalara değin geniş alanlarda düşünülebilir.

ÜRETİM

Üretimimin mantığı bütünüyle yeniden düzenlenmeli ve üretim bütünüyle ihtiyaçların karşılanmasına endekslenmelidir. Ekonomik büyüme sadece toplumun refahı, mutluluğu ve uyumu amaçları temelinde ve bunları destekleyecek biçimde somut olarak ele alınmalı ve asla başlı başına bir amaç olmamalıdır. Bir takım rakamlar ve istatistikî veriler insan gelişimini ikame edemezler. Ekonomik büyümeyi, içte ya da dışarıya karşı bir yarış konusu haline de getirmemek gerekir. Unutmamalıdır ki yarış başlı başına bir kültürdür. Zihinsel bir haldir. Kışkırtır, manipüle eder.

Her yerleşim birimi, diğer yerleşim birimleriyle de koordine içerisinde üretim ünitelerine sahip olmalıdır. Öncelik temel ihtiyaçların karşılanmasına verilmelidir. Üretimde tek tipleşme hedef değildir. Projeler temelinde değişik üretim biçimleri denenebilir. Bahçe, tarla, sera, çiftlik yiyecek üretimi için, atölye, imalathane ya da fabrikalar diğer ihtiyaçlar için organize edilmelidir. Endüstri toplumlarında çalışmak, hele bir emekçi için anlamını her gün biraz daha fazla yitirmektedir. Burada fabrika konusu, seri üretim ve akan bant sisteminin temel amaçlarla çelişen yapısı dikkate alınmalı, yerleşim birimlerinin bu sistemi kısmi yahut tamamen reddi düşünülmelidir. Her halükarda kitlesel üretimin olumsuz etkilerini ortadan kaldıracak devrimci çözümler tasarlanmalıdır. Ayrıca insanların kendileri için temel ihtiyaç maddelerini üretebilmeleri de teşvik edilmelidir. Bireysel küçük ölçekli tarım, inşaat, giyecek ve ev eşyalarının üretimi ve tamiratı bu kapsamda düşünü-

lebilir. Bu aynı zamanda sanatsal, yaratıcı çalışmanın da bir parçası olarak ele alınmalı, gerekli alet edevatın ve becerilerin kazandırılması hedeflenmelidir.

Yerleşim birimi ihtiyaçlarını, hammadde kaynaklarını, toprağın durumunu değerlendirerek üretim planlaması yapmalı, ürünlerin çeşitlerini, üretimin temposunu ayarlamalıdır. Eksik kalan ve üretilemeyen ihtiyaçlar diğer yerleşim birimlerinden temin edilmelidir.

Genel yaşam kalitesinin yükselişi ve artan özgürlükler amaçlarımızdandır ve çalışma koşulları da yaşam alanı içerisindedir. İnsanın keyif almadığı, monoton, sıkıcı, ruhsal, zihinsel ve bedensel sağlığı tehdit eden çalışma koşullarından, temposundan, yoğunluğundan, üretim biçimlerinden, zarar veren hammaddelerden ve iş araçlarından, onların bazı başkaca avantajları olsa dahi uzak durulmalıdır. Bizler asıl olarak kendimiz için ve şimdi için çalışıyoruz. Biriktirmeci bir anlayış, bireysel olduğu kadar toplumsal olarak da olumsuzdur. Denge önemlidir. Şimdiye değil de asıl olarak geleceğe odaklanan kaygılı zihin, asıl amacı ve onun enerjisini zayıflatır. Sürekli güvenlik ve garanti peşinde koşan bireyler ve toplumlar huzur bulamazlar ve saldırganlaşırlar, taklitçilik, sevgisizlik, yıkıcılık onların temel özellikleridir.

Tekrar vurgulamak gerekirse, üretimin asıl amacı ihtiyaçların karşılanması, toplumun, uyum içinde gelişmesi, mutluluğu ve refahıdır. Bir iş ve işçi toplumu yaratmak değildir. Tercihler doğru yapılmalıdır. Bu konular teknik gelişmelerin sonuçlarına havale edilmemeli, bilimsel öngörünün ışığında ele alınmalı düzenlemeler buna göre yapılmalıdır. Denilebilir ki iş, çalışma ve üretim de insanın ihtiyaçları arasındadır. Bu tespit geniş anlamda doğrudur. Ama içeriği iyi doldurulmalıdır. Mutlu eden, dengeleyen, geliştiren, yaratıcı gerçek bir üreticilik ve çalışma

bütünsel insana ilerleyişte yardımcı unsurlardandır.

Çalışma ortamlarında, işlevsel ve mümkün olduğunca dönüşümlü, esas olarak da gönüllüğe dayalı işbölümü ve düzenlemeler yapılmalıdır. Kimse zorunlu ve sürekli bir işçiliğe mahkûm edilmemelidir. Üretime katılım sorumluluk ve gönüllülük temelinde olmalıdır. Günümüzün endüstri toplumlarında olduğu gibi makinelerin ve seri imalat bantlarının insanları esir almalarına asla izin verilmemelidir. Bu toplumlarda endüstriyel alanlar, askeri yapılanmaya benzer hiyerarşik bir düzendedir ve boğucudur, böylesi uygulamalar üretimi arttırsa dahi temel amaçlarımızla tamamen çelişkili olduğu için uzak durulmalıdır.

Bugünkü kapitalist sanayi toplumları teknoloji ile gerçek anlamda barışık değillerdir. Gelişen teknik sayesinde, üretimde insan emeğinin yerini giderek daha fazla makinelerin alması, kâr endeksli piyasa ekonomisi açısından bir çıkmaz sokaktır. Alım gücünün azalması ve tüketimin düşmesi kriz demektir. İflaslar ve işten çıkartmaların yoğunlaşması, ürün fazlalığının yanında, o ürünlere ihtiyacı olan insanların olması gibi gülünç durumlar zaten kanıksanmıştır. İşsizlik maaşı ya da piyasaya büyük miktarlarda para pompalamak gibi tedbirler eklektik ve paradoksal yaklaşımlardır ve gerçek çözümden çok uzaktır.

Oysa bir kez bu değerler hiyerarşisinin dışına çıkıldığında, kâr endeksli değil de, ihtiyaçların karşılanması temelinde, üretimde insan emeğinin yerini makinelerin alması insanları ve toplumu daha da özgürleştirebilir. Tabii burada bir parantez açıp kesin konuşmamak gerektiğini belirtmek gerekir. Böyle bir üretim ve yaşam biçiminin de şu an kestirilemeyecek dezavantajları olabileceğini hesaba katmak lazımdır. Ama elimizdeki temel kıstaslar burada da geçerlidir. Bireyin ve toplumun uyum içerisindeki mutluluğu ve refah. Yani herhangi bir yeni uygula-

ma buna aykırı sonuçlar veriyorsa kesinlikle terk edilmelidir.

Üretim ihtiyaca göre yönlendirildiğinde ve temel amacı ihmal edilmediğinde durması gerektiği yerde duracak, yeniden harekete geçmesi gereken yerde ise yeniden başlayacaktır.

Bu durumu örneklendirerek, ayrıntılandıralım. Bir araba fabrikasını düşünelim. Bugünkü durumda binlerce ya da on binlerce kişinin çalıştığı devasa fabrikalar ve onların bağlı yan sanayilerini oluşturan diğer birimler en üst kapasitede üretime ve maksimum kâra göre organize olmuşlardır. İnsanlar makinelerin parçaları gibi çalışırlar ve sağlıklarını yitirirler. Bunu kabul ederler, çünkü kiralarını, faturalarını ödemeleri ve ailelerini geçindirmeleri gereklidir. Alternatif olarak dışarıda onu açlık, ezici bir yoksulluk beklemektedir. Ve büyük bir işsizler ordusu da onun yerine zaten taliptir. Bu işçi maaşına güvenerek borçlanmış ve kredi de kullanmış olabilir. Sabreder ve çalışır. (Bu arada yanlış anlaşılmaya engel olmak için vurgulayalım; örnek olarak aldığımız araba üretiminin, sadece konuyu somutlaştırmak için olduğunu bilmek gerekir. Böyle bir üretimin gelecekte var olup olmayacağı, hatta otomobilin kendisinin var olup olmayacağı, otomobilin kapitalist bir fetiş ürün ve iktidar aracı, hatta özellikle büyük şehirlerde insan karşıtı konumunda olması ise ayrı bir konudur.)

Üretilen arabalar satıldığı ve piyasa döndüğü sürece bu çark işler. Araba tüketiminin bırakalım durmasını, biraz düştüğünde bile panik başlar. Tüm sistem buna endekslidir. Oysa ihtiyaçlar sınırlıdır ve tüketim bir yere kadar kışkırtılabilir. Panik ve depresyon bu sürecin ayrılmaz parçalarıdırlar. Yaşanan korkunç bir çılgınlıktır. Çarkın dönmesi için insanların para harcamaları gereklidir. Bunun için tüketim sürekli olarak kışkırtılmalıdır. Her türlü manipülasyon ve hile mubahtır. Bireyler için bu sürecin farkında olmak da bir şey ifade etmez, girdap

herkesi içine çekmektedir. Gerçekten de böyle bir düzenden kaynaklanan kriz yıkıcıdır. Sadece patronlar zarar görmez, işçiler ve onlara mal satan esnaf da hızla mülksüzleşir. Nakit krizi ve borçlanma yozlaşmaya, ailelerin dağılmasına ve intiharlara yol açar. Gezegenin kaynakları ve diğer firmalarla rekabet gibi etkenlerle de beraber iş tam bir vahşete dönüşür. Tabii ki bu yapının doğası gereği fırsattan yararlanarak yükselenler de olur. Böylesi krizler saldırganlıkları, savaşları ve gezegensel yıkımları da tetiklemiştir. Olan gene halk kitlelerine olur. Savaşlarda aynı acıları çeken insanlar karşı cephelerde, kendileriyle ilgili olmayan çıkarlar için kışkırtılarak birbirlerine boğazlatılır. Bu kan deryasından da beslenmesini bilir kapitalist açgözlülük. Yeni silahlar üretilir, denenir, satılır ve canavar krizini böylelikle hafifletir.

Oysa bir de şöyle bakalım. Araba üretiyorsunuz. İhtiyaç tahmini yapar, buna göre de üretimi gerçekleştirirsiniz. İhtiyaçları karşılarsınız. Ve ardından paydos edersiniz. Hiçbir sorun da çıkmaz. Üretimi gerçekleştirenler görevlerini yapmış olmanın huzuruyla hayatın başka alanlarıyla, kendileriyle, yakınlarıyla, hobileriyle, sanatla, bilimle, sporla ilgilenirler ya da boş boş dururlar. Ne kira, ne borç, ne de geçim derdi, ne de tatmin edilmesi gereken istatistik cetvelleri vardır. Burada üretimin durması sadece kutlanacak bir şeydir.

MODEL ÜRETİM–SERİ ÜRETİM ve NİTELİK SORUNU

Akla şöyle bir soru gelebilir. Bugünkü ürünlerdeki kalite düzeyinin, yoğun rekabet ve çalışmanın ürünü olduğu ve alternatif modelde bunun nasıl tutturulacağı? İlk bakışta bu soru anlamlı gibidir. Nihayetinde üstün kalite ve bunun geliştirilmesi vazgeçilmez değil ama önemlidir ve rekabetin kalitenin geliştirilmesindeki payı yok sayılamaz. Rekabetçiliğin niteliği

ve insan gelişimine zararlarını anlattık ve tekrara gerek yok. Öyleyse buradaki önerimiz ne olabilir?

Girişimci komünal yapının temel dayanaklarından birisi, onun bir proje ve deney toplumu olmasıdır. Konumuz açısından bunun anlamı şudur: Model bazında araştırma ve geliştirme çalışmaları, ihtiyaçların karşılanması temelindeki adapte üretimden özerk olarak ele alınacak ve süreklileştirilecektir. Yani motorlu taşıt örneğine dönersek, üretim birimi ihtiyaca bağlı olarak seri üretim temposunu ayarlayacak ve gerektiğinde üretimi bir süreliğine durduracaktır. Diyelim ki bu süre bir yıl olsun. İşte bu bir yıllık süre içerisinde teorik ve model bazında motorlu araçlar konusunda çalışmalar sürecek ve bir yılın sonunda üretim yeniden başladığında, geliştirilen modelin seri üretimine geçilecek, böylelikle kalite yükselişi seri üretimin durduğu süreden olumsuz etkilenmeyecektir.

Her önemli ihtiyaç maddesi ve ürün için, duruma göre bir veya daha fazla araştırma ve geliştirme grubu oluşturulabilir. Bu ürünle ilgili kalite ve işlevsellik üzerine deneysel çalışmalar, seri üretimden bağımsız olarak, model bazında yürütülmeli, sonuçlar bütün üretim ünitelerine aktarılarak üretimin kalite yükselişi sağlanmalıdır.

Fakat bu konuda bir uyarıya da gerek var gibime geliyor. Teknik alanda ilerleme kaygısı fanatikçe bir çabaya dönüşmemeli, kurbanlar almamalıdır. Başta bu alanda çalışacaklar olmak üzere, insanlar kendilerini hırs niteliğinin girdabına sürüklenmekten itinayla koruyabilmelidirler. Eğer bu sağlanamazsa yozlaşma kaçınılmazdır. Sonuçta teknik ilerleme somut olarak insana, doğaya faydalı olma ekseninin dışına çıkıp, kendisi için bir amaç olma durumuna gelmemeli, getirilmemelidir. Hatta bu tür yapılanmalar pratikte test edilip olumsuzluğu görülürse ret de edilebilir.

VERGİ

Kamusal ihtiyaçların karşılanması, esas olarak yerleşim birimlerinin kendilerinin düzenleyecekleri işlerdendir. Bu birimler ihtiyaçların karşılanması için kararlar alıp uygulamalıdırlar. Bunlar için proje hakkının kullanımı kapsamında olanak ve kaynaklar kullanılmalı, fazladan para gerekli ise o da merkez bankasından sağlanmalıdır. Yerleşim birimleri kendi içlerinde belli yatırımlar için bireylerden bir şeyler talep edip etmeyeceklerine somut duruma bakarak karar vermelidirler.

Borç ve kredi sistemi olmayacağı gibi düzenli ya da genel vergi toplanması uygulaması da olmayacaktır. Bugünkü gibi büyük miktarlarda bürokrasi ve devlet mekanizması olmayacağından esas olarak kaynaklar somut olarak insanların kendi öz denetimlerinde kullanılacaklardır.

ENERJİ

İçinde bulunduğumuz dünyayı yönetenler, çıkarları doğrultusunda yalana ve onun bir biçimi olan çarpıtmaya başvurmaktan çekinmezler. Ekonomi, siyaset, tarih, bilim, din, tıp ve birçok alanda kök salmış yalanlar hüküm sürmektedir. Az sayıda ve etkileri zayıf olan dürüst insanları ayrı tutarsak, eğitim, bilim kurumları, sağlık, din, medya gibi alanlarda bu yalanlara alet olan cahil, bilgisiz ve zavallı insanların yanı sıra, bilinçli ve satılık insanlar da çoktur.

Böyle yalana ve çıkara dayalı manipülasyonların birisi de enerji alanındadır. Büyük güçler kontrol ettikleri kaynakları sonuna kadar pazarlamadan alternatif, ucuz ve hatta bedava olabilecek enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaşmasına izin vermemekte ve bunu da dezenformasyonla, kanunla ya da kaba kuvvetle uygulamaktadırlar. Bir başka yöntem de bu alternatifleri ulaşılamayacak kadar pahalı yapmak ve aşırı

vergilendirmektir.

Enerji konusu, onun üretimi, iletimi ve dönüşümüyle beraber ele alınmalıdır, çünkü farklı enerji türlerinde bu süreçler farklılaşmakta, ana, ara ve son cihazlar farklılaşabilmektedir.

Enerji üretimi, tıpkı genel üretimde olduğu gibi ihtiyaca endekslenmelidir ve asla enerji tüketimi, gelişmişliğin göstergesi olarak algılanmamalıdır. Tam tersine enerjiye olan ihtiyacın düşmesi ve bu bağımlılığın azalması olumludur.

Enerji üretiminde temizlik ve çok yönlülük temel alınmalıdır. Bu konuda projeler temelinde, esas olarak da lokal olarak çözümlenilebilir. Her yerleşim birimi kendisine en uygun enerji edinimi yöntemlerini belirlemeli ve ihtiyacına göre üretmelidir yetersizlik durumunda, diğer yerleşim birimlerinden destek alınmalıdır. Bu konu ayrıca ilgili araştırma ve geliştirme gruplarınca ele alınmalıdır.

Diğer alanlarda olduğu gibi burada da bireysel çözümler desteklenmelidir. Kişinin ya da bir grup insanın evlerinin araçlarının vs. enerji ihtiyaçlarını, örneğin bugünkü bilgilerle güneş panelleriyle, rüzgârgülleriyle, akarsuyla, bitki yağlarıyla ya da başkaca sağlığa ve çevreye zarar vermeyecek biçimde, kendi olanaklarıyla karşılaması alkışlanmalı ve desteklenmelidir. Amaç her düzeyde bireysel ve toplumsal yaratıcılık ve kendine yeterliliktir. Kâr endeksli olmayan bir toplumda, zaten bütün bireysel çözümler aynı zamanda toplumsal çözümlerdir. Enerjinin ithalatı stratejik bir bağımlılık getirebileceğinden bu ihtiyaç mutlaka içte karşılanmalıdır.

MESLEKLER

Yeni toplum bir yönüyle de, arınan, gereksiz, fazla yüklerinden kurtulmuş bir toplum olacaktır. Böyle bakıldığında

yaşamın ve insanın değişmesiyle birlikte, bugün pek revaçta olan birçokları da dahil olmak üzere pek çok meslek ve onlarla bağlantılı kurumsal yapılar işlevsizleşecek ve silinecektir, bazılarıysa nitelik değiştirerek başkalaşacaktır.

Bunlardan bir kısmı doğal akış içerisinde, zamanla olacağı gibi, bazıları da temel amaçlara ulaşmada bizatihi engel teşkil ettikleri için bilinçli olarak oluşturulmayacaklardır.

İşte bu gruba giren mesleklerin ve onlara bağlı yapıların durumu üzerinde düşünmek gereklidir.

DÜZENLİ ORDU ve SAVUNMA İHTİYACININ KARŞILANMASI

Düzenli ordu ve onunla bağlantılı hiçbir meslek olmayacaktır. Savunma ihtiyacı tıpkı diğer ihtiyaçlar gibi ele alınmalı gerekliliği ölçüsünde karşılanmalıdır. Savunma silahları ve sistemleri, bu alanda çalışacak araştırma ve geliştirme grupları tarafından geliştirilecek, üretim ve stoklama işlemi ihtiyaca göre düzenlenecektir.

Yerleşim birimleri kendi güvenlikleri açısından nasıl tedbirlere başvuracaklarına kendileri karar vermelidir. Yerleşim birimlerinin bir saldırıda nasıl korunacağı, silahların nerelerde bulunacağı, tıpkı doğal felaketlere karşı alınacak tedbirler gibi ele alınmalıdır.

Şu anda dünyada geçerli olan düzenli ordu yapılanmaları, ister barış, isterse savaş zamanlarında olsun, savunma ihtiyacından çok, insanların belli bir forma sokulup, hizaya getirildikleri, kölelik sistemini aktif olarak besleyen, devamını sağlayan, kendi içlerinde yeniden ve yeniden üreten kurumlardır. Ordulardaki mutlak İtaat kültürü, korku üzerine kurulu bir kişiliksizleştirme mekanizmasıdır. Düzenli ordularda tüm uygu-

lamalar dışsal disipline dayalıdır ve birey iradesini kırmayı hedefler. Eğitimlerdeki sürekli tekrarların sebebi itaatin otomatiğe bağlanmasıdır. Bütünsel insanın oluşmasında engeldirler. Bir yandan bu ilişkileri kullanıp, öte yandan olumlu gelişmeler sağlanacağını ummak ham hayalden ibarettir. Yeni toplumun hiçbir alanında bireysel sorumlulukları ortadan kaldıracak bir emir komuta zinciri yaratılmamalıdır. Hiç kimse "bana böyle emredildiği için böyle yaptım" demek suretiyle savunma yapamamalıdır.

Mevcut ordulardaki tek "olumlu" yan, giderek yalnızlaşan toplumda bir dönem insanların bir arada yaşamalarıdır. Ama toplum paylaşımı ve birlikteliği doğal ve insani yollardan bireylerine tattıracak tarzda organize olduğunda böyle bir arayış da bitecektir. Genellikle yenilen dayakların ve küfürlerin atlandığı askerlik anıları yerini başkaca anılara bırakacaktır. Aşırı tembelleşme, özdisiplinin olmaması ve ekonomik sorunlar da militarist kültür savunucularının argümanlarını dayandırdıkları olgular. Ordu yoksul emekçi çocukları için bazen ekmek kapısı olarak görülmekte ve hatta paralı askerlik dahi yapılabilmektedir. Yani bu da yoksulluk saçan, ezen sömürü sistemlerinin bir yan ürünüdür. "Disipline edilmesi gereken" tembel çocuklar "sorunu" da doğadan kopmuş modern toplumun bir ürünüdür ve eğer böyle bir sorun can yakıcı bir hal almışsa, bunun çözümü spor, sanat gibi özdisiplini geliştirecek alanlarda aranmalı, bu çocukları yaşam enerjisiyle dolduracak, duygusal olarak tatmin edecek sosyal ilişkileri yaşamaları ve doğayla aktif iletişime girmelerine olanak tanınmalıdır.

Belli bir grubun elinde silahlı gücün yoğunlaşması, tıpkı sermayenin yoğunlaşması gibi tehlikelidir. Silah burada kapitalist sistemdeki para gibi insanı ele geçiren bir canavara dönüşür.

Düzenli ordular insanları kendilerine çekmek ve bağla-

mak için gerçekleri de çarpıtırlar. Kahramanlık ve şerefin özü de bu kurumlarca bilinçli olarak çarpıtılmıştır. Emir komuta zincirleri içerisinde, korkuya zorunluluklara dayalı körü körüne itaatin olduğu yerlerde ne şereften ne de kahramanlıktan söz edilebilir. Aslında bu tür masallara kanan, şerefi ve onuru, apoletlerde, törenlerde, üniformalarda, duruşlarda ve bakışlarda arayanlar, gerçek onurun ve kahramanlığın ne olduğunu bilmeyen zavallılardır.

Düzenli ordunun dışlanmasındaki tek sebep, onun dışarıya yönelik oluşturduğu tehdit ve uyguladığı şiddet değildir. En az bunun kadar önemli olan diğer neden de, onun içsel yapısı ve bizatihi kendi mensuplarına ve zorunlu askerlik dolayısıyla da halk çocuklarına uyguladığı kişiliksizleştirme ve şiddettir. Ayrıca bu ordular pek çok ülkede özellikle rütbelileri için, faturalarını emekçi halkların yoksullukları ve yoksunluklarıyla ödedikleri ayrıcalıklı ve asalak bir cemaat yaşamı sunmaktadırlar. Bu durum da yoksul halk kesiminin bunlara özenmesine ve toplumun bir de bu yolla dejenerasyonuna sebep olmaktadırlar.

Bütün bu perspektifler ışığında, mecburi askerlik diye bir kurumun olmayacağı açıktır. Gönüllülük temelinde kısa dönemlerde ve cinsiyet ayırımı yapılmadan, birkaç gün süren silah eğitimleri verilebilir. Somut bir tehlike olmadan güvenlik sorunu paranoyakça abartılmamalıdır. Tehdit algılamaları, savaş ve genel olarak şiddet psikolojisi korkuyu besler. Korku en büyük psiko-enerjetik kirlenmedir, şiddet üretir, yozlaştırır ve gelişmeyi önler. Şiddet sarmalında cellât ve kurban sürekli rol değiştirir. Bu evrensel bir kuraldır. Şiddet ve silah kullanılırken getirecekleri ve götürecekleri çok iyi hesaplanmalıdır.

SİYASETÇİLER, SİYASET KURUMLARI ve SEÇİMLER

Siyasal partileri, siyaseti ve parti seçimlerini, kısacası bütün bir demokrasicilik oyununu gereksiz kılacak bütün tedbirler alınmalıdır. Bunun yolu ise gereksiz baskıların ortadan kalkması, olabilecek bütün özgürlüklerin ve hakların dokunulamaz olarak hayata geçmesidir.

İnsanlar mutlu, özgür ve refah içinde ve istedikleri insanlarla beraber yaşam grupları ve buna yönelik yerleşim birimleri de kurma hakkına sahip olduklarında siyasal parti kurmanın anlamı da kalmayacaktır. Bu tabelacılık yerine doğrudan eylem, doğrudan yaşam ve hayata geçirmedir. İktidar mücadelesi ve onun yıkıcı sonuçlarından da toplumu özgürleştirecek olan ve alternatif yapılanmanın ana eksenini oluşturacak bu hak ayrı bir başlık altında da ele alınmıştır. Zaten iktidarda bir parti de olmayacaktır. Her alanda işlevsel organlar, özyönetim temelinde çalışacaklardır.

MEMURLAR ve BÜROKRATLAR

Bugünkü hâkim sistemlerde bu kesim ağırlıklı olarak yalakalık, entrikacılık, otorite ve kariyer düşkünlüğü, rüşvetçilik gibi genel olumsuz özelliklere sahiptirler. Köle ruhlu ve güvenlik bağımlısıdırlar. Mevki ve eğitim durumlarına göre farklılıklar gösterse ve bazen istisnaları olsa dahi, idealist ve hizmet anlayışını ön planda tutanları da dahil, kendilerini devletle ya da başka bir güçle özdeşleştiren bu kesimde dar kafalılık hakimdir. Aslında bazı farklılıklara rağmen benzer özellikler, özel sektör çalışanlarında, teknisyen ve mühendislerde, devlete ya da büyük şirketlere ürün veren bağımlı köylülerde, tarım ve sanayi işçilerinde de vardır.

Memurların belki de tek olumlu değerlendirilebilinecek tarafları, belli temel güvenceleri bulunmasının, yani tuzlarının

kuru oluşunun verdiği göreli rahatlıkları olabilir.

Memuriyet benzeri kamu görevliliği, gerçekten işlevsel alanlarla sınırlandırılıp mümkün olacak en alt düzeye indirgenmelidir. Böylesi görevliler hiçbir otoriteyi temsil etmemeli, sadece işlerini yapmalıdırlar. Hiç kimse sürekli olarak böylesi pozisyonları ve görevleri üstlenmemelidir. Memurluk ve bürokratlık birer meslek olmaktan çıkartılmalıdır. Yapılması gerekli olan böylesi işler, yerel birimlerce ve böylesi bir kastın oluşmasını engelleyecek şekilde organize edilmelidir. Mümkün olan en alt düzeyde bürokrasi ve kamu kuruluşu olmalıdır.

HUKUK

Hukuk metni mümkün olan en sade, kısa ve özlü hale getirilmelidir. Temel amaç, yani bireysel ve toplumsal mutluluk, uyum, refahın sağlanması, yalansız, korkusuz ve özgür bir yaşamın oluşturulması anayasa olarak tanımlanmalı ve bütün uygulamaların bu amaca hizmet etmesi gerektiği belirtilmelidir. Gönüllülük, erdemlilik, sadelik, açıklık, mantıksal tutarlılık gibi temel prensipler ve işleyiş ilkeleri belirtilmelidir.

Dokunulamaz temel bireysel ve toplumsal haklar açık olarak sıralanmalıdır. Sonunda ise savunmasız insanları ve temel haklar ile uyumu korumak adına sadece affedilemeyecek suçlar sıralanmalıdır.

Ayrıntılı ve karmaşık yasa ve yönetmeliklerin hiçbir faydası yoktur. Yerleşim birimleri iç uygulamalarına ana perspektifler ışığında ve doğallıkla karar vereceklerdir. Ne hukuk, ne kanun, ne de yönetmelikler gerçek insan doğasından yükselen ve aslında herkesin tanıdığı erdemleri ve vicdan rehberliğini ikame edemezler. Bütünsel insan da ancak bu rehberliğin ürünü olacaktır. Yasal zorlamaların değil.

Bu temeldeki hukuk metni, en çok birkaç sayfayı geçmeyecek ve herkesin kolaylıkla anlayabileceği kısa açık ve sade bir metin olmalıdır.

SUÇ, CEZA, MAHKEMELER, CEZAEVLERİ

Mükemmel bir adaletin insan eliyle işletilmesi imkânsız gibidir. Bunu hepimiz aslında biliyoruz. Delil, tanık, itiraf üçlüsü üzerine kurulu karar mekanizmasını yanıltmak kolaydır. Kanunların adil olup olmaması ve kapitalist sisteme özgü paranın ve itibarlı ilişkilerin oynadığı roller de başkaca sorunlardır. Sistem insanlardaki dürüstlük niteliğini desteklemelidir.

Adalette affetmek, cezalandırmaya göre mümkün olduğunca önde tutulmalıdır. Kapalı cezaevleri hiçbir durumda oluşturulmamalıdır. Mahkemeler yerleşim birimlerinin gerekli olduğunda oluşturdukları geçici organlar olmalıdır. Avukatlık, hâkimlik, savcılık, yargıçlık gibi daimi meslekler olmamalıdır. Suç kapsamına girecek bir eylem oluştuğunda bunun soruşturulması için ilgili yerleşim birimi bir komisyon kurmalıdır. Acil, örneğin şiddetin önlenmesi gibi durumlar hariç gözaltına alma uygulaması olmamalıdır. Bu konuda da çeşitlilikler olabilir. Özyönetim prensibi gereği, yerleşim birimleri mahkeme usullerini belirlemelidir. Bu çeşitlilikler her alanda, zaman içerisinde değişiklikleri, avantajları dezavantajları içerisinde bir karşılaştırmayı da olanaklı kılar.

Avukatlık gibi meslekler, kapitalist sistem içersinde suçlardan ve anlaşmazlıklardan beslenmektedirler. Tıpkı doktorların ve tıp endüstrisinin hastalıklardan beslenmeleri gibi, bu tüketim kültürünün bir parçasıdırlar ve doğaları gereği sağlıklı ve adil topluma götüremezler.

Cezalandırmayla, çok kişinin yaptıklarıyla yüzleşmesi ya da duruma göre yardım edilmesi amaçlanmalıdır. Korku toplu-

mu, ihbar toplumu, oluşabilecek en olumsuz şeylerdir.

Başkalarına somut olarak zarar verebilecek insanlar, evlerinde yahut kapalı olmayan başka ortamlarda geçici olarak denetime alınabilirler. Affedilemeyecek durumlardaki en büyük ceza ise kovma olmalıdır.

Kapalı cezaevleri tutuklu, gardiyan ve yönetim üçlüsüyle kendine has bir enerjetik alandır. Böylesi merkezler mutlaka amacını aşarak istenmeyen sonuçlara yol açacak, kendi içerisinde çürüyecek ve yavaş yavaş toplumu etkileyecektir.

İÇ GÜVENLİK

Bu konu da gene yerleşim birimleri tarafından düzenlenmelidir. Toplumu, daha çok da çocukları, hastaları, yaşlıları, kendisini koruyamayacak insanları tehlikelerden koruyacak tedbirlerle ilgilenen sivil oluşumlar olmalıdır bunlar. Kesinlikle silah ve otoriteyi simgeleyecek tarzda üniforma taşımamalıdırlar.

İnsanların birbirlerinden kuşkulandıkları, güvensizliğin ve korkunun hakim olduğu toplumlar hızla yozlaşırlar. İhbarcılık ve ajanlık kurumu imtiyazlı bir grubun belirtisidir. Bunlar bu uygulamalarını hangi kılıf altında gizlemeye çalışırlarsa çalışsınlar bu böyledir. Böylesi korkuya ve güvensizliğe dayalı bir oluşum zaten korunmaya da değmezdir. Temel amaçlara kesinlikle aykırı olan böylesi uygulamalar konusunda tavizkâr davranılmamalıdır.

Abartılmış gelecek ve güvenlik endişeleri, bireysel ve toplumsal gelişim kanallarını bloke eder, "şimdi"den ve aslında yaşamdan koparır.

EĞİTİM

Eğitim kendine yeterli ve toplumsal gelişmeye katkı yapan bütünselleşmeye yönelik, yaratıcı bireyi hedeflemelidir. Bugünkü gibi belli bir etikete sahip olmak ve kariyeri desteklemek için, belli bir süre katlanılması gereken bir zorunluluk olmamalıdır. Bireysel eğitim ve kendini geliştirme hayat boyu süren ve zevk alındığı için yapılan, dinamik ve tecrübeyle bağlantılı bir süreç olmalıdır.

Temel yeterliliklerin toplumun tamamına ulaşmasını sağlayacak programlar tespit edilmeli ve bunlar herkese açık olmalıdır. Temel yeterlilikler ve ihtiyaçlar ve bunların geliştirilmesi ve karşılanmasına yönelik çalışmalar bir bütündür ve hayatın diğer alanları gibi yerleşim birimlerinde projeler temelinde ve temel amaçlara uygun olarak düzenlenilebilir. Okullar, seminerler, kurslar bu ihtiyacı karşılamak için günlük hayatın bir parçası haline gelmelidir.

Sınav, not, sınıf geçme ve diploma sistemi yerine, döngüsel programlar süreklileştirilmeli, isteyen bu programlara istediği yerden girip, istediği yerden çıkabilmelidir. Kişi hangi programa katılacağına kendisi karar vermeli, kabul sınavı gibi bir şey olmamalıdır. Yine kişi programın kendisine uygun olmadığını tespit ederse bırakabilmeli ya da programı değiştirebilmelidir. Zaten eğitimin bir amacı da, kendisini iyi tanıyan ve doğru kararlar verebilecek gelişkin bireylerin gelişimini desteklemektir. Bilgi ve yeti edinme bir yarış ve kıskançlık alanı değil, sevgi, paylaşım ve dayanışma alanı olmalıdır.

Çocuklar ve gençler için belli yaşlara kadar belli yeterliliklerin edinilmesi hedeflenmelidir. İlgi, istek ve yetenek alanlarına göre, ama genel gelişim ve yeterlilikler göz ardı edilmeden ve ömür boyu belli alanlara mahkûm edilmeksizin ve gönüllülük temelinde mesleklere- uğraşılara yönelmeleri sağlanmalıdır.

Genel yeterlilikler kabaca şöyle sıralanabilir:

— Okuma yazma

— Bütünsel insan anlayışı

— İçsel disiplini geliştirme teknikleri

— Odaklanma ve yaratıcı gücü geliştirme teknikleri

— Bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik pratik metodlar

— Temel yöntembilim, argümantasyon ve mantık bilgileri

— Temel fen bilimleri ve matematik

—.Temel anatomi ve sağlık bilgileri, beslenme, ilk yardım ve basit tedavi metodları

— Temel doğa yasaları

— Temel astronomi bilgileri

— Temel coğrafya bilgileri

— İnsan, gezegen ve evren tarihiyle ilgili temel bilgiler

—Temel mekanik, elektrik, elektronik, tarım, teknik resim, motor, marangozluk, kaynak, taş, metal, cam işleme, inşaat, terzilik ve benzeri bilgilerle bu alanlardaki temel cihazların, alet - edevatın kullanımı ve tamiriyle ilgili bilgiler

— Anadil dışında, başta komşuların dilleri olmak üzere birkaç dilin öğrenilmesi

— Felsefe, din, edebiyat, sanat ve kültür tarihiyle ilgili temel bilgiler

— Yiyecek temini ve yemek yapma

— Cinsel gelişim ve ilişkilerle ilgili temel bilgiler

— Temel müzik bilgileri ve en az bir müzik aletinin çalınmasının öğrenilmesi

— Yüzme

— Savunma teknikleri

— Resim ve plastik sanatlarla ilgili temel bilgiler

— Ulaşım araçlarının kullanılması

Böyle bir liste daha uzatılabilir ve bazı değişiklikler yapılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken şey konuların içerikleriyle ilgilidir. Örneğin mantık denildiğinde, bugün genel kabul gören mantık, proje denildiğinde bugünkü proje anlayışı, din tarihi denildiğindeyse belli bir dinin tarihi ve onun propagandası anlaşılmamalıdır. Kavramların içerikleriyle ilgili bu uyarı aslında bu metnin tamamı için geçerlidir.

Amaç bağımsız düşünebilen, sosyal, aktif, çözüm üreten yaratıcı bireylerin gelişebileceği ortamlar yaratmaktır. Düşünmeyen, sürekli onaylayan ve edilgen karakterler değil.

Gene eğitimin amacı insanlara basitçe ansiklopedik enformasyonlar yüklemek de değildir. Enformasyon yükleme yerine, o enformasyonlara nasıl ulaşılacağı ve onları nasıl değerlendireceği öğretilmelidir. Hayatla buluşma, kavrayış ve yorumlama derinliği önemlidir.

Öğretmen öğrenci ilişkisi otoriteye dayanan, katı kurallarla resmileştirilen bir korku ilişkisi asla olmamalıdır. Öğrenci ya da öğretmen için mecburi üniforma uygulaması olmamalıdır. Okulların fiziki yapıları neşe ve huzur veren, doğayla barışık yapılar olmalıdır. Teknik dersler mutlaka uygulamalı yapılmalıdır. Resmi bir ideolojinin baskı yoluyla dikte edildiği uygulamalara özgü olan seramoniler, marşlar, sloganlar, fetiş semboller, lider resimleri, askeri itaat metodları eğitimde asla

kullanılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki en iyi öğrenme severek yapılan öğrenmedir. Gene ırkçılığı, bir milliyetin diğerine üstünlüğünü çağrıştıracak hiçbirşeye olanak verilmemelidir.

Normal öğrenim çağındaki çocuklara yönelik okulların dışında yaygın olarak konu bazında, dairesel program uygulayan dersler, kurslar düzenlenmelidir. Dairesel program belli konuların belli periyotlarla tekrarlanması temelinde, bitince yeniden başlayan programlardır.

Yarışa dayalı bir sınıf geçme siteminin olmaması genel yaklaşım açısından önemlidir. Kimse yaşam kaygısıyla, bir patrona, şirkete ya da devlete kendisini pazarlamak zorunda olmadığı için de, eğitim gerçek amacına, bireysel ve toplumsal gelişime hizmet edecektir.

Gene eğitimde çeşitlilik ve bireysel çabalar da desteklenmelidir. Genel amaçlara, mutluluğa ve uyuma somut olarak zarar vermeyen hiçbir girişim engellenmemelidir.

Bugün var olan akademik ve mesleki unvan, derece ve titrlerin yerine daha doğal bulduğum, üçlü bir derecelendirme öneriyorum:

—Öğrencilik (çıraklık)

—Öğretmenlik

—Ustalık (uzmanlık)

Her öğrenci, alanında öğrendiklerini sistematik olarak başkalarına aktaracak bir formasyona ulaşana kadar Öğrenci-Çırak konumunda olmalı, daha sonra belli bir yaratıcı mükemmellik aşmasına kadar Öğretmen-Eğitmen ve nihayetinde alanındaki uzmanlık otoritesine ithafen de Usta- Uzman olarak adlandırılmalıdır.

Bazen Usta kapasitesinde Öğrencilerin var olabileceği, Öğ-

retmenin ve Usta- Uzman'ın öğrenmeye ve yenilenmeye hayat boyu devam etmeleri anlamında öğrencilikleri, Usta'nın da öğretmenlik vasfı bu üç aşamanın mekanik ayrımlar olmadığı anlamında vurgulanmalıdır.

SAĞLIK

Sağlık yeni toplumun inşasında stratejik olarak ele alınmalıdır. İdeal toplum sağlıklı toplumdur ve sağlıklı bireyler onun temelidir. Bu konu basitçe sağlık hizmetlerinin ve ilaçların ücretsiz yapılmasıyla çözümlenemez. Asıl sorunun kökleri çok daha derinlerdedir. Hastalıklı ve hastalandıran yaşam koşullarının değişimi yanında, akademik tıp alanındaki temel, egemen metod olan, semptomları bastırma uygulamaları, kendisi hastalıklı olan yaklaşım radikal bir şekilde terk edilmelidir. Bunun yerine bütünsel tıp, insanı bir bütün olarak, fizyolojik, zihinsel, ruhsal bir bütünlük içerisinde ele alan ve asıl olarak sağlıklı kalmasını hedefleyen bir yaklaşım temel alınmalıdır. Aslında etkin madde temelinde ilaç patentlenmesi, kâr endeksli ilaç ve tıp malzemeleri firmaları ortadan kalktığında sorunun çözümü kolaylaşacaktır.

Etkin madde uygulaması hedefe (semptoma) yöneliktir ve birçok değişik maddenin birlikte etki ettiği karışımlarla tedaviyi reddeder. Neden büyük ilaç firmalarının bu karışımlara patent alamamalarıdır. Laboratuarlarda bu karışımlardan etken bir madde tespit edilemez. İşte komik bir şekilde, işe yarasalar da, bu karışımlar akademik bilim onları kavrayamadığı için çok sınırlı olarak kullanılabilir ve daha da kötüsü onları geliştirmek ve yaymak için hiçbir şey yapılmaz. Bu durum kâr endeksli yaklaşımların içine düştükleri açmazları ve toplumsal gelişmeye ne kadar zararlı olduklarının en belirgin örneklerindendir.

Bugünkü yaygın akademik tıp uygulamaları, etken madde te-

melindeki yalıtılmış ve yanlış yaklaşımıyla, bir sorunu çözse bile, yanında 'eşantiyon' olarak bir kaç sağlık sorununu da beraberinde hediye etmektedirler. İnsanlar zavallı birer deney kobaylarına dönüştürülmüşlerdir. Bir yandan hastalandıran, bağımlılaştıran, dengesizleştiren sistem, tıp sektörüyle devasa kârlar sağlamakta, asıl olarak sıradan insanın sağlığıyla ancak işgücü kaybı ve sağlık sigortası sistemlerinin işleyişi temelinde ilgilenmektedir.

Akademik tıpta etken madde, belirli bir soruna yönelik bir silah olarak düşünülmektedir. Bütünselliği gözden kaçıran bu mekanik yaklaşım yıkıcıdır. İnsan bünyesinde çeşitli düzeylerde meydana gelen bozukluklar ve bunların semptomları nişan alınıp imha edilmesi gereken hedefler değillerdir. Onlar ortaya çıkış nedenleriyle ve insan varlığının bütünselliği içerisinde ele alınarak ve asıl olarak da vücudun güçlendirilerek kendi öz iyileştirme mekanizması desteklenerek ve sağlıklı yaşam tarzına yönlendirilerek ortadan kaldırılabilirler.

Burada cahil ve ehil olmayan insanların, pastadan pay kapmaya çalışmaları ve insanlara zarar verebilecekleri ve bunların uyduruk yöntemleri kullanmaları sorunu elbette vardır. Ama bu durum esasen bütünsel tıbbın bir sorunu değildir. Hatta denilebilir ki, kâr amaçlı, fırsatçı, kapitalist yaklaşımlarıyla bunlar, mantık olarak daha çok emperyalist tıp endüstrisine, ilaç tekellerine ve onların uzantılarına benzemektedirler. Akademik- endüstriyel tıp otoriter bir tavırla ve suç ortağı medya aracılığıyla bunları gündemleştirirken, kendi zavallılığını ve çıkar ilişkilerini ört bas etmeye çalışmaktadır.

Sağlık eğitim sorunuyla beraber ele alınmalıdır. Bireylerin kendi sağlıklarının sorumluluğunu üstlenebileceği bilgilerle ve yetilerle donatılması ve sağlıklı kalmaları bir yerde bir eğitim ve bilgi sorunudur.

Otoriter, mekanik ve uzmanlaşmayı temel alan akademik tıp

bugün insanlık için tam bir baş belası durumundadır. Bugün bu açmazların farkında olan bazı akademik tıp mensupları başka arayışlara girmişlerdir. Ama çoğunlukla aşağılayıcı bir tutumla, alternatif bütünsel tıp, bir yardımcı metodlar konumuna indirgenmeye çalışılmaktadır. Gerçek şudur ki, semptomları bastırmaya yönelik tıp, etken madde ilaç anlayışıyla ve iğrenç kâr endeksli kapitalist çıkar ilişkileri sebebiyle temelden sorgulanmalı ve bütünsel bir tıp ve sağaltım anlayışıyla değiştirilmelidir.

Alternatif alanda, bütünsel alanda elbette farklı yaklaşımlar ve metodlar olabilir. Kâr endeksli tıp endüstrisinin egemenliğinin kırılmasıyla, bu alanda gerçekten insanlara hizmet eden, asıl karakterine kavuşacaktır.

Sonuç olarak eğer illa birinin diğerini tamamlaması gerekiyorsa, tamamlayıcı olması gereken akademik tıptır. Örneğin cerrahi ve tanı teknolojilerinde, işe yarayan tedavi metodlarında, bu alanlardaki gelişmelerden gerektiği ölçüde yararlanılabilir.

AİLE

Aile doğal bir yapı olarak kabullenilmeli ve onun sağlıklı ilişkileri, gönüllü birliktelikleri kapsayacak bir yapıda kalması için tedbirler alınmalıdır. Aile ilişkileri özellikle zorunluluk ilişkileri olmaktan çıkmalıdır. Temel güvenceler, konut ve maaş hakkı zaten ilişkileri özgürlük temeline oturtacak, sevgiyi daha sahici kılacaktır. Aile ekonomik bir birliktelik olmaktan, bir tür şirket olmaktan kurtulacak ve gerçek aile olacaktır.

Bugün ailenin yozlaşmasına sebep olan, temel gereksinimlerin güvencede olmaması ve buna bağlı aile reisliği kurumu, miras kavgaları, ayrılmalardaki tazminat ve nafaka sorunları kalktığında sağlıklı ailenin altyapısı da oluşmuş olacaktır. Bu örnekten de anlaşılmaktadır ki aslında sorunlar birbiriyle sıkıca bağlıdır ve insan özgürleşip değiştikçe, yaşamı da değişecek

ve sorunlar zincirleme olarak çözümlenebilecektir.

Çocukların ebeveynleri ile olan ilişkileri hayati öneme sahiptir. Bu ilişkilerin sağlıklı olması, gelecek ilişkilerinin de sağlıklı olması için güçlü bir zemin oluşturmaktadır. Baskıcı, ezici tutumlar kadar, aşırı korumacı ve denetleyici tutumlar da olumsuz etkilemektedir. Son tahlilde çocuk bireyselleşip bağımsızlaşmalıdır. Ebeveynden bağımsızlaşma kişilik gelişiminde önemli ve gereklidir. Boğucu otoriter yaklaşım bütünsel insana giden yolda büyük bir engeldir.

Tam bu noktada anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek yapı üzerine görüşlerimi de kısaca özetleyeyim. Modern zamanlarda geniş ailenin yerini giderek daha çok alan bu yapı bünyesinde muazzam bir tehlikeyi barındırmaktadır. Giderek daha çok izole edilen bu ailelerde yetişen çocuklar, özellikle erken çocukluk dönemlerinde model olarak büyük ölçüde anne babalarıyla sınırlanmaktadırlar. Anne baba görece sağlıklıysa çocuk şanslı. Ama günümüz koşullarında sağlıklı insanı koydunsa bul... Ve maalesef milyonlarca insan bu çarkın içerisinde ezilmekte, onulmaz yaralarla yaşamlarını sürdürmekte ve yeni kurbanlar yaratmaktadırlar.

İşte bu nedenlerle yeni toplum ve alternatif hareket bu sorunu mutlaka çözmeli ve çocuklara erken çocukluk yıllarından başlayarak ebeveynlerinin yanında ve dışında da modeller sunabilmeli ve hastalıklı izolasyon koşullarını aşabilmelidir.

Hamilelik, çocuk yetiştirme ve bakımı aynı zamanda toplumsal işlerdir ve bu yönüyle de desteklenmelidirler. Çocuklar da, belli yetersizlikler içerisinde bulunan diğer insanlar gibi, kötü muameleye ve istismara karşı özenle korunmalıdırlar.

Aile konusunda katı, her şeyi belirleyen kurallar koymanın, onu dışarıdan şekillendirmeye çalışmanın gereği yoktur. So-

nuçta aile kurma ve beraber yaşama hakkı bireysel ve gönüllülük temelinde işlemesi gereken bir haktır.

SİGARA, ALKOL, UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDELER

Sigara bağımlıları hem kendilerine hem de başkalarına zarar vermektedirler. Paketlenmiş bu mamulü almak, taşımak, alet edevatını bulmak, bulundurmak başlı başına bir iştir. Onlar bu konuda sürekli bir arayış içerisindedirler. Sigara içemediği için tiyatroya, sinemaya vs. hiç gitmeyen ve bunu gizleyerek farklı gerekçelendiren insanlar az değildir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere eğilim de gene esas olarak duygusal ihtiyaçlarla ilgilidir. Ya içe çekilme ve illüzyon ya konsantrasyon, ya da aşkın bir hale olan ihtiyacın karşılanması içindir. Bu tür bağımlılıklar duygusal ihtiyaçların yedek tatmin aracı işlevi görebilmektedirler. Yani çözümün anahtarı, bunların yerine gerçek duyguları ve deneyimleri içeren, doyurucu bir yaşamın geçirilmesidir.

İnsan içsel arayışlarını hiçbir dışsal etken olmaksızın sürdürebilecek donanımdadır aslında. Gerek kas gevşeticiler, gerekse beyin sinir sistemi üzerinde çeşitli biçimlerde etkileri olan kimyasallar, psikodelikler, zaten vücutta doğal olarak mevcut bulunan biyokimyasallara benzer etkilerinden dolayı tercih edilirler. Yani vücudun kendi kaynakları kullanılarak yeterli bilgi ve doğru uygulamalarla bu tür dışsal ve bağımlılık yapan maddelere ihtiyaç duyulmadan ve olumsuz yan etkilere maruz kalmadan içkin ve aşkın deneyimler yaşamak mümkündür. Dahası böylesi disiplinler gelişkin, bütünsel insana yükselişte muazzam etkilere sahip araçlardır.

Yeni toplumda sigaranın bir endüstri haline gelmesi, paketlenip satılması engellenmelidir. Ancak baskı ve yasaklar gerçek çözüm değildir. Bir endüstri haline gelmemek koşuluyla ve

açık olarak katkısız doğal tütün bulunabilmelidir. Başkalarına zarar vermemek koşuluyla, dileyen doğal tütünü kullanmak amacıyla yetiştirebilir de. Bu durum gene paketlenmemek ve endüstrileşmemek ve başlı başına bir ekonomi oluşturmamak koşuluyla marihuana, esrar gibi doğal maddeler için de geçerli olmalıdır. Dileyen kişiler bu tür maddeleri gizlenip saklanmak zorunda olmaksızın kullanabilmeli ve hatta kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir biçimde serbestçe yetiştirebilmelidirler de. Ama burada da bazı yerleşim birimlerinin bunları tamamen dışlayabileceklerini hatırlatmak gerekir.

Alkolizm ve kumar bağımlılığı da aynı biçimde duygusal sorunların göstergesidir. Bu konularda yasaktan ziyade, gelişkin insana yönelik destekler verilmelidir. Karar veren insan geliştikçe bağımlılıklardan doğal bir biçimde uzaklaşabilmektedir.

YABANCILAR ve ZİYARETÇİLER

Kapalı bir ülke hedeflenmemelidir. Ziyaretçiler, yabancılar diledikleri zaman girip çıkabilmelidirler. Ülkeyi gezip, görüp tatil yapabilirler. Yabancılar içeride herhangi bir imtiyaza sahip olmamalıdırlar. Yabancı paralar içeride geçersiz olmalı, ülkede her yurttaş için geçerli olan para miktarını aşmayacak bir miktar yerli para satın almalıdırlar.

Yabancılara gelir kaynağı gözüyle bakılmamalıdır. Turizm bir sektör haline kesinlikle gelmemelidir. Turistlere yönelik meslekler oluşmamalıdır. Belirli turistik bölgelerin oluşturulmaması da önemlidir. Özellikle turistlere yönelik otel, tatil köyü gibi uygulamalar olmamalıdır.

Kalıp yerleşmek isteyenler hiçbir kısıtlamaya ya da özel koşula bağlı olmaksızın kabul edilmelidirler.

"Övünmeyiz aslımızla
Sevişiriz dostumuzla
Uğraşırız nefsimizle
Kimse ile davamız yok
Melüli'yim sözümüz bir
Dostumuzla özümüz bir
Yer içeriz nazımız bir
Sen ben diye kavgamız yok"

Melüli

ISBN 978-9944-339-50-6